МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
(кінець XIX ст. – початок XX ст.)

Навчально-методичний посібник

Укладач Г. В. Осіпчук

Умань
Візаві
2024

УДК 82.0'0(100)(075.8)
І-90

Рецензенти:

Таратута Світлана Леонідівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології, перекладу та зарубіжної літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Торчинський Михайло Миколайович, доктор філологічних наук, професор кафедри української філології Хмельницького національного університету;

Шуляк Світлана Андріївна, доктор філологічних наук, професор кафедри прикладної лінгвістики, зарубіжної літератури та журналістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Рекомендовано до друку вченою радою
факультету філології та журналістики
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 13 від 29 травня 2024 року)

Історія зарубіжної літератури (кінець XIX ст. – початок XX ст.) : навч.-
І-90 метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Г. В. Осіпчук. – Умань : Візаві, 2024. – 111 с.

Навчально-методичний посібник рекомендований в умовах змішаного навчання для підготовки здобувачів вищої освіти ОС «бакалавр» (денної й заочної форм) факультетів філології та журналістики й іноземних мов за освітніми програмами: «014 Середня освіта. Українська мова і література», «014 Середня освіта. Мова і література (англійська)».

Запропоновані методичні матеріали (перелік обов'язкових до прочитання художніх творів, змістових модулей, тем із робочих програм; плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, ІНДЗ, тексти поезій, запитання до екзамену, критерії оцінювання, література для підготовки до занять) стануть корисними в процесі вивчення історії зарубіжної літератури окресленого періоду в Західній Європі та США.

Може бути використаний при написанні тематичних курсових робіт.

УДК 82.0'0(100)(075.8)

© Осіпчук Г. В., уклад., 2024

ЗМІСТ

Обов’язкові до прочитання художні твори…… 4
Предмет вивчення освітньої компоненти «Історія зарубіжної літератури», міждисциплінарні зв’язки……..... 5
Мета, завдання, програмні компетентності навчальної дисципліни, результати навчання…….. 5
Перелік змістових модулів та тем за навчальною і робочою програмами освітньої компоненти «Історія зарубіжної літератури»……..... 7
Плани практичних занять…….…….. 16
Матеріали для підготовки до практичних занять (творчість Генрика Сенкевича)……. 28
Завдання для самостійної роботи……. 47
Індивідуальні науково-дослідні завдання……. 50
Поезія…….……. 52
Опорні схеми для аналізу літературних творів……. 64
Питання до екзамену……. 73
Підсумковий котроль (І варіант)……. 81
Підсумковий контроль (ІІ варіант)……. 86
Критерії оцінювання…… 92
Загальні критерії оцінювання результатів навчання з освітньої компоненти «Історія зарубіжної літератури»…… 94
Шкала оцінювання: національна та ЄКТС……. 96
Методичне забезпечення та методи контролю…….. 97
Глосарій……..……..... 97
Рекомендована література……..…….. 110

ОБОВ'ЯЗКОВІ ДО ПРОЧИТАННЯ ХУДОЖНІ ТВОРИ

Оскар Вайлд «Портрет Доріана Грея», казка «Рибалка і його душа».
Поезія **Поля Верлена, Артюра Рембо, Стефана Малларме.**
Герберт Веллс «Машина часу», «Війна світів».
Генрик Ібсен «Ляльковий дім».
Кнут Гамсун « Пан».
Еміль Золя «Кар'єра Ругонів», «Здобич», «Пастка», «Жерміналь».
Гі де Мопассан «Пампушка», «Мій дядько Жуль», «Тітка Соваж», «Намисто».
Моріс Метерлінк «Синій птах».
Шарль Теодор Анрі де Костер «Легенда про Тіля Уленшпігеля та Ламме Гудзака».
Томас Манн «Будденброки. Занепад однієї родини».
Генрих Манн «Вірнопідданний».
Ярослав Гашек. «Пригоди бравого вояки Швейка».
Карел Чапек. «Війна з саламандрами».
Франц Кафка «Перевтілення».
Бернард Шоу «Пігмаліон».
Джек Лондон « Мартін Іден», «Північні оповідання».
Теодор Драйзер «Американська трагедія», «Дженні Герхардт».
Генрик Сенкевич «Камо грядеши?», «Вогнем і мечем», «Янко-музикант», «За хлібом», «Ескізи вуглиною». Новела «Доглядач маяка».
Еріх Марія Ремарк «На Західному фронті без змін», «Три товариші».
Бертольд Брехт «Матінка Кураж та її діти», «Життя Галілея», «Добра людина із Сезуана».
Гійом Аполлінер збірки «Звіринець», «Алкоголі», «Каліграми».
Марсель Пруст «У пошуках втраченого часу».
Альбер Камю «Чума».
Жан-Поль Сартр «Мухи».
Луїджі Піранделло. Драматургія (на вибір здобувача вищої освіти).
Джером Девід Селінджер «Над прірвою у житі»
Вільям Фолкнер. Художні твори (на вибір здобувача вищої освіти).
Джеймс Джойс «Дублінці», «Улісс».
Олдос Хакслі «Прекрасний новий світ».
Джордж Оруелл «1984».

Станіслав Пшибишевський. Художні твори (на вибір здобувача вищої освіти).
Ґабріела Запольська повість «Антисеміт».
Владислав Оркан. Художні твори (на вибір здобувача вищої освіти).
Владислав Реймонт. Художні твори (на вибір здобувача вищої освіти).
Стефан Жеромський трилогія «Попіл», роман «Провесінь».
Ернест Міллер Ґемінґвей «Прощавай, зброє!», «За ким дзвін», «Старий і море», «У наш час».

Предметом вивчення освітньої компоненти «Історія зарубіжної літератури» (кінець XIX – початок XX ст.) освітньо-професійних програм «Середня освіта (Українська мова і література. Мова і література (англійська))», «Середня освіта (Українська мова і література. Мова і література (польська))», «Середня освіта (Англійська мова і література)) є художні здобутки окресленого періоду митців світової літератури Західної Європи та США.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія зарубіжної літератури» виявляє зв'язки з іншими компонентами освітніх програм, зокрема:

1. «Вступ до літературознавства».
2. «Країнознавство».
3. «Український фольклор».
4. «Історія української літератури».
5. «Методика навчання зарубіжної літератури».
6. «Дитяча література».

МЕТА, ЗАВДАННЯ, ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета викладання освітньої компоненти
«Історія зарубіжної літератури»:

– формувати у здобувачів вищої освіти систему літературознавчих знань та ключові компетентності (інформаційно-комунікаційну, соціальну, громадянську, загальнокультурну);

– поглибити й закріпити уявлення про основні закономірності виникнення, становлення й розвитку світового літературного процесу окресленого періоду;

– розвинути здатність обробляти інформацію, демонструвати власні судження, уміння й навички для набуття професійних компетентностей відповідно до положень освітньо-професійних програм.

Основні **завдання** вивчення освітньої компоненти «Історія зарубіжної літератури»:

– ознайомити здобувачів вищої освіти з найкращими зразками оригінальної й перекладної літератури;

– поглибити уявлення про специфіку художньої літератури як мистецтва слова;

– формувати читацьку і мовленнєву культури, стійку мотивацію до читання художньої літератури, до вивчення світової літератури як скарбниці духовних цінностей людства;

– розвивати предметні компетенції у здобувачів вищої освіти; закріплювати теоретичні знання та практичні навички самостійного літературного аналізу, визначити критерії художності; вміти інтерпретувати будь-який твір у культурному контексті, у зв'язках з іншими видами мистецтва;

– активізувати зацікавленість іноземними мовами в процесі вивчення творів зарубіжних письменників;

– формувати духовний світ особистості, її мораль, ціннісні орієнтації, етичні уявлення та естетичні смаки; поважати різні культури, традиції, толерантне ставлення до всіх народів, рас і національностей;

– розвивати творчі здібності, культуру діалогу, критичне мислення.

Програмні компетентності за дисципліною:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК8. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ФК1. Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмета.

ФК16. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах середньої освіти.

Результати навчання за дисципліною:

РН7. Демонструє знання основ фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперує базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН18. Застосовує різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.

РН23. Має критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань, знає мовно-літературний контекст та реалізує його в освітньому процесі.

РН26. Характеризує тенденції, етапи і особливості літературного процесу країн у різні епохи, визначає світоглядно-естетичну специфіку літературних течій і напрямів; аналізує твір за його ознаками і в контексті епохи, називає жанрові особливості твору, оперуючи термінологією.

ПЕРЕЛІК ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ ТА ТЕМ ЗА НАВЧАЛЬНОЮ І РОБОЧОЮ ПРОГРАМАМИ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Змістовий модуль 1. Зарубіжна література кінця XIX – 40–50 рр. XX ст.

Тема 1. Історико-літературний процес кінця XIX – початку XX століття. Література модернізму

Загальна характеристика історико – літературного процесу кінця XIX – початку XX століття. Декаданс як мистецьке явище кінця XIX – початку XX ст., його художньо-стильові ознаки, представники. Вплив філософії Ф. Ніцше, З. Фрейда, А. Бергсона на формування літератури

раннього модернізму. Літературні напрями раннього модернізму. Літературні напрями зрілого модернізму та авангардизму.

Тема 2. Література Франції кінця XIX – початку XX століття. Поезія французького символізму. Творчість Стефана Малларме, Поля Верлена та Артюра Рембо

Символізм як літературна течія у Франції 70–90-х рр. XIX ст., його особливості. Основні естетичні принципи символістів. Поняття символу як основної форми поетичного самовираження. Світові досягнення символізму. Життєвий шлях і творча доля С. Малларме. Життєвий шлях і творча доля Поля Верлена. Художня своєрідність, проблематика, система образності лірики П. Верлена. Життєвий шлях і творча доля Артюра Рембо. Особливості його поетики. Вплив творчості П. Верлена і А. Рембо на світову поезію.

Тема 3. Література Франції кінця XIX – початку XX століття. Французький натуралізм. Творчість Еміля Золя

Життєвий шлях та творчість Еміля Золя. Е. Золя – теоретик натуралізму. Особливості натуралізму, його основні естетичні принципи, їх теоретичне обґрунтування у працях Е. Золя «Експериментальний роман», «Романісти-натуралісти», «Літературні документи». Серія романів «Ругон-Маккари» Е. Золя. Історія задуму і створення, загальна характеристика композиції, системи образів та центральної ідеї циклу. Людина і соціум в романі Е. Золя «Здобич». Тема грошей в романі. Своєрідність вирішення теми становлення молодої людини в романі. Природна та соціальна детермінація людини в романі Е. Золя «Жерміналь».

Тема 4. Література Франції кінця XIX – початку XX століття. Новелістика Гі де Мопассана

Життєвий шлях і творча доля Гі де Мопассана – французького письменника-реаліста. Особистість і світогляд. Вплив натуралізму на його творчість. Гі де Мопассан як майстер європейської новели. Жанрово-стилістичне, тематичне багатство новел Мопассана. Франція в мініатюрі за новелою Г. де Мопассана «Пампушка»: реалістичне зображення епізодів франко-пруської війни, різка антибуржуазна спрямованість, гострота соціального аналізу.

Тема 5. Література Франції кінця XIX – початку XX століття. Авангардизм у поезії. Творчість Гійома Аполлінера

Життєвий шлях і творчість Гійома Аполлінера. Експериментаторство і новаторство Г. Аполлінера у царині поезії: вплив символізму, кубізм, «фігурні вірші», «надреалізм», синтез фантастичного і сатиричного, героїчного і глибоко інтимного з об'єктивною дійсністю. Проблематика, система образності, символи та алегорії поетичних збірок Г. Аполлінера «Звіринець» (1911), «Алкоголі» (1913), «Каліграми» (1918). Їх тісний зв'язок із життям. Вплив Г. Аполлінера на розвиток світової лірики XX століття.

Тема 6. Бельгійська (франкомовна) література кінця XIX – початку XX століття. Символізм в драматургії. Драматургія Моріса Метерлінка

Життєвий шлях і творча доля Моріса Метерлінка – творця нової символістської драми. М. Метерлінк як теоретик і творець символістської драми. «Театр мовчання» М. Метерлінка, його естетика, новаторський характер. Містична концепція світу і символістське зображення людського життя у «маленьких драмах» М. Метерлінка, їх символіка. Філософська п'єса-феєрія «Синій птах». Образ Синього птаха як символу людського щастя. Значення творчості М. Метерлінка, вплив поетики його п'єс на театральне мистецтво Л. Українки.

Тема 7. Література Норвегії кінця XIX – початку XX століття. Драматургія Генрика Ібсена

Загальна характеристика скандинавської літератури кінця XIX – початку XX ст.: джерела, жанрова своєрідність, періодизація, найвидатніші представники. Життєвий шлях та творча доля Ґенрика Ібсена – творця «нової драми». Художня своєрідність, проблематика, естетика драматургії Ґ. Ібсена. Рання драматургія Ґ. Ібсена. Вираження концепції особистого покликання, принципів самоутвердження і вільної реалізації людських потенцій у драматичній поемі «Бранд». Моральні пошуки головного героя. Народно-фольклорні риси драматичної поеми «Пер Ґюнт». Символіка змісту і системи образів. Художня своєрідність, проблематика, естетика драматургії Ґ. Ібсена другого (реалістичного) періоду творчості. Реалістичні драми Ґ. Ібсена. Проблематика, композиція, конфлікт у драмі «Ляльковий дім» («Нора»).

Тема 8. Література Норвегії кінця XIX – початку XX століття. Творчість Кнута Гамсуна

Життєвий шлях і творчість Кнута Гамсуна. Художня своєрідність, проблематика і естетика драматургічної спадщини К. Гамсуна. Роман К. Гамсуна «Пан»: сюжетна основа роману, філософська і морально-етична проблематика твору, тематика, символіка назви. Поетизація природи в романі. Тема кохання в романі.

Тема 9. Література Великобританії кінця XIX – початку XX століття. Естетизм. Творчість Оскара Вайлда

Життєвий шлях і творча доля О. Вайлда. Англійський естетизм, його характерні особливості. Втілення естетичних принципів творчості О. Вайлда в есе «Занепад мистецтва брехні». Відображення естетизму О. Вайлда у казці «Рибалка і його душа». Роздуми про мету людського життя, про суспільство і людину, добро і зло, красу і насолоди життя, моральність і аморальність в романі «Портрет Доріана Грея». Парадокси О. Вайлда.

Тема 10. Література Великобританії кінця XIX – початку XX століття. Науково-фантастичний роман Герберта Веллса

Життєвий шлях і творча доля Герберта Веллса. Своєрідність науково-фантастичних романів Г. Веллса, їх насиченість соціальними проблемами, філософськими роздумами про життя, вплив науково-технічного прогресу на долю людства. Г. Веллс про майбутні науково-технічні відкриття. Мрії письменника про перебудову суспільства. Розквіт творчості Г. Веллса в останньому десятилітті XIX століття. Ідейно-естетична вагомість ранніх романів Г. Веллса. Проблема недосконалості світу і майбутнього людства в романі «Машина часу». Соціальна гострота роману «Війна світів». Осуд загарбницьких війн. Наука і техніка на службі мілітаризму, їх небезпека для людства.

Тема 11. Література Німеччини кінця XIX – початку XX століття. Творчість Генриха Манна та Томаса Манна.

Життєвий шлях і творчість Г. Манна. Художньо-естетичні особливості, система образів роману «Вірнопідданий». Життєвий шлях і творча доля Т. Манна. Вплив філософії А. Шопенгауера, Ф. Ніцше та творчості Р. Вагнера, Й.-В. Ґете, Ф. Шиллера на світогляд

і творчість письменників. Інтелектуальний характер його прози. Роман «Будденброки. Занепад однієї родини». Новелістична творчість Т. Манна.

Тема 12. Література Австрії кінця XIX – початку XX століття. Творчість Франца Кафки

Життєвий шлях і творча доля Франца Кафки – австрійського німецькомовного письменника-модерніста. Жанр параболи, притчі в творчості Ф. Кафки. Оповідання «Перевтілення» як ілюстрація концепції світу Ф. Кафки та метафора самотності і знедоленості людини. Притчовий характер ситуації, що розкриває поведінку, переживання, моральні реакції головного персонажу і оточуючих. Символічність образного світу оповідання, зміст метафори «перевтілення», стилістика твору. Проблема гуманізму і антигуманізму в творчості Ф. Кафки. Роль його творчості в розвитку літератури XX століття.

Тема 13. Література Австрії кінця XIX – початку XX століття. Творчість Райнера Марії Рільке

Життєвий шлях і творча доля Р.-М. Рільке – австрійського німецькомовного поета-символіста. Зв’язок поета з гуманістичними європейськими традиціями, утвердження гуманістичних цінностей життя. Особливості поетики Р.-М. Рільке. Основні мотиви лірики Р.-М. Рільке. Р.-М. Рільке і Україна.

Тема 14. Література США кінця XIX – початку XX століття. Творчість Джека Лондона

Життєвий шлях і творча доля Дж. Лондона. Вплив соціальних, філософських, наукових ідей Ч. Дарвіна, Г. Спенсера, Ф. Ніцше на формування ідеалів та концепцію людини і суспільства в творчості Дж. Лондона. Роман «Мартін Іден» як соціальний роман про трагічну долю митця з народу в умовах міщанської бездуховності та егоїзму. Автобіографічність твору. Образ Мартіна Ідена. Тема мистецтва в романі. Загальна характеристика циклу «північних оповідань» Дж. Лондона: історія створення, тематика. Образ позитивного героя. Точка зору Дж. Лондона на жанр і специфіку «малої прози». Художня своєрідність «північних оповідань»: поетизація природи Півночі і романтики пригод, динамізм оповіді, використання професійного

жаргону і розмовно-побутової лексики, метафоричність мови у зображенні природи Півночі.

Тема 15. Література США кінця XIX – початку XX століття. Творчість Теодора Драйзера

Життєвий шлях і творча доля Теодора Драйзера – американського письменника-реаліста, виразника інтересів і настроїв демократичної Америки. «Дженні Герхардт» – роман про життя простої трудової людини. Протиставлення людей праці багачам-мільйонерам. Тема кохання в романі. Образ Дженні. Критика фальшивих ідеалів американської дійсності в романі «Американська трагедія». Назва твору як символічне узагальнення трагедії молодого покоління американців. Соціальна детермінованість витоків формування індивідуалістичної психології Клайда Гріффітса, її розкриття через зображення стосунків героя з Робертою Олден і Сондрою Фінчлі. Етапи моральної деградації героя. Осуд цинізму і бездуховності американської політичної системи, лицемірності буржуазного суду. Роль і місце релігії в американському суспільстві у зображенні Т. Драйзера.

Змістовий модуль II. Західноєвропейська літератури I пол. XX століття

Тема 16. Слов'янська література кінця XIX – початку XX століття. Польська література. Творчість Генрика Сенкевича. Література Чехії XX століття (1917–1945 р.р.). Творчість Ярослава Гашека та Карела Чапека

Загальна характеристика історико-літературних процесів у слов'янських країнах кінця XIX – початку XX ст. Відображення в літературі теми національного і соціального визволення. Зв'язок і взаємовплив слов'янських літератур з Україною. Проблематика, жанрова своєрідність польської літератури кінця XIX – початку XX ст. Життєвий шлях та творча доля Генрика Сенкевича. Історичні романи Г. Сенкевича, їх художня своєрідність, патріотична ідеалізація в них польської шляхти, спотворення історичної правди, польський шовінізм («Вогнем і мечем»). Відображення теми боротьби первісних християн за віру та виживання в умовах деспотизму римського імператора Нерона в романі «Куди йдеш?».

Загальна характеристика літератури Чехії 1918–1945 рр. Життєвий шлях і творча доля Я. Гашека. Близькість його стилю до

національної і народної сатиричної традиції. «Пригоди бравого вояки Швейка» – видатний сатиричний роман: структура роману, образ Швейка, його глибока народність. Українська тема у романі. Я. Гашек і Україна.

Життєвий і творчий шлях К. Чапека. Соціально-етичні погляди письменника. Новелістика К. Чапека: проблематика, тематика, стилістика. Соціально-фантастичні та антифашистські драми К. Чапека: тематика, символіка, проблематика. Філософський зміст роману «Війна з саламандрами».

Тема 17. Література Німеччини та Франції І пол. ХХ століття

Загальна характеристика німецької літератури ХХ ст. (1917–1945 рр.): джерела, жанрова своєрідність, художньо-стилістичні особливості, найвидатніші представники. Загальна характеристика життєвого і творчого шляху Еріха Марії Ремарка. Відображення трагедії «втраченого покоління» в романі «На Західному фронті без змін». Автобіографізм твору. Дегероїзація війни й ідеалізація солдата. Зображення психології героїв.

Життєвий шлях і творча доля Бертольда Брехта – творця нової драми. «Епічний театр» Б. Брехта, його естетика. Принцип «очуднення» і способи його створення. Антивоєнна спрямованість драми Б. Брехта «Матінка Кураж та її діти». Філософський зміст драми Б. Брехта «Життя Галілея»: образна система, проблематика, особливості поетики.

Загальна характеристика французької літератури ХХ ст. (1917–1945 рр.): джерела, жанрова своєрідність, художньо-стилістичні особливості, найвидатніші представники. Життєвий шлях і творча доля М. Пруста. Вплив імпресіонізму на формування естетики М. Пруста. Роман М. Пруста «У пошуках втраченого часу»: Особливості сюжетної побудови, художнє новаторство.

Життєвий шлях і творча доля Альбера Камю. Філософсько-естетична еволюція А. Камю. Формування екзистенціальної проблематики в його творчості. Соціальний і метафізичний зміст базової метафори роману «Чума». Конкретно-історичний зміст образу чуми. Проблема вибору і її гуманістичне розв’язання в романі.

Життєвий шлях і творча доля Жана–Поля Сартра. Екзистенціалістська творчість Ж.–П. Сартра. Інтелектуальна драма Ж.–П. Сартра. Екзистенціалістична концепція «ситуації» і «свободи вибору» у драмах. Інтелектуальна драма «Мухи»: конкретно-

історичне і метафізичне у драмі, антифашистська спрямованість, метафоричний зміст драми.

Тема 18. Італійська література. Творчість Л. Піранделло

Загальна характеристика історико-літературних процесів в Італії XX століття (1910–1950 рр.). Італійська проза і поезія 1920–1930-х рр. Драматургія Луїджі Піранделло та Раффаеле Вівіані.

Тема 19. Література США. Творчість Е. М. Ґемінґвея, Дж. Д. Селінджера, В. Фолкнера

Загальна характеристика літератури США 1910–1940-ві рр. Загальна характеристика життєвого шляху і творчої долі Е. М. Ґемінґвея – американського письменника антифашиста і гуманіста. Особливості художнього стилю Е. М. Ґемінґвея: «принцип айсберга». Психологічний підтекст, роль діалогів і внутрішніх монологів, ліричне начало. Пристрасний антивоєнний пафос твору «Прощавай, зброє!». Осуд Першої світової війни, її дегуманізація в романі. Новелістика Е. М. Ґемінґвея.

Життєвий шлях і творча доля Дж. Д. Селінджера. Повість «Над прірвою у житі»: жанрово-композиційні особливості, художня своєрідність, ідейний зміст, образ Холдена.

Життєвий шлях і творча доля Вільяма Фолкнера. Національна своєрідність творчості В. Фолкнера. Проблема позитивного героя у В. Фолкнера.

Тема 20. Література Великобританії. Загальна характеристика. Література модернізму. Творчість Дж. Джойса, О. Хакслі, Дж. Оруелла, В. Вулф, Т. С. Еліота, Д. Г. Лоуренса

Загальна характеристика літератури Великобританії 1918–1945 рр. Загальна характеристика життєвого шляху і творчої долі Дж. Джойса. Особливості художнього стилю. Новаторство Джойса-модерніста. Місце збірки «Дублінці» в творчості Дж. Джойса. Структура збірки. Відображення проблеми ірландської самосвідомості в збірці. Роман «Улісс». Поліфонізм і полісемантизм прози. Головні теми, ідеї, філософські, релігійні й естетичні установки.

Розвиток жанру інтелектуального роману в творчості Олдоса Хакслі. Використання традицій гуморів Б. Джонсона, Т. Смоллета,

Л. Стерна. Жанр антиутопії в романі О. Хакслі «Прекрасний новий світ».

Життєвий і творчий шлях Дж. Оруелла. Роман-антиутопія «1984» – узагальнена гротескна картина життя тоталітарної держави: політичний зміст твору, соціальний світ роману, основний конфлікт роману, особливості поетики.

Змістовий модуль 3. Польська література кінця XIX– 40–50 рр. XX ст.

Тема 18. Література «Молодої Польщі»

«Молода Польща» як виразник епохи кінця XIX – початку XX ст. Прозові жанри. Молодопольська поезія. Синтез мистецтва у драматургії. Життєвий шлях та творча доля Станіслава Пшибишевського, Ґабріели Запольської, Владислава Оркана, Владислава Реймонта, Стефана Жеромського.

Тема 19. Література міжвоєнного двадцятиліття та періоду окупації

Основні художні напрями, угрупування, домінанти поезії. Багатовимірність драматургії та прози. Життєвий шлях та творча доля Леопольда Стаффа та Болеслава Лесьмяна, Юліана Пшибося, Юліна Тувіма, Владислава Броневського, Станіслава-Ігнація Віткевича, Бруно Шульца, Міхала Хороманського, Зоф'ї Налковської, Марії Домбровської, Ванди Василевської, Леона Кручковського та Єжи Анджеєввського.

Тема 20. Польська повоєнна і новітня література

Проза на роздоріжжі. Еволюція драми. Форми прояву ліризму на переломі століть і поетик. Життєвий шлях та творча доля Марека Гласко, Марека Новаковського, Тадеуша Ружевича, Славомира Мрожека, Теодора Парницького, Тадеуша Новака.

Тема 21. Література пограниччя та еміграції

Літературний феномен «малої батьківщини». Життєвий шлях та творча доля Ярослава Івашкевича, Казимежа Вежинського, Мельхіора Ваньковича, Станіслава Вінценза, Марії Шофер, Юзефа Лободовського, Анджея Бобковського, Ромуальда Верника, Влодзимежа Одоєвського, Анджея Стойовського.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1
ТЕМА: Історико-літературний процес кінця XIX – початку XX століття. Література модернізму

План

1. Історико-літературний процес кінця XIX – початку XX століття:
    1. 1. особливості соціально-політичного розвитку суспільства;
    1. 2. характеристика науково-технічного прогресу.
    1. 3. розвиток економічно-промисилового напрямку.
    1. 4. здобутки у літературній сфері суспільства.
2. Філософські концепції А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, психоаналітична теорія З. Фрейда та їх вплив на формування людського світогляду.
4. Поняття модернізму як літературного напрямку.
5. Течії раннього модернізму, їхні визначальні риси:
    5.1. імпресіонізм;
    5.2. символізм;
    5.3. естетизм.
6. Течії зрілого та пізнього модернізму.
7. Поняття авангардизму в світовій літературі, особливості розвитку.
8. Загальна характеристика авангардистських течій в світовій літературі.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури XX століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.

2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.

2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

ТЕМА: Література Великобританії кінця XIX – початку XX століття. Естетизм. Творчість Оскара Вайлда

План

1. Загальна характеристика життєвого шляху та творчої долі О. Вайлда.
2. Англійський естетизм, його характерні особливості.
3. Втілення естетичних принципів творчості О. Вайлда в есе «Занепад мистецтва брехні».
4. Відображення естетизму О. Вайлда у казці «Рибалка і його душа».
5. Роман «Портрет Доріана Грея» як найвагоміший і найсуперечливіший твір О. Вайлда.
6. Роздуми про мету людського життя, про суспільство і людину, добро і зло, красу і насолоди життя, моральність і аморальність.
7. Парадокси О. Вайлда.
8. Образ лорда Грея, циніка та аморалісти, що не вірить у високу духовну природу людини (паралель з образом гетівського Мефістофеля).
9. Образ Доріана.
10. Філософський мотив «миті, що зупинилася» (краси і молодості) в романі.
11. Тема співвіднесеності мистецтва і життя в творі.
12. Порівняння реалістичної символіки в «Шагреневій шкірі» О. де Бальзака і символізму роману О. Вайлда.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури XX століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.
2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.
2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3
ТЕМА: Символізм як рання течія модернізму та вступ у літературу ХХ століття. Поезія Поля Верлена, Артюра Рембо, Стефана Малларме

План

1. Загальна характеристика розвитку світової літератури на зламі століть.
2. Основні теми модерністської літератури.
3. Особливості й роль символізму як літературної течії модернізму.
4. Основні естетичні принципи та поетичне новаторство символістів.
5. Поль Верлен – майстер імпресіоністичної та символістської лірики. «Поетичне мистецтво» – віршований маніфест символізму.
6. Теоретичні ознаки та художні відкриття поезії Артюра Рембо.
7. Поезія – мова обраних. Інтелектуальність поезії Стефана Малларме.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.
2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку ХХ століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.
2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4
ТЕМА: Бельгійська (франкомовна) література кінця XIX – початку ХХст. Символізм в драматургії. Творчість Моріса Метерлінка («Синій птах»)

План

1. Життєвий шлях і творча доля бельгійського письменника Моріса Метерлінка.

2. Ранні поезії М. Метерлінка.
3. Феномен незадоволеності людини та пошуку людського щастя у п’єсі «Синій птах».
4. Філософський сенс буття, прагнення до ідеалу та краса самого життя у творі «Синій птах».
5. Дитячі образи у п’єсі (діти лісника Тільтіль і Мітіль).
6. Казкові образи у творі (Фея Бірюліна).
7. Філософський сенс образу Синього птаха.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.
2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку ХХ століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.
2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5
ТЕМА: Творчість Генрика Ібсена («Ляльковий дім»), Кнута Гамсуна («Пан»)

План

1. Життєвий шлях і творча доля норвезького драматурга Генрика Ібсена.
2. П’єса «Ляльковий дім» – змалювання невідповідності між внутрішнім та зовнішнім світом людини.
3. Образ адвоката Хельмера.
4. Образ Нори – сильної особистості.
5. Проблема становлення жінки у суспільстві.
6. Конфлікт твору – сутність і цінність соціальних норм.
7. Моральні протиріччя у драмі.
8. Життєвий шлях і творча доля Кнута Гамсуна (оглядово).
9. Змістове навантаження назви твору «Пан». Міфологічні образи.
10. Образ лейтенанта Глана. Жіночі образи у творі (Едварда та Єва).

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.

2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку ХХ століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.

2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

ТЕМА: Література Великобританії кінця XIX – початку ХХ століття. Драматургія Бернарда Шоу

План

1. Загальна характеристика життєвого шляху й творчості Б. Шоу.
2. Б. Шоу як творець нової, соціальної англійської драми, інтелектуальної «драми-дискусії».
3. Вплив творчості Б. Шоу на розвиток європейської драми і театру.
4. Комедія «Пігмаліон», її міфологічна основа і сучасний драматургові зміст:
   - 4.1. переосмислення овідієвського міфу в комедії;
   - 4.2. своєрідність побудови фабули, мотив «маски» і «сутності»;
   - 4.3. соціальні проблеми п’єси;
   - 4.4. проблема духовного розвитку і збагачення людини, її моральної чистоти і людяності;
   - 4.5. характеристика Хіггінса;
   - 4.6. жіночий образ в комедії – вулична торговка квітами Еліза Дулітл, значення «перетворення» Елізи;
   - 4.7. особливості комізму (характери і ситуації);
   - 4.8. шекспірівські мотиви в творі (образ Дуліттла);
   - 4.9. художні особливості твору: динамізм дії, проблема «відкритого фіналу»;
   - 4.10. значення авторських ремарок.
5. Тема бідності у творах Б. Шоу.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.

2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку ХХ століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.

2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

ТЕМА: Література Німеччини кінця XIX – початку ХХ століття. Загальна характеристика. Новелістика Томаса Манна, роман «Будденброки». Творчість Генриха Манна («Вірнопідданий»)

План

1. Життєвий шлях і творча доля Томаса Манна.
2. Філософські мотиви Ф. Ніцше, А. Шопенгауера у творчості письменника.
3. Інтелектуальний характер творів Т. Манна.
4. Змалювання краси мистецтва та людської душі як провідна тема прози Т. Манна.
5. Широкий спектр важливих питань у новелах Т. Манна: історія народу, культура, становлення.
6. Конфлікт краси і потворності у прозі митця.
7. Роман «Будденброки»: система образів, тема, ідея, проблематика твору.
9. Життевий шлях і творча доля Генриха Манна (оглядово).
8. Система образів роману «Вірнопідданний».
9. Проблематика роману, конфлікт витонченого світу та обивательського благополуччя.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.

2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.

2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

ТЕМА: Література Австрії кінця XIX – початку XX століття. Загальна характеристика. Оповідання «Перевтілення» Франца Кафки

План

1. Загальна характеристика життєвого шляху та творчості австрійського німецькомовного письменника-модерніста Франца Кафки.
2. Філософські мотиви недоладності побудови світу (Кафкова концепція).
3. Самотність людини як сенс життя.
4. Головна проблематика творів Кафки – комплекс людської вини, покарання, страждання.
5. Оповідання «Перевтілення» – відображення концепції світу Ф. Кафки.
6. Образ Ґрегора Замзи – показ безпомічності людини в реальному світі. Метафоричність образу головного персонажа. Людське і «тваринне» в Ґрегора.
7. Образи родичів героя. Питання особистісної цінності людини.
8. Принципи гуманізму та антигуманізму в творчості Ф. Кафки.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури XX століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.

2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.

2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

ТЕМА: Творчість Генрика Сенкевича. Повість «Ескізи вуглиною», оповідання «Янко-музикант», новела «Доглядач маяка»

План

1. Генрик Сенкевич – талановитий польський письменник-реаліст.
2. Вплив «варшавського позитивізму» та сарматизму на формування ідейних переконань Г.Сенкевича.
3. Редакторська діяльність Генрика Сенкевича.
4. Новелістика письменника кінця 1870-х – початку 1880-х років. Два основних тематичних цикли:
   4.1. життя американців або польських емігрантів в Америці;
   4.2. пореформене польське життя;
   4.3. аналіз повісті «Недаремно», оповідань та новел «Нема пророків серед своїх», «Два шляхи», «Старий слуга», «Ганя», «У преріях», «Орсо», «Сахем», «Доглядач маяка» та інших.
5. Повість Генрика Сенкевича «Ескізи вуглиною» – опис відносин в польському селі після земельної реформи 1864 року.
6. Оповідання «Янко-музикант» та інші твори на тему трагічного становища селянських дітей: новели «Із щоденника познанського вчителя», «Ангел», «Бартек-переможець».

Рекомендована література:

Основна

1. Абрамович С., Кеба О., Стахнюк Н. Історія польської літератури. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2019. 417 с.

2. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури XX століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.

3. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

4. Радишевський Р. Нарис історії польської літератури: підручник у 2-х кн. Кн.2. Київ: Талком, 2019. 488 с. (Серія «Київські полоністичні студії». Т. XXXIV).

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.

2. Осіпчук Г. В. Історія польської літератури : від епохи Середньовіччя до сучасності : навч.-метод. посібник. Умань : Візаві, 2023, 112 с.

3. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10

ТЕМА: Творчість Генрика Сенкевича. Роман «Вогнем і мечем»

План

1. Генрик Сенкевич як класик історичної романістики.
2. Політичні погляди Г. Сенкевича у 1880-х роках: перехід від позитивістсько-демократичних до консервативно-шляхетських переконань.
3. Діяльність Г. Сенкевича у виданні «Слово».
4. Вплив сарматизму на написання історичної «Трилогії»: романів «Вогнем і мечем», «Потоп», «Пан Володийовський».
5. Успіх та суспільний резонанс роману «Вогнем і мечем».
6. Тематичний, ідейний та художній рівень твору:

6.1. охарактеризуйте історичну епоху, описану в романі «Вогнем і мечем» та з'ясуйте становище Речі Посполитої на міжнародній арені;

6.2. дві фабульних лінії: перша – історична, яка розкриває перебіг основних подій козацько-шляхетської війни; друга – пригодницька, що демонструє історію суперництва через княжну Єлену;

6.3. опис основних етапів польсько-козацької війни;

6.4. образ українського гетьмана Богдана Хмельницького в романі;

6.5. образи підполковника запорізького війська Івана Богуна та Яреми Вишневецького;

6.6. українське козацтво у творі;

6.7. польська шляхта в романі як взірець доброчесності та порядності, ідеалізація польського офіцера Яна Скшетуського;

6.8. жіночі образи в романі: Єлена Курцевич – Горпина;

6.6. відступи Г. Сенкевича від історичної правди.

7. Роман як авторська пропаганда для польського народу політики «вогню і меча», показ Г. Сенкевичем ілюзорності та згубності політики «мирних переговорів».
8. Значення та роль роману «Вогнем і мечем» у становленні стосунків між українським та польським народами.

Рекомендована література:

Основна

1. Абрамович С., Кеба О., Стахнюк Н. Історія польської літератури. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2019. 417 с.
2. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.
3. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку ХХ століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
4. Радишевський Р. Нарис історії польської літератури: підручник у 2-х кн. Кн.2. Київ: Талком, 2019. 488 с. (Серія «Київські полоністичні студії». Т. XXXIV).

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.
2. Осіпчук Г. В. Історія польської літератури : від епохи Середньовіччя до сучасності : навч.-метод. посібник. Умань : Візаві, 2023, 112 с.
3. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ №№11–12

ТЕМА: Література США кінця XIX – початку ХХ століття. Творчість Джека Лондона («Мартін Іден»), Теодора Драйзера («Американська трагедія»)

План

1. Життєвий шлях і творча доля Джека Лондона.
2. Філософські та наукові погляди Ф. Ніцше та Ч. Дарвіна у творчості Дж. Лондона.
3. Роман «Мартін Іден» як соціальний роман про нещасливу долю митця з народу в умовах міщанської бездуховності.
4. Автобіографічність твору. Зображення рис національного характеру: працелюбності та прагматизму.
5. Тема мистецтва у романі.

6. Духовне і творче становлення особистості під впливом почуття кохання.
7. Жіночі образи у романі: Рут Морз, Ліззі Коноллі.
8. Життєвий шлях і творча доля Теодора Драйзера.
9. Роман «Дженні Герхардт» – історія про життя простого народу.
10. Критика ідеалів американської дійсності в романі «Американська трагедія».
11. Зображення трагедії молодого покоління американців.
12. Образ Клайда Гріффітса. Етапи моральної деградації головного персонажа.
13. Жіночі образи в романі (Роберта Олден, Сондра Фінчлі).
14. Цинізм і бездуховність американської політичної системи.
15. Роль і місце релігії в американському суспільстві.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.
2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку ХХ століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.
2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ №№13–14

ТЕМА: Література США ХХ сторіччя.
Творчість Ернеста Міллера Ґемінґвея
(«Прощавай, зброє!», «За ким дзвін», «Старий і море», «У наш час»).

План

1. Загальна характеристика життєвого шляху і творчої долі Е. М. Ґемінґвея – американського письменника антифашиста і гуманіста.
2. Особливості художнього стилю Е. М. Ґемінґвея: «принцип айсберга», психологічний підтекст, роль діалогів і внутрішніх монологів.

3. Роман «Прощавай, зброє!»:
3.1. пристрасний антивоєнний пафос твору; осуд Першої світової війни, її дегуманізація в романі;
3.2. протиставлення «великого світу» соціальних катаклізмів і «малого світу» особистого щастя в романі;
3.3. лірична стихія в книзі, її композиційне протиставлення картинам смерті;
3.4. зображення кохання. Образи лейтенанта Генрі та медсестри Кетрін Барклі;
3.5. трагедія розчарованого героя;
3.6. символічний зміст трагічного фіналу. Питання про щастя в романі, про Ідею, якій можна присвятити життя.
4. Тема «втраченої генерації» в творчості Е. М. Ґемінґвея (романи «Фієста», «За ким подзвін»).
5. Соціальна тематика творів Е. М. Ґемінґвея.
6. Повість Е. М. Ґемінґвея «Старий і море»: показ драматичних суперечностей людського буття, притча про людину, гімн Людині, її волі та мужності:
6.1. притчовий характер розкриття теми, пошуки вищого сенсу існування людини в індивідуальному моральному і фізичному стоїцизмі;
6.2. образ старого Сантьяго;
6.3. образ моря;
6.4. образи-символи.
7. Новелістика митця. Задум і композиція збірки «У наш час»:
7.1. структурно-змістова цілісність збірки;
7.2. змістова роль мініатюр, що передують оповіданням;
7.3. оповідання «Вдома» в контексті творчості письменників «втраченого покоління». Вирішення теми дому і образ дому в оповіданні;
7.4. оповідання «Кішка під дощем»: його структура, лейтмотиви. Ідейно-композиційна функція мотиву дощу і сутінок.
8. Своєрідність художнього методу Ґемінґвея-новеліста.

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.

2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.

2. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ (ТВОРЧІСТЬ ГЕНРИКА СЕНКЕВИЧА)

Наукові розвідки про творчість Г. Сенкевича. Ідіостиль Герника Сенкевича – це творчий вияв літературної польської мови, що ґрунтується на ідейно-художній своєрідності, зумовленій особливостями письменницького таланту, світогляду, життєвого досвіду, характеру, культури.

Композиція твору письменника базується на деталізації історичної епохи, на тлі якої розвивається сюжет, заснований на змалюванні людських доль і почуттів. Автор художньо відображає правдиві історичні епізоди, створює десятки сцен, колоритно передає деталі українсько-польської війни 1648–1657 років. В історії України – це славозвісний період Хмельниччини, який Г. Сенкевич відображає по-своєму, трактуючи події досить своєрідно.

Крізь призму історичних явищ, польський письменник виносить на розсуд читача складні психологічні переживання героїв, розкриває морально-етичні теми з життя людей. Річ Посполита та Україна зображені не лише в протистоянні, а й в нерозривному зв’язку певних історичних фактів й подій. У центрі кожного розділу роману – людина, людина-воїн, переможець чи переможений, кожен із власними емоціями, почуттями, переживаннями.

Усі події в романі відбуваються не лише навколо битв, а на тлі яскравого й справжнього кохання Яна Скшетуського і Олени Курцевич. Саме тому військові перемоги та поразки у військових діях приймають масштабний розмір, а кохання стає забарвленим в національні кольори.

Художні образи героїв роману «Вогнем і мечем» зображені традиційно: автор ідеалізує польську шляхту. Твір демонструє риси націоналізму, певні історичні факти викладені не зовсім достовірно. Однак неординарні та яскраві персонажі, які представляють протилежні військові табори, зображені в розвитку, суперечностях, наділені одночасно позитивними та негативними рисами, що збагачує їхню значимість для польської літератури.

Комплексне вивчення індивідуального стилю письменника висуває проблеми не тільки суто мовознавчого характеру, а й проблеми культури, естетики, психології творчості автора.

Творчість Генрика Сенкевича є неоднозначною і до сьогодні викликає чимало дискусій та суперечок, котрі або притихають, або активно роздмухуються. Причина зрозуміла: авторське трактування історичних подій і відкрита демонстрація ставлення до двох протилежних військових таборів, змальованих в романі «Вогнем і мечем».

Після виходу твору в світ польські дослідники почали активно аналізувати змістове навантаження твору. Письменником однозначно захоплювалися: літератори, мовознавці, історики, які відкрито вихваляли націоналістичні тенденції та своєрідне авторське трактування подій.

Польський публіцист й мистецтвознавець В. Дзідушицький високо оцінив художню спадщину Г. Сенкевича, захоплюючись його творчою уявою, що «зобразила події вірогідні, які загонять розум у глухий кут» [16, с. 13].

До літературних шедеврів відніс історичну трилогію Генрика Сенкевича Юзеф-Богдан Залеський, який переконливо доводив у власних дослідженнях про більшу значимість в романі зображення внутрішнього світу героїв, їхніх почуттів, переживань, ніж історичної правди, яка є несумісною з творчістю. Вчений доводить, що логіки від літератури ніхто не очікує, лише щирість й переконливість: «Роман «Вогнем і мечем» читаю з невимовною цікавістю… Яка глибина народного почуття… Образність правдиво чарівна, відображає і віддзеркалює величну місцевість, звичаї, постаті й характери наших старославних воїнів…» [25, с. 307].

С. Кшемінський теж вважає, що основу роману «Вогнем і мечем» Г. Сенкевича складають «не автентичність подій і обставин» [17, с. 71], не демонстрація історичних фактів, а інше: піднесення на п’єдестал війська польського, його патріотизму, вказівка на

національні тенденції в зображенні епохи, а також «високі думки і почуття, радощі терпіння, звитяги і поразки» [17, с. 71].

Творчість Г. Сенкевича як спробу «модернізувати національну свідомість» [18, с. 17] розглядає Ю. Кржижановський, який в дискусії довкола роману «Вогнем і мечем» бачить необхідність захисту традиційних цінностей рідної країни.

Е. Орзешкова доводила, що лише таким шляхом, який використав Г. Сенкевич: перенесення уваги на психологічний світ персонажа, його внутрішню боротьбу, емоції, почуття, справжній митець може спочатку достукатися до читача і лише потім представити історію в правильному світлі. Дослідниця захоплювалася неординарними історичними особистостями, що в романі «Вогнем і мечем» змальовані, як звичайні люди: вони милуються природою, бачать її неземну красу, шкодують, що все це буде зруйноване після битви, переживають, закохуються, розчаровуються, ненавидять, тобто проживають бурхливі емоції й почуття, і саме тому виокремлюються серед натовпу своєю справжністю, безпосередністю та щирістю в думках, діях і вчинках. У художньому творі Сенкевича «романні герої як національні характери для неї настільки живі й самобутні, що затьмарюють в її очах самого творця» [19, с. 126].

У колі польських дослідників були й ті, хто спробував не зовсім критикувати, але означити певні недоліки, які віднайшли в історичному романі. Деякі науковці відзначали окремі риси твору, наголошуючи виключно на них. Романтичні тенденції в зображенні історичної епохи XVII століття зумів побачити дослідник С. Тарновський, який стверджував, що події, представлені Г. Сенкевичем, «не містять критеріїв об'єктивної правди, вони є чинником формування народної свідомості» [24, с. 40]. Вчений вказував на фольклорну основу роману, і саме тому, як наслідок, присутність в тексті рис романтизму: ідеалізації й перебільшення [23, с. 425].

Неправдивість трактування польським письменником історичних подій: опису української військової спільноти, віднайшов у творі Б. Прус. Дослідник відзначив, що ідеалізація письменником боротьби польської шляхти проти козацтва за часів Богдана Хмельницького спровокувала висвітлення останніх персонажів виключно в негативному світлі. Насправді ж устрій козацької держави, законотворчість, побут, традиції та їхні звичаї викликали

зацікавленість і захоплення в польських істориків, особливо в XX столітті.

Зауваження до художнього тексту «Вогнем і мечем» стосувалося і щодо недоречно масштабного аналізу внутрішнього світу зображуваних герої. Так як письменник запропонував на розсуд читача власне історичний роман, то є неправильним «зводити мистецтво до емоційно особистого вираження людської суб'єктивності» [20, с. 167], так як це призводить до спотворення історичної дійсності, що і є помітним у трилогії Г. Сенкевича.

П. Хмєльовскі стверджував, що картини історичної епохи в Сенкевича ідеалізують тогочасні події, не відображаючи в потрібній мірі реалій життя польського суспільства XVII століття. У результаті цього в творі представлено так звані «соціальні міражі, що призводить до одновимірної сучасності й оманливого оптимізму» [15, с. 170–171].

О. Швєнтоховскі в наукових розвідках також дорікає письменникові в тому, що завдання літератури історичного характеру полягає в змалюванні об'єктивної картини минулого на основі збережених документальних джерел. Найважливішим же для автора художнього твору стало успішне реалізування свого творчого задуму та зацікавлення ним читача. Такий погляд на відносини історії і літератури повинен стимулювати автора художнього тексту до показу реальних суперечностей, а не займатися їх прикрашенням та «упакуванням» [22, с. 189].

Вітчизняні вчені у свою чергу наукові дослідження спрямували виключно на критику роману Г. Сенкевича «Вогнем і мечем». Найактивнішим у цьому був В. Антонович. Праці дослідника демонструють шанобливе ставлення до історії та діяльності українського козацтва, тому сприймати картину української спільноти, намальовану польським письменником, дослідник просто не міг [1].

О. Астаф'єв намагався віднайти спільні та відмінні тенденції в творчості Г. Сенкевича та Т. Шевченка, порівнював поетику авторів, підкреслював значний внесок обох митців у розвиток національної свідомості польського та українського народів. Науковець вказував на схожі тематичні ідеї, що представлені в творчості обох митців, зокрема: одна і та ж історична епоха («Вогнем і мечем», «Потоп», «Гайдамаки», «Тарасова ніч»), боротьба з турецьким нашестям («Пан Володийовський», «Іван Підкова»,

«Гамалія»), тема античності в їхніх творах («Quo vadis?», малюнки Шевченка «Нарціс», «Нарціс та німфа Ехо», «Телемах на острові Каліпсо»)» [2, с. 9].

Громадський діяч, дослідник, журналіст М. Зимомря, опираючись на погляди польського фольклориста Ю. Сенкевича, роздумує про образ Богдана Хмельницького в польській літературі зокрема, і в тому числі в романі «Вогнем і мечем», акцентуючи увагу на віддаленості художнього персонажа від реальної історичної постаті [5, с. 357].

Про «Трилогію» Генрика Сенкевича, побудовану на ідеях позитивізму, розповідає Є. Сінкевич. На думку вченого, роман «Вогнем і мечем» є спробою донести до пересічного польського обивателя ідею відродження могутності держави, адже «для народу, позбавленого незалежності, література була і надалі залишалася своєрідною моральною серцевиною» [10, с. 58].

Українські історики дотично досліджували твори Г. Сенкевича. Згадки про його літературну спадщину носять виключно енциклопедичний характер, зокрема в наукових розвідках О. Яся: «Трилогію» він називає одним із «найбільших досягнень у творчості польського літератора» [14, с. 532].

Найактивніше творчу спадщину польського письменника вивчали українські філологи. М. Васьків спробував пролити хоч якесь світло на завдання, що стояло перед Г. Сенкевичем, коли він працював над твором. Лінгвіст-дослідник стверджує, що автор історично-художньої праці намагався загартувати серця поляків в умовах втрати державності. Саме це спонукало митця до возвеличення предків. Досить часто таке возвеличення досягалося й за рахунок «зневажливо-принизливого ставлення до інших національностей» [3, с. 9]. Саме тому лише дві постаті української спільноти в романі «Вогнем і мечем» є яскравими та заслуговують на повагу – це Б. Хмельницький і Ю. Богун. В усіх інших епізодах «українці найчастіше постають безкультурними, невдячними, напівдикунами» [3, с. 9].

Р. Радишевський робить спробу проаналізувати роман «Вогнем і мечем» з точки зору літературознавства, зокрема акцентуючи увагу на часопросторі твору. Дослідник переконаний, що в романі тісно переплітаються два таких часопростори: історичний та міфологічний. Перший представляє польську шляхту з її законами, з уславленням лицарства, піднесенням війни як визвольного процесу.

Міфологічний – у змалюванні українців. І це два протилежних світи, в якому честь і хвала одних протиставлена зневазі й ненависті до інших. На сторінках роману козак є синонімом до слова терор, адже саме ці герої «винищують невинних і беззбройних усіма видами смертей, «допускаються найдикішої жорстокості», упиваються кров'ю та вбивствами» [7, с. 146].

Дослідник намагається віднайти причину зображення таких картин з політичного боку: протистояння в тогочасному польському суспільстві позитивізму та консерватизму. Час створення роману був непростим для поляків: після січневого повстання народ розчарувався в ідеалах, зневірився у власних силах, критикував минуле, був у пошуку національних вад. До всього цього доєдналася шляхетська ідеологія сарматизму, яка ототожнювала польський народ із шляхтою і була нібито окремим етнічним утворенням – сарматами [7, с. 147]. Тож на часі було, як стає очевидним, виключно об'єднання національної свідомості тогочасних поляків, розділених кордонами різних держав [8, с. 13] і письменник Г. Сенкевич спробував віднайти ті чинники, які на його думку могли б спрацювати – і це лицарсько-шляхетська етика, захопленість історичним минулим, піднесеність польського народу.

Компаративний аналіз інтерпретації морально-етичних, релігійних і гуманістичних аспектів у романі «Вогнем і мечем» досліджувала В. Марценішко. На основі вивчення сюжетно-композиційних особливостей роману вчена провела типологічні паралелі із трилогією «Богдан Хмельницький» Михайла Старицького. Її дослідження були направлені на пошуки взаємодії і взаємовпливу двох культур: української та польської [6, с. 35–37].

Продовжила тему порівняння Н. Шаповалова, яка дослідила схожість романів Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем» та Володимира Малика «Таємний посол» у творенні образів, орієнтації на пригоди як основу сюжетної лінії та принципи конструювання історії. Відзначено, що художні тексти написані за традиціями Вальтера Скотта [13, с. 239]. Дослідниця також вказала на визначне місце твору «Вогнем і мечем» в польській літературі.

Т. Чужа досліджувала поетику роману «Вогнем і мечем», яка довела, що Г. Сенкевич використовує дві поетики: «дві художні структури – архаїчну і сучасну, іноземну і «свою», одна з яких функціонує як реальність, а друга – конвенція» [12, с. 347]. Дослідниця констатує факт, що характеристика козацтва в романі має

негативну конотацію, що стало елементом світоглядної та художньої полеміки.

Засоби поетики (порівняння та паралелізми) в романі досліджував В. Савчук. Ним зазначено, що письменник протиставляє персонажів на двох рівнях: загальному (представники різних військових таборів та націоналістичні погляди героїв) та конкретному (психологічні характери: Єремія Вишневецький – Богдан Хмельницький, Ян Скшетуський – Богун, Гелена – Горпина), і використовує антитезу для поглибленого показу конфлікту між ворогуючими таборами, а також протиставлення добра і зла [9, с. 174–175].

О. Вишневська й В. Левицька підійшли до спадщини Г. Сенкевича з точки зору літературознавства: їх зацікавила приналежність романів польського письменника до історичного жанру. Перед собою дослідниці поставили запитання: «чи є романи Сенкевича суто історичними, чи це лише твори про історію?» [4, с. 1], та аргументовано довели, що авторські художні праці висвітлюють історію Польщі й світову історію. Це реальність в поєднанні достеменної правдоподібності й художньої інтерпретації.

У науковій розвідці О. Чемоданової з'являється нове трактування образу козаків в романі Г. Сенкевича «Вогнем і мечем». Дослідниця стверджує, що «образ України і українців… не варто зводити лише до образу степу і повсталого козацтва. Варто у ньому побачити також образ Русі та русинів. Тоді виявляється, що українці-русини – це справжній повноцінний народ із самобутньою культурою. А війна під проводом Богдана Хмельницького постає громадянською вже не в розумінні XVII століття, а в цілком сучасному вимірі, оскільки українці опинилися в обох ворожих таборах» [11, с. 111].

Дискусії, що вирували декілька років у наукових колах польських літературознавців, істориків, критиків після виходу в світ роману «Вогнем і мечем» знову відновилися, коли в кінотеатрах всього світу в 1999 році почав демонструватися однойменний фільм польського режисера Єжи Гоффмана. Незважаючи на те, що ця частина є першою в трилогії, на екрани вона вийшла останньою: після «Потопу» і «Пана Володийовського». Головна тема суперечок – суб'єктивність у зображенні польської шляхти та українського козацтва. З однієї сторони в картині простежується ідеалізування минулих подій, з іншої – відсутність правди.

Отже, роман «Вогнем і мечем» Г. Сенкевича зіграв не останню роль у становленні стосунків між українцями й поляками в кінці XIX – на початку XX століття: довгий час обидва народи не могли порозумітися і трактували один одного як ворогів. І лише в кінці XX століття ця тенденція була зміненою, що привело до тісної співпраці між обома народами.

Образ людини (літературного героя) як спосіб детального відтворення історичної епохи. У романі «Вогнем і мечем» зображені події є художньо інтерпретованими. Г. Сенкевич майстерно й колоритно передає атмосферу епізодів з історії, представляючи людину як її рушійну силу. Людина в творі є домінуючою. Власне такий підхід до зображення героїв дає можливість глибше розкрити індивідуальний світ кожного зображуваного персонажа. Трансформація образів дозволяє читачеві побачити епоху ніби зсередини, відчути її, змалювати в уяві.

На почесному місці в письменника – польська шляхта. Воїни Речі Посполитої завжди демонструють урочистість, піднесеність, гордість, готовність кожну мить виконувати свій військовий обов'язок: *Promienie słońca łamały się na ich zbrojach, na grotach sterczących kopii – i szli wszyscy w blaskach niezwyczajnych, jakoby już ich otaczała gloria zwycięstwa* [21, с. 403]. Навіть, якщо програно битву, то військо одразу готове до нових дій: *Krwawi żołnierze, okryci potem, pyłem, czarni od prochu, z ociekłymi twarzami, i brwią jeszcze zmarszczoną, z płomieniem jeszcze nie zgasłym w oczach, stali oparci na broni, chwytając piersiami powietrze, gotowi znów zerwać się do boju, gdyby tego zaszła potrzeba* [21, с. 416].

Польське військо з гідністю приймає негаразди та тимчасові поразки: *Odwaga podniósł głowę jeszcze wyżej i tak mówił: – Nie myśl, atamanie koszowy, bym się śmierci obawiał albo żywota bronił, albo się z mej niewinności wywodził* [21, с. 91]. Утіленням всіх можливих чеснот в романі є Пан Скшетуський: *W jednym z czółen stał pan Skrzetuski, wyższy nad innych, dumny, spokojny, z porucznikowskim buzdyganem w ręku i z gołą głową, bo mu strzała tatarska zerwała czapkę* [21, с. 82]. Несхожий на інших та ідеалізований цей герой не лише, як воїн, але як і звичайна людина: кохання до княгині надихає його, надає наснагу: *Nazajutrzzbudził się świeży, zdrów i z weselszą myślą* [21, с. 73], робить його впевненішим, молодшим, натхненішим та щасливішим: *Życie uśmiechało mu się wprawdzie, bo był młody i kochał, i miał żyć obok ukochanej; wszelako od życia więcej honor i sławę kochał* [21, с. 77]. Цей

герой ніколи не здається, він нескорений перед будь-якими життєвими негараздами: *Jakoż Skrzetuski zdrów był już w istocie, bo młodość i potężna siła zwalczyły w nim chorobę. Zgryzoty przeżarły mu duszę, ale ciała zgryźć nie mogły. Wychudł tylko bardzo i pożółkł tak, że czoło, policzki i nos miał jakby z wosku kościelnego uczynione. Dawna kamienna surowość została mu w twarzy i był w niej taki skrzepły spokój, jak w twarzach umarłych* [21, с. 401].

Усі історичні постаті в романі вражають самобутністю, постійним пошуком правильного шляху до самовираження, реалізації потенціалу дивовижної власної енергії в боротьбі за свій уявний світ, де перемагає справедливе суспільство в сильній, могутній державі: *Grodzicki, który świeżo miał w pamięci wizytę książęcą, sam na jego spotkanie wyszedł. Był to człowiek pięćdziesięcioletni, jednooki jak cyklop i posępny, bo siedząc w pustyni na końcu świata i nie widując ludzi, zdziczał, a sprawując nieograniczoną władzę, nabrał powagi i surowości. Twarz mu przy tym zeszpeciła ospa, a ozdobiły nacięcia szabel i blizny od strzał tatarskich, podobne do białych piętn na ciemnej skórze. Był to jednak żołnierz szczery, czujny jak żuraw, który ustawicznie oczy miał w stronę Tatarów i Kozaków wytężone. Pijał tylko wodę, nie sypiał, jak siedm godzin na dobę, częstokroć zrywał się w nocy, by obaczyć, czy straże dobrze wałów pilnują, i za najmniejsze niedbalstwo porywał na śmierć żołnierzy* [21, с. 75].

На фоні зображених реальних подій Г. Сенкевич показує поза соціумом таких неоднозначних героїв, як Б. Хмельницького, Богуна, котрі представляли козацький табір, та Скшетуського, князя Ярему Вишневецького, Заглобу – їхніх ворогів. Ці два табори упродовж розвитку всієї сюжетної лінії завзято змагаються, аж до смерті. Такі особистості випадають із суспільства й автор показує їх в новому і дещо незвичному ракурсі: вище самого соціуму. Навіть зовнішність у таких героїв особлива: *Wesołość na tej twarzy przebijała przez ukraińską zadumę jako słońce przez mgłę. Czoło miał watażka wysokie, na które spadała czarna czupryna w postaci grzywki ułożonej w pojedyncze kosmyki obcięte w równe ząbki nad silną brwią. Nos orli, rozdęte nozdrza i białe zęby, połyskujące przy każdym uśmiechu, nadawały tej twarzy wyraz trochę drapieżny, ale w ogóle był to typ piękności ukraińskiej, bujnej, barwnej i zawadiackiej* [21, с. 39].

Неординарна особистість завжди конфліктує із оточенням, й перед очима читача розкривається глибока душевна драма, що деталізує непростий внутрішній світ героя. Соціальні норми, вимоги

часу впливають на думки та почуття такого персонажа й змінюють їхню долю. І всі ці перепетії – на рівні державотворення. Упродовж всього роману письменник намагається переконати читача, що в житті найвище ціняться вірність, справжня дружба, хоробрість та справедливість. Г. Сенкевич захоплюється образом українського гетьмана, вказуючи на його вміння вистояти у військових та життєвих перепитіях: *Nie był to już Chmielnicki pokrzywdzony, uciekający na Sicz przez Dzikie Pola, ale Chmielnicki hetman, krwawy demon, olbrzym, mściciel własnej krzywdy na milionach* [21, с. 87].

У гніві Богдан Хмельницький називає своїх ворогів назвами тварин. Ці номінації носять виключно конотативний характер і вказують не на риси зовнішності персонажів, а на відношення мовця до присутніх: *«– Precz, capy, psy niewierne! Niewolnicy! Swynojady! – ryknął chwytając za Przyjaźń, Przekleństwo brody dwóch Zaporożców i targając nimi z wściekłością. – Precz, pijanice, bydlęta nieczyste! Gady plugawe! Wy mnie jasyr zabierać przyszli, a ot, ja wam tak!… capy!»* [21, с. 92]. Викорикуючи ці слова, очільник козаків діями демонструє свій емоційний стан: *«– To mówiąc, targał za brody coraz innych mołojców, na koniec zwaliwszy jednego począł go deptać nogami»* [21, с. 92].

Автор детально передає непрості образи запорізьких козаків, побут та особливості життя котрих в мирний час змальовано просто та буденно, навіть з повагою до їхньої працелюбності: *Nie było nad nich lepszych kowali, kołodziejów, garbarzy, woskobojów, rybitwów i myśliwych. Kozak wszystko umiał, wszystko zrobił: dom postawił i siodło uszył. Powszechnie jednak nie byli to osadnicy spokojni, bo żyli życiem tymczasowym* [21, с. 59]. Письменник підкреслює головну особливість козацтва: мрію боротися за рідний край, навіть жертвуючи власним життям. У випадку небезпеки волелюбні запорожці з мирних чоловіків перетворювалися на некероване військо: *Kto chciał wyrok zbrojno wyegzekwować, na sąsiada najazd zrobić lub się od spodziewanego obronić, potrzebował tylko krzyknąć* [21, с. 59], що хоче знищити будь-яких непроханих гостей: *roztratować nieproszonych gości* [21, с. 63].

Психологічно складні образи козаків автор змалював у контрасті – мужні й сміливі на полі битви: *Spostrzegałeś między nimi postacie podobniejsze do zbójów niż do pasterzy, okrutne, straszne, pokryte łachmanami rozmaitych ubiorów. Większa ich część była przybrana w tołuby baranie albo w niewyprawne skóry wełną na wierzch, rozchełstane na przodzie i ukazujące, choć była to zima, nagą pierś spaloną od wiatrów*

stepowych. Każden zbrojny, ale w najrozmaitszą broń: jedni mieli łuki i sajdaki na plecach, niektórzy samopały albo tak zwane z kozacka „piszczele", inni szable, inni kosy [21, с. 19], завжди готові боротися до останнього подиху: *Krwawi żołnierze, okryci potem, pyłem, czarni od prochu, z ociekłymi twarzami, i brwią jeszcze zmarszczoną, z płomieniem jeszcze nie zgasłym w oczach, stali oparci na broni, chwytając piersiami powietrze, gotowi znów zerwać się do boju, gdyby tego zaszła potrzeba* [21, с. 416]; однак у вільний час від бойових дій – це звичайне зібрання людей, які є невихованими, хамовитими та завжди вживають алкогольні напої: *Kilkunastu Kozaków, okrwawionych, zziajanych, okrytych potem, pijanych, weszło do izby. Stanęli przy drzwiach i wyciągając ręce jeszcze dymiące od krwi poczęli mówić* [21, с. 91].

Таке надмірне вживання їжі й напоїв свідчили завжди про те, що козаки готуються чи то до військогового походу, чи повстання, чи бунту: *i wnet ci kołodzieje, kowale, garbarze, woskoboje porzucali spokojne zajęcie i przede wszystkim poczynali pić na śmierć we wszystkich szynkach ukraińskich. Przepiwszy wszystko, pili dalej na borg, ne na to, szczo je, ałe na to, szczo bude. Omen Przyszłe łupy miały zapłacić hulatykę. Zjawisko owo powtarzało się tak stale, że później doświadczeni ludzie ukraińscy zwykli mawiać: «Oho! trzęsą się szynki od Niżowców – w Ukrainie coś się gotuje»* [21, с. 59].

Концептуальний підхід до зображення навіть й реальних історичних, й звичайних пересічних персонажів роману дозволяють письменнику змалювати неординарні характеристики людей, персоналізувати героїв у їхньому повсякденному житті. На першому плані з'являються найвиразніші риси кожного персонажа: в Яна Заглоби – кумедність та хитрість, литовець Лонгинус Підбийп'ятка вражає своєю добротою та наївністю, Міхал Володийовський є «найвправнішою шаблею» Речі Посполитої, слуга Скшетуського – Редзян викликає співчуття в своїх нерозділених почуттях до Олени, а в змалюванні двох найважливіших історичних постатей цього твору (Яреми Вишневецького та Богдана Хмельницького) читач бачить сміливу українську героїчну душу.

Особливості художнього моделювання жіночого образу (Олени) свідчать про індивідуальний авторський підхід до вибору мовних засобів. Жінка втілює в собі риси того часу, в якому живе. Героїня демонструє жіночність, вірність, щирість, є втіленням справжнього вірного кохання. Завдячуючи цьому образові, Г. Сенкевич підкреслює кращі риси тих чоловіків, які знаходяться з нею поруч:

Gdy tylko padły na nią ciepłe promienie miłości, zaraz zakwitła jak róża i do nowego, nieznanego rozbudziła się życia. W jej twarzy zabłysło szczęście, odwaga, a te porywy, walcząc ze wstydem dziewiczym, umalowały jej policzki w śliczne kolory różane [21, с. 41].

Отже, автор художньо описує військові сутички між героями різних таборів, деталізує кожну мить бою, де є свої «життєві» правила, традиції і звичаї. При цьому історичний колорит епохи забезпечується акцентуванням уваги читача на обличчях персонажів, на одязі, елементах побуту, психологічній характеристиці.

Використання лексеми 'одяг' як маркеру соціально-історичного часу. У художньому творі деталізація елементів вбрання літературних персонажів є одним із засобів їхньої ідентифікації: приналежності до певного класу в суспільстві, демонстрації національних ідей й переконань, зображення фізичного та психоемоційного стану. В історичному романі з'являється ще одна функція: реалізація колориту епохи, описаної в творі, вказівка на особливості певного століття. Конкретизація художнього часу надає твору ширшого соціального характеру.

Презентація кожного персонажу проходить завдяки деталізації елементів одягу, які є показниками стилю людини, сприяють утворенню її візуального образу і є ознакою ідентифікації або виокремлення героя серед інших, наприклад, вбрання Богуна вказує на розкіш: *Diamentowe guzy jego żupana migotały jak gwiazdy na niebie, nóż i szabla skrzyły się od klejnotów, żupan ze srebrnej lamy i czerwony kontusz podwoiły piękność jego smagłego oblicza* [21, с. 262].

В одязі закладена надзвичайної сили символіка, пов'язана із рідним довкіллям, звичаями та традиціями. Історичний же роман презентує так званий національний одяг кожного народу, в якому відображено свідомість нації, її естетичний ідеал, прагнення й цінності. Знайомлячись із героями, описом їхнього одягу, читач одразу поринає в атмосферу історичної події: *Jakoż kniahini miała na sobie suknię ze spłowiałego cycu, kożuch na wierzchu i jałowicze buty na nogach* [21, с. 64]. Г. Сенкевич зобразив період важливих битв для історії й України, і Польщі, тому герої роману в переважній більшості носять одяг, пов'язаний зі службою, який, наприклад, одразу вказує на військовий чин: *jechał Chmielnicki przybrany w czerwień, na białym koniu, z pozłocistą buławą w ręku* [21, с. 99].

У художньому тексті солдати також вирізняються за одягом, деталями одягу, наприклад, *capuza* [21, с. 5] – хутряна шапка-ушанка.

Така умовна деталь, або ж колір цього ж одягу (червоний) та обладунків свідчить, який військовий табір представляють учасники битви (наприклад, придворні солдати): *Byli to żołnierze ubrani w barwę czerwoną, dworską, i w wilcze kapuzy* [21, с. 5].

Одяг демонструє приналежність героя до певного класу в соціумі: *pluskawszy się w rzece, zrzuciła żupanik kozacki, a wdziała świtkę chłopską i kapelusz ze społeczna słomy, i sakwy podróżne* [21, с. 159]. Елементи військових обладунків виокремлюють його власника серед інших: *Na okręgu tego koła stanął mur piechurów, ludzi rosłych i silnych, rzybranych w żółte kolety i takiejże barwy kapelusze, w zupełnym szyku bojowym, z lewą nogą wysuniętą naprzód do strzału i z muszkietami przy prawym boku* [21, с. 108].

Формування народного одягу відбувається упродовж багатьох століть. Кожна історична епоха накладає відбиток на традиційне вбрання, і можна з упевненістю стверджувати, що особливості одягу є джерелом вивчення етнічної історії населення, естетичних поглядів та уявлень.

Недешевий одяг на героєві одразу вказує на його соціальний статус, приналежність до заможньої родини: *przybrany w lamową kapę i pod baldachimem* [21, с. 410]; *lubo ubrany był dostatnio* [21, с. 17]. Автор підкреслює місце проживання героя та його вміння слідувати за модою: *w szarą opiętą kurtę ze świebodzińskiego sukna, z wąskimi rękawami, i wysokie szwedzkie buty, które na Litwie zaczynały wchodzić w użycie* [21, с. 17], а те, що персонаж є учасником військових заходів видає широкий пояс, на якому тримається меч, що і є атрибутом будь-якого вбрання воїна: *Szeroki i dobrze wypchany łosiowy pas, nie mając na czym się trzymać, opadał mu aż na biodra, a do pasa przywiązany był krzyżacki miecz tak długi, że temu lbrzymiemu mężowi prawie do pachy dochodził* [21, с. 17].

Письменник ретельно відображає приналежність до соціального стану Юрка Богуна, що є в романі прототипом Івана Богуна: *Nad podziw świetny ubiór wyróżniał także stepowego mołojca od przybranych w kożuchy kniaziów. Bohun miał na sobie żupan z cienkiej lamy srebrnej i czerwony kontusz, którą to barwę nosili wszyscy Kozacy perejasławscy* [21, с. 39]. Особливої уваги заслуговує деталізація зброї як основного знаряддя воїна, а турецький кинджал на поясі із рукояткою, вкритою дорогоцінним камінням, свідчить про значні перемоги в битвах з ворогом: *Biodra otaczał mu pas krepowy, od którego bogata szabla zwieszała się na jedwabnych rapciach; ale i szabla, i ubiór gasły przy*

bogactwie tureckiego gindżału, zatkniętego za pas, którego głownia tak była nasadzona kamieniami, że aż skry sypały się od niej [21, с. 39].

Польського ж шляхтича Г. Сенкевич виокремлює за важким мечем на поясі та тугим гаманцем: *tego szlachcica, któren ma miecz za pasem równie ciężki jak trzos, a trzos równie ciężki jak dowcip* [21, с. 17].

Варто відзначити, що вказівка на зброю та її опис вказує на представників різних військових таборів: *Jakoż trzystu blisko ordyńców z szablami w ręku, z nożami w zębach gotowało się do ataku. Towarzyszyło im kilkudziesięciu Zaporożców zbrojnych w kosy* [21, с. 83]. Гордість, впевненість у перемозі, відважність бачимо в образі князя на полі битви: *Między nimi książę, w srebrnej zbroi, ze złotą buławą w ręku* [21, с. 208]. Заклик до перемовин та спроби домовитися також пов'язаний із вказівкою на зброю, військові обладунки: *Dopieroż ciskać hełmy, pancerze, broń, namioty!* [21, с. 305].

Психологічний стан (велике хвилювання та невпевненість) одного із представників вищих військових чинів деталізується відсутністю головного убору: *Stał tedy nasz porucznik bez czapki i zapatrzył się jak w cudowny obraz, i tylko oczy mu się świeciły, a za serce chwytało go coś jak ręką* [21, с. 29].

Письменник описує інші види одягу, які послуговуються для різних видів діяльності людини, наприклад, використовуються рибалками як захист від укусів комарів: *Rybacy, którzy przybiegli popatrzyć na poczet namiestnika, mieli koszule, twarz i ręce całkiem pomazane dziegciem dla obrony od ukąszeń* [21, с. 74].

Емоційне задоволення від нового чистого одягу спостерігаємо в героїв, що не приховують радість від обновок: *Wszystko nowe, i świty, i buty, i koszule* [21, с. 158]. Опис елементів одягу може свідчити про те, що персонаж вміло обманює, говорить неправду: *I ubiór, i mowa tego człowieka pokazywały co innego* [21, с. 9]. До елементів одягу можна віднести й прикраси, що були на конях під час переможного маршу польської шляхти: *Łuki trzęsły się im na plecach, migotały kołpaki* [21, с. 405].

Жіночий одяг деталізується автором, його описи більш об'ємні за змістовим навантаженням. Простоту старої княгині, матері Олени, підкреслює її вбрання: *Jakoż kniahini miała na sobie suknię ze spłowiałego cycu, kożuch na wierzchu i jałowicze buty na nogach* [21, с. 64]. Бути гостинним – значить зустрічати гостей у святковому вбранні. Така риса притаманна і українцям, і полякам. Героїня хоче причепуритися, щоб зустріти гостя в усій красі: *Ale wraz ci jej*

zawołam, a i sama się trochę ogarnę, bo mi wstyd tak gości przyjmować [21, с. 64].

Олена, будучи в полоні, відкидає запропоновані Богуном пишні наряди: *wszędy złote jędzle, jedwabie, aksamity* [93, с. 261], тікає, переодягнувшися в хлопця: *jakby w tym kozaczku przebranym, o długich warkoczach, mlecznej twarzy i kraśnych ustach rozpoznawały siostrę-dziewczynę* [93, с. 152].

Отже, описаний письменником одяг можна диференціювати залежно від функціонального призначення виробу на групи: 1) назви одягу для носіння на тілі людини (виокремлюємо 3 підгрупи): військовий одяг, чоловічий та жіночий; 2) назви виробів для носіння на голові; 3) назви взуття. Відзначимо, що в романі підкреслено виняткову значущість опису одягу літературних героїв для зображення соціально-історичного часу. Художній твір надає можливість проаналізувати багатющий фактичний матеріал, що допоміг автору відобразити історичні події, життя і побут двох ворогуючих таборів, віддзеркалити дух історичної пам'яті, духовні цінності і символи обох націй.

Обличчя літературного героя як авторський засіб ідентифікації героя. Найчастіше на що звертається увага в першу хвилину знайомства з літературним героєм є обличчя. Деталі обличчя – очі, ніс, губи, щоки, вуха, волосся – інформують про якісь певні особливості чи характеристики індивідууму. Людське обличчя в персонажів Г. Сенкевича буває різним: пухким і рум'яним – *i ukazała się w nich pyzata, rumiana twarz Rzędziana* [21, с. 372]; блідим і мовчазним: *Onieśmielała go twarz blada, milcząca, z wyrazem pewnej surowości w brwiach i ustach* [21, с. 267]; Srebrne promienie oświecały bladą jej twarz i zamknięte oczy [21, с. 256]; гордовитим і щирим: *Helena popatrzyła w hożą twarz dziewki i twarz ta wydała jej się pełną szczerości* [21, с. 265]; квадратним і плоским: *prawie karzeł, z płaską, kwadratową twarzą i skośnymi, podobnymi do szczelin oczyma* [21, с. 260]; почервонілим від сорому: *twarz tylko spąsowiała mu zupełnie* [21, с. 14]; прекрасним: *piękne lica watażki złagodniały i płonęły wielkim ogniem miłości* [21, с. 260]; молодим, суворим і серйозним: *Dziwno było patrzeć na tę twarz młodą, a tak surową i poważną* [21, с. 272]; задуманим: *tam na czele jechał młodzieniec z twarzą zamyśloną, jakby świadom swych smutnych a bliskich przeznaczeń* [93, с. 99]; закривавленим після битви: *Kto by go spostrzegł tak leżącego na kępie z*

okrwawioną twarzą, ten by sądził, że to leży trup, który wyrzuciła woda [21, с. 455].

Інколи ця частина людського тіла не просто вражає, а шокує: *Wszelako oblicze to na pierwszy rzut oka zdradzało nadzwyczajnego człowieka* [21, с. 51]; *I oto ten nieznajomy człowiek z bezczelną twarzą warchoła i opoja jest jej zbawcą* [21, с. 151]. Автор деталізує розмір обличчя, говорячи про це з презирством та зневагою: *Tłusta twarz chanowa poczerwieniała: gniew chwytał go za piersi* [21, с. 417]; пустоту в обличчях, відсутність доброти: *W brązowych twarzach ich nie było najmniejszego śladu życzliwości* [21, с. 152].

Змальовуючи частини людського обличчя, автор звертає увагу на кожну деталь: *Głowę miał ogromną, cerę zawiędłą, bardzo ogorzałą, a nad wąskimi ustami zwieszał mu się cienki wąs rozchodzący się dopiero przy końcach w dwie szerokie kiście. Twarz jego potężna zwiastowała odwagę i dumę. Było w niej coś pociągającego i odpychającego zarazem – powaga hetmańska ożeniona z tatarską chytrością, dobrotliwość i dzikość* [21, с. 6].

Частини людського обличчя передають одночасно і вроду, і біль, яку відчуває герой: *Widziała jego oblicze wybladłe i sobole brwi czarne, bólem ściągnięte, i oczy w siebie utkwione* [21, с. 155]. Засоромленість героя виражається почервонінням щік: *Na to szkarłatny rumieniec oblał twarz kniaziówny, pierś poczęła falować mocniej* [21, с. 41].

Для передачі емоцій та психічних станів своїх літературних героїв Г. Сенкевич використовує різні види міміки. Обличчя персонажа демонструє читачеві негативні риси: гнів: *A tymczasem coraz większa wściekłość wzbierała na twarzy Kozaka i gniew chwytał go za włosy* [21, с. 264]; *Widziałeś twarze czerwone, rozpalone oczy, pianę na ustach* [21, с. 200]; злість: *Twarz jego była jeszcze czerwona, żyły jej nabrzmiałe* [21, с. 6]; злобу і жорстокість: *Twarz Wyhowskiego przybrała wyraz szatańskiej złośliwości* [21, с. 202]; нахабність: *Zuchwałe twarze czabanów spokorniały w jednej chwili* [21, с. 153], страх і цікавість одночасно: *Twarz jego wyrażała obawę i gorączkową ciekawość* [21, с. 267].

Риси, які вказують на стан героя – розгубленість: *Pan Podbipięta zmieszał się nadzwyczajnie i zaczerwienił aż do uszu* [21, с. 435]; здивування: *Prawdziwe zdumienie odbiło się na twarzy księcia* [21, с. 275], занепокоєння: *Nadzwyczajny niepokój malował się w jego twarzy i ruchach* [21, с. 84].

Позитивні риси, що викликають усмішку, хороший настрій, радість: *które oświecały pognębioną twarz pana Zagłoby* [93, с. 371]; *Chmielnicki rozjaśnił twarz słysząc te słowa* [93, с. 200].

Різні обставини змушують людей показувати свою хоробрість. Силу героя можна розгледіти в його вчинках. Самовідданість і готовність піти на ризик – це і є прояв відваги на всі часи. Змальовуючи риси обличчя персонажа, автор передає таку внутрішню силу, що відчутна на відстані, а ще – впевненість, відвагу та сміливість: *Było przy tym w twarzy tego męża coś szczególnego – jakaś moc utajona, która tak biła z oblicza, jak żar od płomienia, jakaś wola nieugięta, znamionująca, że człek ten przed nikim i niczym się nie cofnie* [21, с. 9].

Кожна людина переживає велику кількість почуттів й емоцій, як позитивних, так і негативних. Усі переживання, прожиті тим чи іншим героєм, спостерігаємо на обличчі: *Chmielnicki wziął list z rąk Kozaka i począł czytać. Nagle twarz zmieniła mu się, List, Wojna przerwał czytanie i rzekł donośnym głosem* [21, с. 92].

Письменник вдало передає настрій персонажів: той емоційний стан, який упродовж певного проміжка часу впливає на поведінку, вчинки та дії особи: *Skrzetuski już się opamiętał, tylko mu się mnisza twarz rozświeciła i grała na niej na powrót obawa, nadzieja, radość i niepewność* [21, с. 300]. Коли в людини хороший настрій, вона концентрується на позитивному в подіях, відчуває внутрішню гармонію, рівновагу. Зміна настрою, наприклад, бадьоре самопочуття різко замінюється розпачем, розчаруванням та відображається на обличчі: *Twarz zmieniła mu się w jednej chwili, oczy rozszerzyły się jak u żbika, zęby poczęły błyskać. Nagle skoczył jak tygrys przed mołojców dopominających się o jeńca* [21, с. 92]; *Fala krwi buchnęła na bladą i pożółkłą twarz Barabasza* [21, с. 107]; *Ręce do góry podnoszą, twarze obłąkane, oczy wytrzeszczone* [21, с. 305]; чи його деталях: *Blade policzki kniaziówny oblały się nagle krwią* [21, с. 262].

Кожне людське обличчя має унікальну форму, незалежно від статі, однак на особливу увагу в романі заслуговує опис саме жіночого. Письменник милується жіночою красою, підкреслюючи певні деталі, наприклад, губи: *ona słuchała i czasem jej czarne oczy spoczywały na jego twarzy, a rozchylone usta malinowe świadczyły, z jakim słucha zajęciem* [21, с. 268]; *na zakryła oczy rękoma, a zbielałe i trzęsące się jej wargi powtarzały jakby w gorączce* [21, с. 262]; зуби, усмішку: Białe zęby młodej wiedźmy zabłysły w uśmiechu [21, с. 265];

To mówiąc, Horpyna trąciła po dwakroć kułakiem w bok watażkę i pokazała mu wszystkie zęby w uśmiechu [21, с. 266].

Жіночі образи значно яскравіші та емоційніше розкриті: *Twarz jej nabierała życia od tych czerwonych blasków* [21, с. 260]; *a widząc, że strach nie ustępuje z jej twarzy* [21, с. 262]; *Kniaziówna podniosła się na poduszkach, bardzo blada – ale jej słodka, przecudna twarz wyrażała taką niezłomną wolę, dumę i siłę, że ta gołąbka podobniejszą była w tej chwili do orlęcia* [21, с. 264]; *a twarz Heleny to rumieniła się, to bladła* [21, с. 263]. Сором'язливість є одним із способів підкреслити жіночність та вроду: *Czuł oto, że Helena siedzi przy nim tak blisko, iż prawie ramieniem dotyka jej ramie-nia, widział rumieńce nie schodzące z jej twarzy, od których bił żar* [21, с. 41].

Жінка в романі Г. Сенкевича завжди сильна і горда, всі її невдачі зникають вранці, замінюються впевненістю: *bo światło nadziei błysnęło w oczach Heleny i surowość z jej twarzy znikła* [21, с. 269]. Або романтична, що виокремлюється серед усіх: *Wśród tych gniewów i gróźb, które zdawały się huczeć jeszcze w powietrzu jak odgłosy przemijającej nawałnicy, wśród tych zmarszczonych brwi, srogich spojrzeń i surowych twarzy, jej śliczne oblicze zabłysło jakoby słońce po burzy* [21, с. 46]. Чи щаслива: *Wbiegłszy zdyszana i kraśna jak wiśnia, tchu prawie złapać nie mogła i tylko oczy śmiały się jej szczęściem i weselem* [21, с. 64]. Жіноче обличчя вказує на красу і здоров'я – кров із молоком: – *Oj! szkoda by krasawicy! Krew to z mlekiem!* [21, с. 259].

У романі є описи людського волосся, найчастіше це лексеми із вказівкою на колір: біле волосся – *Ale słońce zachodziło właśnie, a ostatnie jego promienie padały czerwonym blaskiem na białe włosy chorążego* [21, с. 72]; руде – *a na czele ich jechał rudy Wierszułł* [21, с. 405]; чорне – *Czarnowłose pacholę układało się do snu na zielonej murawie* [21, с. 161].

Особливої уваги заслуговує опис жіночого волосся. Автор використовує епітети, порівняння, лексеми із переносним значенням із вказівкою на колір: *rzuciwszy w poprzek swe ogromne, czarne włosy, podniosła* [21, с. 160]; *i natychmiast długie, czarne sploty zsunęły się po gładkiej korze pnia na ziemię* [21, с. 160].

Героїня відчуває сум, коли, в силу обставин та з метою врятувати своє життя, переодягнувшись у чоловічий одяг, вимушена відрізати довге волосся: *I uśmiechała się do niego trochę smutno, bo jej żal było owych włosów, które przy głowie ledwie by w dwie piędzie można ująć* [21, с. 160]; сором та сльози з'являються на обличчі: *Helena podniosła się*

żywo i natychmiast krótko obcięte włosy rozsypały się czarnym koliskiem koło jej twarzy, na którą biły rumieńce wstydu, bo w owych czasach ucięcie warkocza dziewczynie poczytywano za hańbę wielką, więc była to z jej strony ciężka ofiara, którą z konieczności tylko przenieść mogła. Nawet i łzy pokazały się w jej oczach, a pan Zagłoba, niekontent z siebie, wcale jej nie pocieszał [21, с. 160].

Поодинокими є описи чоловічої бороди: *i wyszedłem cało, chociaż mi broda, jak to widzisz, posiwiała* [21, с. 150]; *z siwą brodą* [93, с. 158]; губ: *Wargi miał spienione* [21, с. 416] та вусів: *pokręcił tylko młodego wąsa* [21, с. 8]; *Teraz ujrzał mołojca smukłego jak topola, z obliczem smagłym, zdobnym w bujny, czarny wąs zwieszający się ku dołowi* [21, с. 9].

Усмішка чоловіка вказує на радість: *Białe ząbki kniaziówny wesoło błysnęły w uśmiechu* [21, с. 65]; *Porucznik uśmiechnął się pod wąsem* [21, с. 27]; стан воїна в останні хвилини життя: *Konał sobie wesoło na twardym łożu rycerskim obciągniętym końską skórą i z uśmiechem prawie dziecinnym spoglądał* [21, с. 49]. У жінок усмішка є засобом вираження почуттів: *Kniaziówna klasnęła w ręce i po raz pierwszy od ucieczki z Rozłogów uśmiech rozjaśnił jej śliczną twarz* [21, с. 158].

У романі лексема ‘обличчя’ передає емоції героїв перед битвою, можливою смертю: *na deszczu, upałach i w obliczu śmierci* [21, с. 431]; іншою небезпекою: *jaką tylko stary i bardzo wyćwiczony żołnierz zdoła zachować wobec niebezpieczeństwa* [21, с. 108]. Обличчя воїнів після бою чорні від диму: *Twarze ich były sczerniałe od dymu* [21, с. 83].

У романі «Вогнем і мечем» засоби невербальної комунікації вдало передають фізичний та психологічний стан героя. Задячуючи детальним описам обличчя та його частин: бороди, вусів, губ, зубів, усмішки, вух, волосся, читач має змогу глибше проаналізувати людські переживання.

Використана література:

1. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. Київ : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1991. 238 с.
2. Астаф’єв О. Тарас Шевченко і Генрик Сенкевич : взаємопритягання романтиків. *Слово і Час*. 2014. № 7. С. 3–10.
3. Васьків М. Світло і тіні Генріка Сенкевича. «Вогнем і мечем» : антиукраїнський роман чи твір для «зміцнення сердець»? *День*. 2012. № 229/230 (14–15 грудня). С. 9.
4. Вишневська О., Левицька В. Текст і контекст історичних романів Генрика Сенкевича : «історичний роман, чи роман на історичну тематику». *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи. Науковий часопис Інституту Польщі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. URL : https://ukrpolnauka.-

wordpress.com/2019/02/18/%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82-%D1%9 (дата звернення : 27.05.2024).
5. Зимомря М. Слідами легенди : Юліуш Сенкевич. *Долі в людях. Нариси. Інтерв'ю.* Дрогобич : Коло, 2006. С. 356–357.
6. Марценішко В. Сюжетно-композиційні особливості трилогії «Богдан Хмельницький» Михайла Старицького і роману «Вогнем і мечем» Генрика Сенкевича : типологічні паралелі. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Філологічні науки». 2012. Вип. 5. С. 29–37.
7. Радишевський Р. Література та історія в романі «Вогнем і мечем» Генрика Сенкевича. *Вісник Черкаського університету*. 2005. Вип. 2. С. 132–148.
8. Радишевський Р. Роман Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем» : польська і українська перспектива. Сенкевич Г. Вогнем і мечем. Харків : Фоліо, 2006. С. 3–18.
9. Савчук В. Чоловічі та жіночі опозиції в романі «Вогнем і мечем» Г. Сенкевича. *Студентські наукові записки*. Серія «Філологічна». 2012. Випуск 5. С. 173–175.
10. Сінкевич Є. «Трилогія» Генрика Сенкевича в польській і українській історіографії. *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Zeszyty Historyczne.* 2017. T. XVI. S. 15–21. URL: http://dx.doi.org/10.16926/zh.2017.16.01 (дата звернення : 28.05.2024).
11. Чемоданова О. Позитивний образ українців у романі Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем». *Дух і літера.* 2012. № 25. С. 93–111.
12. Чужа Т. Непольські джерела роману Генрика Сенкевича «Вогнем і мечем». *Українська полоністика*. *Філологічні дослідження.* 2007. № 3–4. С. 338–350.
13. Шаповалова Н. Тетралогія В. Малика «Таємний посол» та роман Г. Сенкевича «Вогнем і мечем» : типологічне порівняння. *Порівняльне літературознавство. Літературознавчі обрії.* Випуск 16. 2010. С. 233–239.
14. Ясь О. Сенкевич Генрик. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 9. С. 532.
15. Chmielowski P. Henryk Sienkiewicz w oświetleniu krytycznym. Sienkiewicz dzisiaj: studia, szkice, polemiki, wybory / dokonał i opracował T. Jodełka. Warszawa : PIW, 1968. S. 166–196.
16. Dzieduszycki W. O Sienkiewiczu. *Gazeta Lwowska*. 1906. Nr 259. S. 12–14.
17. Krzemiński S. Zarysy literackie. Warszawa : Druk. S. Lewentala, 1895. 287 s.
18. Krzyżanowski J. Twórczość Henryka Sienkiewicza. Warszawa : PIW, 1970. 438 s.
19. Orzeszkowa E. Listy zebrane. Wrocław : PAN, 1958. T. 4. 426 s.
20. Prus B. «Ogniem i mieczem» – powieść z lat. *Sienkiewicz dzisiaj : studia, szkice, polemiki, wybory* / dokonał i opracował T. Jodełka. Warszawa : PIW, 1968. S. 166–196.
21. Sienkiewicz H. Ogniem i mieczem. Warszawa. Wydawca : Fundacja Nowoczesna Polska, 1974. S. 476. URL : https://wolnelektury.pl/media/ book/pdf/ogniem-i-mieczem.pdf (дата звернення : 27.05.2024).
22. Świętochowski A. Henryk Sienkiewicz. Materiały, oprac. J. Kulczycka-Saloni. Warszawa : PIW, 1960. 339 s.
23. Tarnowski S. Historya literatury polskiej. Kraków : Czasu, 1907. T. 6. Cz. 2. S. 420–430.
24. Tarnowski S. Studia do historii literatury polskiej. T. V : Henryk Sienkiewicz. Kraków : Czasu, 1897. 40 s.
25. Zaleski J. B. Do pana Ildefonsa Kossilowskiego od 31 października 1883 r. *Korespondencja Józefa Bohdana Zaleskiego*. Lwów : Nakładem D. Zaleskiego, 1904. T. 5. S. 306–307.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Цей вид діяльності здобувача вищої освіти передбачає самостійну підготовку до тем, що нижче.

Перевірка самостійної роботи проводиться викладачем у позааудиторний час відповідно до графіку його консультацій або тематичним тестуванням у Moodle.

Теми для самостійного опрацювання:

1. Е. Золя як теоретик натуралізму.
2. Особливості натуралізму, його основні естетичні принципи.
3. Теоретичне обґрунтування натуралізму в працях Е. Золя «Експериментальний роман», «Романісти-натуралісти», «Літературні документи».
4. Серія романів «Ругон-Маккари» Е. Золя. Історія задуму і створення, загальна характеристика композиції, системи образів та центральної ідеї циклу.
5. Людина і соціум в романі Е. Золя «Здобич». Тема грошей в романі. Своєрідність вирішення теми становлення молодої людини в романі.
6. Природна та соціальна детермінація людини в романі Е. Золя «Жерміналь».
7. Життєвий шлях і творча доля Гі де Мопассана – французького письменника-реаліста.
8. Гі де Мопассан як майстер європейської новели. Жанрово-стилістичне, тематичне багатство новел Мопассана.
9. Франція в мініатюрі за новелою Г. де Мопассана «Пампушка»: реалістичне зображення епізодів франко-пруської війни, різка антибуржуазна спрямованість, гострота соціального аналізу.
10. Експериментаторство і новаторство Гійома Аполлінера в царині поезії: вплив символізму, кубізм, «фігурні вірші», «надреалізм», синтез фантастичного і сатиричного, героїчного і глибоко інтимного з об’єктивною дійсністю.
11. Проблематика, система образності, символи та алегорії поетичних збірок Г. Аполлінера «Звіринець», «Алкоголі», «Каліграми».
12. Своєрідність науково-фантастичних романів Герберта Веллса, їх насиченість соціальними проблемами, філософськими роздумами про життя, вплив науково-технічного прогресу на долю людства.
13. Проблема недосконалості світу і майбутнього людства в романі Герберта Веллса «Машина часу».
14. Соціальна гострота роману «Війна світів» Герберта Веллса. Осуд загарбницьких війн.
15. Життєвий шлях і творча доля Р.-М. Рільке – австрійського німецькомовного поета-символіста.

16. Основні мотиви лірики Р.-М. Рільке. Р.-М. Рільке і Україна.
17. Відображення теми боротьби первісних християн за віру та виживання в умовах деспотизму римського імператора Нерона в романі «Куди йдеш?» Генрика Сенкевича.
18. Загальна характеристика літератури Чехії 1918–1945 рр.
19. Життєвий шлях і творча доля Я. Гашека. Близькість його стилю до національної і народної сатиричної традиції.
20. «Пригоди бравого вояки Швейка» – видатний сатиричний роман: структура роману, образ Швейка, його глибока народність. Українська тема у романі. Я. Гашек і Україна.
21. Життєвий і творчий шлях К. Чапека. Соціально-етичні погляди письменника. Новелістика К. Чапека.
22. Філософський зміст роману «Війна з саламандрами» К. Чапека.
23. Загальна характеристика німецької літератури ХХ ст. (1917–1945 рр.): джерела, жанрова своєрідність, художньо-стилістичні особливості, періодизація, найвидатніші представники.
24. Загальна характеристика життєвого і творчого шляху Еріха Марії Ремарка. Відображення трагедії «втраченого покоління» в романі «На Західному фронті без змін».
психології героїв.
25. Філософський зміст драми Бертольда Брехта «Життя Галілея»: образна система, проблематика, особливості поетики.
26. Антивоєнна спрямованість драми Б. Брехта «Матінка Кураж та її діти».
27. Загальна характеристика французької літератури ХХ ст. (1917–1945 рр.): джерела, жанрова своєрідність, художньо-стилістичні особливості, періодизація, найвидатніші представники.
28. Життєвий шлях і творча доля М. Пруста.
29. Роман М. Пруста «У пошуках втраченого часу»: особливості сюжетної побудови, художнє новаторство.
30. Життєвий шлях і творча доля Альбера Камю.
31. Проблема вибору і її гуманістичне розв’язання в романі «Чума» Альбера Камю.
32. Життєвий шлях і творча доля Жана–Поля Сартра. Екзистенціалістська творчість митця.
33. Інтелектуальна драма «Мухи» Ж.–П. Сартра: антифашистська спрямованість, метафоричний зміст твору.
34. Італійська література. Творчість Луїджі Піранделло.

35. Загальна характеристика літератури США 1910–1940-вих рр.
36. Життєвий шлях і творча доля Дж. Д. Селінджера.
37. Повість «Над прірвою у житі» Дж. Д. Селінджера: жанрово-композиційні особливості, художня своєрідність, ідейний зміст, образ Холдена.
38. Проблема позитивного героя у творчості В. Фолкнера.
39. Загальна характеристика літератури Великобританії 1918–1945 рр.
40. Загальна характеристика життєвого шляху і творчої долі Дж. Джойса. Особливості художнього стилю.
41. Новаторство Джойса-модерніста. Місце збірки «Дублінці» в творчості митця.
42. Роман «Улісс» Дж. Джойса: головні теми, ідеї, філософські, релігійні й естетичні установки.
43. Розвиток жанру інтелектуального роману в творчості Олдоса Хакслі.
44. Жанр антиутопії в романі О. Хакслі «Прекрасний новий світ».
45. Роман-антиутопія «1984» Дж. Оруелла як узагальнена гротескна картина життя тоталітарної держави: політичний зміст твору, соціальний світ роману, основний конфлікт.
46. Польська література кінця XIX– 40–50 рр. XX ст. Література «Молодої Польщі»
47. Життєвий шлях та творча доля Ґабріели Запольської, Владислава Оркана, Владислава Реймонта (оглядово).
48. Польська література міжвоєнного двадцятиліття та періоду окупації. Представники (оглядово).
49. Польська повоєнна і новітня література. Проза на роздоріжжі. Еволюція драми. Форми прояву ліризму на переломі століть і поетик. Представники (оглядово).
50. Література пограниччя та еміграції. Літературний феномен «малої батьківщини». Представники (оглядово).

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

1. Наукова стаття, опублікована чи подана до друку.
2. Презентація (застосунок створення чи платформа – на вибір здобувача вищої освіти) на будь-яку тему, заявлену в переліку змістових модулів і тем до них (с. 7–15 в навчально-методичному посібнику), з акцентуванням уваги на детальній характеристиці художнього твору, а не на біографії письменника.

Вимоги: дотримання академічної доброчесності, креативність, самостійність, творчий підхід, уміння зреалізувати теоретичні знання в процесі аналізу конкретного літературного матеріалу.

Методичні рекомендації щодо написання наукової статті (оглядово)

Використано матеріали сайту: https://nauka-online.org/content/metodychni-rekomendaciyi-shchodo-napysannya-statti-konferenciyu (дата звернення : 27.05.2024).

Стаття – це науковий або публіцистичний твір невеликого розміру в збірнику, журналі, газеті. Вона відноситься до найпоширенішого, але водночас найскладнішого, з точки зору її написання, жанру журналістики.

За видами статті класифікують на інформаційні (носять пояснювальний характер, в яких присутня певна інформація); аналітичні (в яких присутні аналіз та підсумок); художньо-публіцистичні (з яскравою, емоційною силою впливу на читача).

За цільовим призначенням розрізняють передові, пропагандистські, проблемні, критичні, наукові, рекламні, інформаційні статті.

Як і будь-яка наукова робота, стаття має свої головні частини, серед яких виокремлюють: заголовок, вступ, головну частину, висновок.

Правила написання статті:

1. Правильний заголовок. Повинен привернути увагу читача і змусити його читати текст далі, не покидаючи сторінку. Він повинен бути цікавим, зрозумілим, інформативним, мати закінчену думку, вміщатися в одну стрічку та читатися «одним поглядом». Саме по заголовку читач визначає, чи варто йому читати статтю і чи отримає він корисну (або цікаву) інформацію.

2. Вступ: утримує увагу читача і сприяє продовженню читання. Повинен містити інформацію про головну думку і короткий виклад її змісту.

3. Виклад основного тексту статті або безпосередньо подробиці, які зацікавлять читача. При написанні основного тексту необхідно дотримуватися теми та головних принципів: лаконічність, грамотність, аргументованість.

4. Статтю потрібно писати простими реченнями – так інформація є більш доступною читачеві для розуміння чи запам’ятовування.

5. Потрібно поділяти текст на абзаци. Для зручного читання необхідно використовувати не більше 5–10 речень в одному абзаці.

6. Щоб слідкувати за темою, використовуйте план, де перераховані два-три переконливі аргументи для головної частини, і кілька фраз для переконливого висновку.

7. Дотримуємося логічної послідовності. Важливо плавно робити перехід від одного абзацу до іншого, не втрачаючи при цьому основної думки та не забуваючи про акценти, які привертають увагу до необхідних моментів.

8. При написанні статті необхідно дотримуватись літературної мови і стилю, уникаючи народних висловів та жаргонів, якщо того не вимагає аудиторія або стиль статті.

9. Намагайтеся при викладенні тексту уникати слів, значення яких може бути незрозуміле читачеві.

10. Не варто зловживати сполучниками «але», «і», «а» на початку речення.

11. Обов’язково перевіряйте текст на наявність орфографічних та пунктуаційних помилок.

12. Висновок статті повинен бути її логічним завершенням та містити ключові позиції статті, які читач може взяти за інформативну основу.

Загалом структура тексту у статті має бути такою: заголовок (коротке, лаконічне, інформативне речення), вступ (2–3 речення про зміст і цілі статті (не більше 10% усього тексту)), головна частина – розглянута в логічній послідовності суть досліджуваного питання (близько 80% тексту), висновок – кілька речень, у яких автор підводить підсумок досліджуваного питання (не менше 10% загального тексту).

ПОЕЗІЯ

Артюр Рембо. ГОЛОСІВКИ
(Переклад Григорія Кочура)

А чорне, біле Е, червоне І, зелене
У, синє О, – про вас я нині б розповів:
А – чорний мух корсет, довкола смітників
Кружляння їх прудке, дзижчання тороплене;

Е – шатра в білій млі, списи льодовиків,
Ранкових випарів тремтіння незбагненне;
І – пурпур, крові струм, прекрасних уст шалене,
Сп'яніле каяття або нестримний гнів;

У – жмури на морях божественно-глибокі,
І спокій пасовищ, і зморщок мудрий спокій –
Печать присвячених алхімії ночей;

О – неземна Сурма, де скрито скрегіт гострий,
Мовчання Янголів, Світів безмовний простір,
Омега, блиск його фіалкових Очей.

Артюр Рембо. П’ЯНИЙ КОРАБЕЛЬ
(Переклад Миколи Терещенка)

Коли я весь віддався байдужих Рік спокою,
Не відчував я більш своїх провідників:
Індійці-крикуни зробили їх метою,
Прип’явши голими до розписних стовпів.

Для мене все одно: чи то англійська пряжа,
Чи то фламандський хліб у трюмі десь лежав.
Коли шумливого я збувся екіпажа,
По волі Рік я мчав, куди я лиш бажав.

Тії зими під сплеск припливів навіжених,
Байдужий до всього, мов мозок немовлят,
Я без упину мчав! І серед бур шалених
Півострови з трудом спускали свій канат.

Морські шляхи немов вітали урагани.
Я, наче пробка, плив по хвилях десять днів,
Де трупи жертв кругом крутились безнастанно,
І жодну ніч не стрів банькатих ліхтарів.

Приємніша за сік кислиці для дитини
Зелена хвиля йшла, сосновий крила бік;
Зірвавши руль і дрек, у плями сизо-сині

Вина й блювотини мене вбирав потік.

З тих днів купаюсь я в гучній поемі моря,
Таємним сяєвом настояній зірок,
Ковтаю вод блакить, де часом у просторі
Зринає втопленик, який увесь промок.

І де, заливши враз всіх диких марень вири
І в'ялий ритм морський дна золотом п’янким,
Міцніш, ніж алкоголь, і гомінкіш, ніж ліри,
Любовний бродить сік із присмаком гірким.

Я знаю небеса, роздерті блискавками,
І смерчі, й течії, і бачив я зірки
З очима голубів, що мріють вечорами,
І навіть те, чого не бачить рід людський.

Я бачив сонця диск, що в жахові містичнім
Світився сплесками фіалкових огнів;
Немов акторів гра в трагедії античній,
Здіймались сплески хвиль в тремтінні лотоків.

Зелена снилась ніч у снігові сліпучім,
Що до очей морських цілунком припада;
У вируванні сил нечувано жагучім
Жовтавим фосфором світилася вода.

Артюр Рембо. ЗАЧАРОВАНІ
(Переклад В. Ткаченка)

В імлі чи в заметілі гарній,
Під осяйним вікном пекарні
П’ять малюків

Сидять навколішках, – о лихо! –
Слідкуючи, як пекар тихо
За хліб засів.

Очей не зводять із правиці,

Яка садовить паляниці
В ясну діру.

Їм чути, як і тісто сходить,
Як пекар пісеньку виводить
Нудну й стару.

Гарячим душником зігріті,
Немов грудьми, не зрушать діти
Ані на крок,

Коли до свята ще зарання
Розпочинається вимання
Пухких булок,

Коли з бантини в сажі чорній
Співають цвіркуни моторні,
Пахтять книші.

Повіяло життям із поду –
Так гарно не було ще зроду
В них на душі.

Ісусам, памороззю вкритим,
Тепер не треба нудить світом:
Їм добре тут.

Носи приплюснувши рожеві,
Вони крізь грати металеві
Про щось гудуть.

Дурні, до світла б’ють поклони:
Їм, як на небі, із заслони
Вогні горять.

Так моляться, аж тріснуть штані,
І сорочки на вітрі рвані
Аж тріпотять.

Стефан Малларме. КВІТИ

(Переклад М. Москаленка)

У перший день буття з обвалів світлоти
Блакитну, з золота, із зорних криг шукала,
Великі чашечки квіток створила Ти
Для юної землі, яка ще бід не знала:
Квіт гладіолуса, мов шиї лебедів;
Божистий лавр для душ на обширах вигнання.
Рум'яний, наче перст, що серафім підвів,
І червонить його незаймане світання;
І гіацинт, і мирт, щоб між зірниць холов;
Троянду, що таїть жіночих тіл принаду,
І зрошує її сяйлива й дика кров
У весняних садах, – жаску Іродіаду!
і лілій білину явила Ти, – аж там,
Де тихо плескотять моря зітхань чудовні.
На зблідлих овидів блакитний фіміам
Летить вона до сяйв заплаканої повні!
О Божа Мати!
Ось хвалінь найвища дань!
Для Тебе – систрів згук із дальніх цих околів!
Хай мовкне відгомін у небесах смеркань,
В екстазах поглядів, у зблисках ореолів!
Щедротно ти земну обдарувала твердь,
Та серед чашечок розкритих ще одна є: Квіт.
Ладний принести благоуханну
Смерть Поету, що життя всякчас його вбиває.

Стефан Малларме. ВІЯЛО (ПАНІ МАЛЛАРМЕ)

(Переклад М. Москаленка)

Так немов заради мови
В небі луни розтятись
Кинувши свій дім чудовий
Вірш майбутній рине ввись.
Змах крила серед покою
Віяло неначе тінь,
Бо здається за тобою
Зблисла дзеркала глибінь.
Чисте (хоч на нього злине

Гнаний в кожному зерні
Прах незримий це єдине
Болю завдає мені).
Хай би вік воно ясніло
У твоїх долонях мила.

Поль Верлен. ПОЕЗІЯ
(Переклад Максима Рильського)

Так тихо серце плаче,
Як дощ шумить над містом.
Нема причин неначе,
А серце ревно плаче!

О, ніжно як шумить
Дощ по дахах, по листю!
У цю тужливу мить
Як солодко шумить!

Відкіль цей плач, не знати,
В осиротілім серці?
Ні зради, ні утрати, –
Відкіль журба, не знати.
Найтяжчий, певне, сум -
Без гніву, без любові,
Без ревнощів, без дум –
Такий нестерпний сум.

Поль Верлен. КАЛЕЙДОСКОП
(Переклад Ю. Клена)

Все буде мов вві сні... та вулиця, те місто.
Ти наче жив отут і все зазнав давно...
Тому ж таке чітке і сплутане воно.
О сонце в тумані і ранок золотистий!

О крики на морях! О голоси в лісах!
Чиї вони, ніхто, ніхто з людей не знає.
Ти мов прокинувся, дрімота вже минає,
І буде все таким, як то було в віках:

Та вулиця, майдан і місто таємниче,
Увечері юрба гасатиме в танках,
І заспані коти – на прилавку в шинках,
Куди усіх гульвіс гучна музика кличе.

І буде все таким, що вмерти би волів:
Тектимуть по щоках гарячі, п'яні сльози...
У гуркоті коліс – і регіт, і погрози,
І смерті заклики, прокльони й дикий спів.

– Слова затоптані, немов букет зів'ялий,
У дні народних свят, музики, знов гриміть!
Прийдуть стрі жінки з чолом, як темна мідь,
Баби з околиці на свято карнавалу.

Белькочучи, прийдуть – немов за тінню тінь –
Старі діди без брів, страшні, покриті струпом.
В садках, де сеччю тхне, із реготом і тупом
Юрба пускатиме ракети в височінь.

Все буде, мов вві сні... прокинешся – хвилина –
І знов заснеш, і знов те саме, що було,
Та сама гра і сон, той самий сон і тло:
В траві... у літній день... гудуть рої бджолині.

Поль Верлен. NEVERMORE
(Переклад Г. Кочура)

О спогади, мовчіть!.. У млявому осонні
До вирію дрозди летіли напівсонні,
А з лісу, що жарів в осінньому вісоні,
Журилися вітрів фаготи унісонні.

Ми з нею вдвох ішли по стежці польовій,
Волосся і думки тріпав нам вітровій,
І раптом, глянувши на мене із-під вій:
«Скажи мені, який був день найкращий твій?» –

Спиталася вона. Я тільки посміхнувся
Й устами вдячними побожно приторкнувся
До білої руки, а серце стало нить.

Ах, ніжні первістки лілей благоуханних,
Як запах ваш п’янить, як солодко бринить
Несміливе «люблю» уперше з уст коханих!

Поль Верлен. СЕНТИМЕНТАЛЬНА ПРОГУЛЯНКА

(Переклад Г. Кочура)

Захід дотлівав, багряніли хмари,
Вітер колихав білі ненюфари,
Квіти колихав між очеретів,
Над сумним ставком стиха шарудів.
Я бродив один із жалем кривавим
Між похилих верб понад сонним ставом,
Де густий туман уставав з низів,
Де, мов великан, привид чийсь сизів,
Де ридав відчай в тужних криках сойки,
Де плили сичів жалісливі зойки
Між похилих верб, де бродив один
Я з своїм жалем, не лічив годин...
І упала ніч, і погасли хмари,
Мла оповила сонні ненюфари,
Тільки над ставком, між очеретів,
Вітерець сумний стиха шарудів.

Поль Верлен. ОСІННЯ ПІСНЯ

(Переклад Г. Кочура)

Неголосні
Млосні пісні
Струн осінніх
Серце тобі
Топлять в журбі,
В голосіннях.

Блідну, коли
Чую з імли –
Б’є годинник:

Линуть думки
В давні роки
Мрій дитинних.

Вийду надвір –
Вихровий вир
В полі млистім
Крутить, жене,
Носить мене
З жовклим листям.

Поль Верлен. ТАК ТИХО СЕРЦЕ ПЛАЧЕ
(Переклад М. Рильського)

Тихенький дощ падає на місто...
Так тихо серце плаче,
Як дощ шумить над містом.
Нема причин неначе,
А серце ревно плаче!

О, ніжно як шумить
Дощ по дахах, по листю!
У цю тужливу мить
Як солодко шумить!

Відкіль цей плач, не знати,
В осиротілім серці?
Ні зради, ні утрати, –
Відкіль журба, не знати.

Найтяжчий, певне, сум –
Без гніву, без любові,
Без ревнощів, без дум –
Такий нестерпний сум.

Поль Верлен. ПОЕТИЧНЕ МИСТЕЦТВО
(Переклад Г. Кочура)

Найперше – музика у слові!
Бери ж із розмірів такий,
Що плине, млистий і легкий,

А не тяжить, немов закови.

Не клопочись добором слів,
Які б в рядку без вад бриніли,
Бо наймиліший спів – сп'янілий:
Він невиразне й точне сплів,

В нім – любий погляд з-під вуалю,
В нім – золоте тремтіння дня
Й зірок осіння метушня
На небі, скутому печаллю.

Люби відтінок і півтон,
Не барву – барви нам ворожі:
Відтінок лиш єднати може
Сурму і флейту, мрію й сон.

Винищуй дотепи гризькі ті,
Той ум жорстокий, ниций сміх,
Часник із кухонь тих брудних –
Від нього плач в очах блакиті.

Хребет риториці скрути
Та ще як слід приборкай рими:
Коли не стежити за ними,
Далеко можуть завести.

Хто риму вигадав зрадливу?
Дикун чи то глухий хлопчак
Скував за шаг цей скарб, що так
Під терпугом бряжчить фальшиво?

Так музики ж всякчас і знов!
Щоб вірш твій завше був крилатий,
Щоб душу поривав – шукати
Нову блакить, нову любов,

Щоб мчав, де далеч непохмура,
Де чари діє вітерець,

Де пахне м’ята і чебрець...
А решта все – література.

Гійом Аполлінер. ЛОРЕЛЕЯ

(Переклад М. Лукаша)

Жила у Бахарасі білявка чарівна
Усіх мужчин в окрузі з ума звела вона.
І врешті сам єпископ позвав її на суд
Та виправдати мусив через її красу.

– О, Лорелеє, очі у тебе як смарагд,
Хто вчив тебе чаклунства, який великий маг?

– Прокляті в мене очі, проклята я сама,
Хто в очі ті загляне тому життя нема.

У них не самоцвіти– пекельнії вогні,
В огні в огні спаліте ті чари навісні.

В тім полум’ї шаленім і я старий горю,
Хай судить тебе інший, а я програв цю гру.

Не смійся, превелебний, молися небесам,
Спали мене, благаю, рятуйсь як можеш сам.

Поїхав мій коханий у чужодальній світ,
Спали мене, благаю, мені немилий світ.

Болить у мене серце, то мабуть не к добру,
Сама на себе гляну – вже знаю, що помру.

Болить у мене серце, відколи я сама,
Болить у мене серце, бо милого нема.

Призвав тоді єпископ трьох лицарів як стій:
– Ведіть цю божевільну в дівочий монастир,

О, Лоро, тужна Лоро, в очах у тебе шал,

Іди-іди в черниці, забудеш марний жаль.

І рушили в дорогу вони учотирьох,
І плакалась небога до провожатих трьох:

– Пустіть мене, молю вас, на верх тії скали,
Нехай ще раз спогляну на замок мій згори,

Нехай ще раз побачу свій образ у воді,
А потім прилучуся до дів святих і вдів.

Вже коси золотаві на вітрі розплелись,
Вернися, Лорелеє, гукали їй, вернись.

Ви бачите по Рейну там човничок пливе,
А в човні тім мій милий і він мене зове.

Вертається мій милий у мене серце мре,
Не стямилась причинна шубовснула у Рейн

Побачила свій образ то і сама вмирай,
Ті сонячнії коси і очі як смарагд.

Гійом Аполлінер. МІСТ МІРАБО

(Переклад М. Лукаша)

Під мостом Мірабо струмує Сена,
Так і любов
Біжить у тебе в мене
Журба і втіха крутнява шалена.

Хай б’є годинник, ніч настає,
Минають дні, а я ще є.

Рука в руці постіймо очі в очі
Під мостом рук,
Вода тече хлюпоче
Од вічних поглядів спочити хоче.

Хай б’є годинник, ніч настає,

Минають дні, а я ще є.

Любов сплива, як та вода бігуча,
Любов сплива.
Життя хода тягуча,
Надія ж невгамовано жагуча.

Хай б’є годинник, ніч настає,
Минають дні, а я ще є.

Минають дні години і хвилини,
Мине любов
І знову не прилине.
Під мостом Мірабо хай Сена плине.

Хай б’є годинник, ніч настає,
Минають дні, а я ще є.

ОПОРНІ СХЕМИ ДЛЯ АНАЛІЗУ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Використано матеріали із сайту: *https://www.google.com/search?q=%D1%81%D1%85%D0%B5%D0%BC%D0%B8+%D1%80%D0%BE%D0%B7D1%83&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab* (дата звернення 27.05.2024)

СХЕМА №1. АНАЛІЗУ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

1. Автор, його місце в літературі.
2. Тематичне спрямування всієї творчості.
3. Які життєві обставини дали імпульс для написання твору (якщо відомо).
4. Назва твору (алегорична, метафорична, символічна, сюжетна, образна (чи ні), інтригуюча (чи ні).
5. Тема поезії та провідні мотиви.
6. Ідея.
7. Жанр.
8. Композиція (якщо є).
9. Ліричний герой.
10. Образи, символи (якщо є) твору.
11. Сюжетні лінії (якщо є).
12. Настрій (мінор, мажор).
13. Художні засоби.

14. Віршований розмір, рима.
15. Місце твору в доробку поета.
16. Його актуальність на сьогодні.
17. Ваші роздуми та почуття, навіяні поезією.

СХЕМА АНАЛІЗУ ЕПІЧНОГО І ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ

1. Короткі відомості про автора (ті, що допомагають краще зрозуміти специфіку даного твору).
2. Історія написання і видання твору.
3. Жанр.
4. Життєва основа (ті реальні факти, які стали поштовхом і матеріалом твору).
5. Тема, ідея, проблематика.
6. Композиція твору, конфлікт, особливості сюжету, їхня роль у розкритті проблем.
7. Роль поза сюжетних елементів (авторських відступів, описів, епіграфів, присвят, назви твору тощо).
8. Система образів, їхня роль у розкритті проблем твору. Художні деталі.
9. Мовностильова своєрідність твору (на рівні лексики, тропів, синтаксичних фігур, фоніки, ритміки).
10. Підсумок (художня цінність твору, його місце у доробку автора та в літературі, сприймання твору в добу письменника та його сучасне прочитання).

СХЕМА № 2 АНАЛІЗУ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

(за О. Астаф'євим та О. Ковальчуком)

1. У межах якої художньої схеми народився цей твір?
2. Спектр мотивів (які домінують серед них)?
3. Особливості конфліктної ситуації. Пафос твору. Жанр та родова домінанта твору.
4. Ліричний «Сюжет» і своєрідність його розгортання:
• Сюжет епічного плану;
• Сюжет як плин почуттів автора;
• Сюжет як символіко-міфологічна модель;
• «нереалізований» сюжет (одномоментний вибух почуттів).
5. Композиція твору як подія на окремі змістові блоки і елементи композиції (діалоги, фрагменти пейзажу, портрети). Композиційна функція тропів і синтаксичних фігур.

6. Автор – автор – оповідач, ліричний герой твору, герой та персонажі й інші форми вираження авторської свідомості.

7. Особливості мовно-образної організації твору та її зв'язок з окремими композиційними частинами.

8. Ритм і метр (а також: строфіка, фоніка, способи римування).

9. Місце поезії у творчості письменника, у межах течії, школи, групи, в національній літературі загалом.

СХЕМА № 3 АНАЛІЗУ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

(за О. Кучерявою)

1. Вид поезії.
2. Тема твору.
3. Філософічність, психологізм поезії.
4. Сюжетна основа твору (якщо вірш сюжетний).
5. Ліричний герой. Хто він такий?
6. Який образ є внутрішнім стрижнем твору?
7. Чи є в даній події символи? Їх значення зміст.
8. Які мовні засоби сприяють емоційному наснаженню твору (епітети, метафори, антитеза, порівняння, здрібнілі форми, окличні та запитальні речення, діалог, три крапка тощо)?
9. Віршований розмір, особливості рими.
10. Своєрідність художньої форми, художня деталь.
11. Яке почуття домінує у вірші (сповідь, зізнання)?
12. Як досягає автор динаміки образу?
13. Авторська оцінка зображуваного.
14. Цілісність твору.
15. Духовно-естетична цілісність твору.

СХЕМА № 4 АНАЛІЗУ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

(за О. Кучерявою)

1. Тема твору.
2. Провідний ліричний мотив.
3. Жанр твору.
4. Аналіз сюжетно-композиційної структури тексту (з характеристикою системи образно-художніх засобів, характерної для кожної частини твору).

СХЕМА № 5 АНАЛІЗУ ЛІРИЧНОГО ТВОРУ

1. Короткі відомості про автора (ті, що допомагають краще зрозуміти специфіку даного твору).

2. Історія написання твору.

3. Жанр твору (інтимна, пейзажна, громадянська, релігійна, філософська лірика тощо).

4. Провідний мотив твору.

5. Композиція твору.

6. Ключові образи твору.

7. Які мовні засоби сприяють емоційному наснаженню твору (лексика, тропи, фігури, фоніка тощо).

8. Віршування (види рим, спосіб римування, віршовий розмір, вид строфи), його роль у розкритті провідного мотиву твору.

9. Підсумок.

СХЕМА № 6 АНАЛІЗУ ВІРШОВАНОГО ТВОРУ

(Козлов А. В., Козлов В. В.)

А) ВІРШ, ПІСНЯ, СОНЕТ:

1. Назва.

2. Епіграф.

3. Розмір і система віршування.

4. Засоби творення – мовні, мовно-поетичні.

5. Рід літератури.

6. Найвиразніші засоби образності, образи й характери людей чи суспільних (природних явищ) тощо.

7. Тема, проблема, ідея твору.

8. Цінність твору (художня, естетична, суспільна).

Б) ОДА, БАЛАДА:

1. Назва.

2. Засоби та прийоми творення (загальна характеристика).

3. Форма (будова) композиція твору.

4. Образи і характери людей та яви.

5. Система образів і сюжет.

6. Тема і тематика.

7. Проблема і проблематика.

8. Ідея та ідейний зміст.

9. Цінність твору (художня, естетична, суспільна).

В) ПОЕМА :

1. Назва.

2. Мовно-нормативні та мовно-поетичні засоби.

3. Загальна темпоритмічна характеристика.

4. Форма і композиція твору.

5. Повноцінні і всебічні характеристики героя чи антигероя.

6. Загальна характеристика другорядних діючих осіб (персонажів).

7. Система образів і сюжет.

8. Конфлікт твору і його основні елементи.

9. Тема і тематика.

10. Проблема та ідея твору.

11. Проблематика та ідейне багатство.

12. Цінність твору (художня, естетична, суспільна).

АНАЛІЗ ТВОРІВ ВЕЛИКИХ ТА СЕРЕДНІХ ЕПІЧНИХ ФОРМ (РОМАН, ПОВІСТЬ, ПОЕМА)

(див. Крайнікова Т. «Аналіз художніх творів»):

1. Історія написання.

2. Життєва основа і тема твору.

3. Жанрові особливості тексту.

4. Образна система. Групування персонажів. Образи як виразники та носії ідеї.

5. Сюжет твору, взаємозв’язки сюжетних ліній. Позасюжетні елементи (ліричні відступи, вставні новели тощо), їх функціонування в структурі художнього тексту.

6. Роль пейзажу та інтер’єру в композиції твору.

7. Пафос твору.

8. Мова твору.

АНАЛІЗ ТВОРІВ МАЛОЇ ПРОЗИ (ОПОВІДАННЯ, ЕТЮД, НОВЕЛА, НАРИС):

1. Жанр твору.

2. Тема.

3. Авторський контекст та образна система.

4. Ідейна спрямованість твору.

5. Особливості сюжету та композиції.

6. Мовно-стилістична майстерність автора.

АНАЛІЗ П’ЄСИ:

1. Жанр твору

2. Ідейно-тематична основа п’єси

3. Сюжет п’єси. Сутність конфлікту. Роль авторських ремарок.

4. Образи-персонажі. Прийоми творення характерів п’єси.

5. Мова персонажів

АНАЛІЗ ПОЕЗІЇ:

1. Тематична приналежність поезії (громадянська, філософська, інтимна, пейзажна).

2. Жанр ліричного твору (елегія, ідилія, ода, медитація тощо).

3. Мотиви та лейтмотив поезії. Її ідейний зв’язок з іншими творами у збірці, періоди творчості, спадина митця.

4. Будова поезії, строфіка, розмір, римування.

5. Особливості поетичної мови: фоніка – тропіка – синтаксис.

СХЕМА АНАЛІЗУ ПРОЗОВОГО ТВОРУ

при аналізі прозових творів акценти зміщуються на образи, систему образів, конфлікт, тематику, повноцінність і багатогранність образів тощо, а тому рекомендуємо приблизно такі схеми (параметри) аналізу:

НОВЕЛА, ОПОВІДАННЯ:

1. Назва.

2. Скільки і які епізоди, події зображені?

3. Якими основними засобами і прийомами творяться образи чи характери людей?

4. Характери чи образи основних персонажів (героя й антигероя повніше).

5. Тема твору.

6. Проблема та ідея твору.

7. Цінність твору (художня, естетична, суспільна).

ПОВІСТЬ:

1. Назва.

2. Загальна характеристика засобів та прийомів творення.

3. Форма і композиція твору.

4. Всебічний і повний аналіз особи героя чи антигероя (або й обох у порівнянні).

5. Загальна характеристика інших діючих осіб (персонажів) – система образів.

6. Характер конфлікту.

7. Тема і тематика.
8. Проблема і проблематика.
9. Ідея та ідейний зміст.
10. Цінність твору (художня, естетична, суспільна).

РОМАН, РОМАН-ТРИЛОГІЯ, РОМАН-ЕПОПЕЯ:

1. Назва (повний аналіз.)
2. Загальна характеристика засобів.
3. Загальна характеристика прийомів з виокремленням найважливішого чи найважливіших прийомів.
4. Форма твору і головні сюжетні лінії.
5. Композиція і сюжет.
6. Найповніший аналіз героя та антигероя і, при наявності обох, зіставлення їх.
7. Окремі характеристики другорядних персонажів і тих груп, що стоять за героєм та антигероєм.
8. При наявності, характеристики сил, що не мають чітко визначеної схильності ні до позитивного, ні до негативного начал.
9. Система образів і конфлікт.
10. Тема і тематика.
11. Проблема і проблематика.
12. Ідея та ідейне багатство.
13. Цінність твору (художня, естетична, суспільна).

СХЕМА АНАЛІЗУ ДРАМАТИЧНОГО ТВОРУ

Незалежно від того, як написана п’єса – віршом чи прозою, акценти тут набагато відмінні від аналізу творів поезії і прози:

а) оскільки в п’єсі говорять тільки діючі особи, особлива увага приділяється саме мові діючих осіб;

б) виходячи з того, що драматургія – це передовсім дія і протидія людей, слід особливу увагу приділяти конфлікту;

в) оскільки в драматургії жанри визначають передусім за тим, який характер має конфлікт (трагічний, драматичний чи комічний), необхідно особливо глибоко й обґрунтовано визначити жанр твору.

Жанр твору в драматургії визначається ще в плані форми й змісту окремо. З цих та й інших причин пропонуємо наступні схеми аналізу п’єс:

а) ОДНОАКТНІ ПЄСИ, ДРАМАТИЧНІ ЕТЮДИ, ДРАМАТИЧНІ КАРТИНИ, СЦЕНИ тощо:

1. Назва.
2. Авторське визначення жанру твору, місця і часу дії.
3. Індивідуальні особливості мови головних та другорядних діючих осіб.
4. Загальна характеристика засобів та форм дії і взаємодії (хоча б провідних) дійових осіб.
5. Форма твору і сюжет.
6. Система образів і суть протистояння (суперечності) між героєм і антигероєм, позитивними і негативними силами.
7. Конфлікт і процес його розвитку: зав'язка розвиток (загострення) подій (зіткнень), кульмінація, розв'язка.
8. Ідейно-естетична сутність та потенціал конфлікту.
9. Естетична ідея твору.
10. Цінність твору (художня, естетична, суспільна).

б) БАГАТОАКТНА П'ЄСА:

1. Назва.
2. Авторське визначення жанру твору.
3. Авторські представлення діючих осіб.
4. Авторські пояснення, вказівки на час і місце та суспільні координати дії, ремарки тощо.
5. Форма і композиція твору.
6. Детальні мовні характеристики діючих осіб.
7. Характери (образи) діючих осіб – передовсім героя та антигероя.
8. Причини і сутність протистояння героя та антигероя чи інших протидіючих сил.
9. Тип і характер конфлікту (трагічний, драматичний чи комічний).
10. Етапи розв'язку конфлікта: зав'язка, розвиток подій, кульмінація, розв'язка.
11. Естетична сутність конфлікту.
12. Тема і тематика.
13. Проблема та ідея твору.
14. Проблематика та ідейний зміст.
15. Жанр твору і авторське визначення жанру.
16. Цінність твору (художня, естетична, суспільна).

СХЕМА АНАЛІЗУ ЕПІЧНОГО ТВОРУ:

(Косенко Н.)

1. Автор, його місце в літературі.

2. Автобіографічні та біографічні відомості, пов’язані з життєвою основою твору.

3. Соціально-суспільні умови, в яких був написаний твір.

4. Назва твору (алегорична, метафорична, символічна, сюжетна, влучна (чи ні), образна (чи ні) та ін.).

5. Жанрові особливості.

6. Тема.

7. Ідея.

8. Художній конфлікт (соціальний, побутовий, психологічний).

9. Композиція (експозиція, зав’язка конфлікту, розвиток дії, кульмінація, розв’язка конфлікту).

10. Правда та художній вимисел.

11. Проблематика твору.

12. Аналіз художніх образів.

13. Мова автора як своєрідність його індивідуального почерку та ліричні відступи.

14. Народність твору.

15. Роль твору в суспільному житті свого часу.

16. Актуальність (так чи ні) його сучасників.

17. Вплив яких відомих вам авторів відчувається (чи ні) в даному творі.

18. Відгуки критиків та інших діячів мистецтва.

19. Екранізація та сценічні постановки (якщо є). чим авторський задум відрізняється від режисерського втілення?

20. Мої думки з приводу прочитаного.

СХЕМА АНАЛІЗУ ХУДОЖНІХ ОБРАЗІВ:

(Косенко Н.)

1. «Анкетна» характеристика героя (Хто? Звідки? Якого роду? Чим займається?)

2. Персонаж епізодичний, другорядний чи головний?

3. Чи є в нього прототип?

4. Портрет героя (відповідність чи невідповідність його внутрішньому світу).

5. Характер персонажа поданий у розвитку чи епізодично.

6. Соціальне звучання образу.

7. Пов’язані з даним героєм проблеми, які порушує автор.

8. Психологічна складність характеру (духовне багатство, моральна краса чи потворність, їх співвідношення в душі героя).

9. Місце і роль персонажа в сюжеті. Чи пов'язаний він з іншими героями (зв'язком кармічним (життєвим), емоційним, духовним)?

10. Мова як засіб самовираження персонажа.

11. Ставлення до нього інших дійових осіб.

12. Ставлення автора до свого героя.

13. Актуальність проблем, порушених письменником через даний персонаж.

14. З якими відомими вам героями перегукується образ даного твору? Що в них спільного, а що відмінного?

15. Моє сприймання героя.

16. Пантонімічне представлення персонажа.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Загальна характеристика історико – літературного процесу кінця XIX – початку XX століття.

2. Декаданс як мистецьке явище кінця XIX – початку XX ст., його художньо-стильові ознаки, представники.

3. Вплив філософії Ф. Ніцше, З. Фрейда, А. Бергсона на формування літератури раннього модернізму.

4. Літературні напрями раннього модернізму. Загальна характеристика.

5. Літературні напрями зрілого модернізму та авангардизму. Загальна характеристика.

6. Символізм як літературна течія у Франції 70–90-х рр. XIX ст., його особливості. Основні естетичні принципи символістів.

7. Поняття символу як основної форми поетичного самовираження. Світові досягнення символізму.

8. Життєвий шлях і творча доля С. Малларме.

9. Життєвий шлях і творча доля Поля Верлена. Художня своєрідність, проблематика, система образності лірики П. Верлена.

10. Життєвий шлях і творча доля Артюра Рембо. Особливості його поетики.

11. Вплив творчості П. Верлена і А. Рембо на світову поезію.

12. Життєвий шлях та творчість Еміля Золя – теоретика натуралізму.

13. Особливості натуралізму, його основні естетичні принципи, їх теоретичне обґрунтування у працях Е. Золя «Експериментальний роман», «Романісти-натуралісти», «Літературні документи».

14. Серія романів «Ругон-Маккари» Е. Золя. Історія задуму і створення, загальна характеристика композиції, системи образів та центральної ідеї циклу.

15. Людина і соціум в романі Е. Золя «Здобич». Тема грошей в романі. Своєрідність вирішення теми становлення молодої людини в романі.

16. Природна та соціальна детермінація людини в романі Е. Золя «Жерміналь».

17. Життєвий шлях і творча доля Гі де Мопассана – французького письменника-реаліста. Особистість і світогляд. Вплив натуралізму на його творчість.

18. Гі де Мопассан як майстер європейської новели. Жанрово-стилістичне, тематичне багатство новел Мопассана.

19. Франція в мініатюрі за новелою Г. де Мопассана «Пампушка»: реалістичне зображення епізодів франко-пруської війни, різка антибуржуазна спрямованість, гострота соціального аналізу.

20. Життєвий шлях і творчість Гійома Аполлінера.

21. Експериментаторство і новаторство Г. Аполлінера у царині поезії: вплив символізму, кубізм, «фігурні вірші», «надреалізм», синтез фантастичного і сатиричного, героїчного і глибоко інтимного з об’єктивною дійсністю.

22. Проблематика, система образності, символи та алегорії поетичних збірок Г. Аполлінера «Звіринець», «Алкоголі», «Каліграми».

23. Вплив творчості Г. Аполлінера на розвиток світової лірики ХХ століття.

24. Життєвий шлях і творча доля Моріса Метерлінка – творця нової символістської драми.

25. М. Метерлінк як теоретик і творець символістської драми.

26. «Театр мовчання» М. Метерлінка, його естетика, новаторський характер.

27. Містична концепція світу і символістське зображення людського життя у «маленьких драмах» М. Метерлінка, їх символіка.

28. Філософська п’єса-феєрія «Синій птах». Образ Синього птаха як символу людського щастя.

29. Значення творчості М. Метерлінка, вплив поетики його п’єс на театральне мистецтво Л. Українки.

30. Загальна характеристика скандинавської літератури кінця XIX – початку XX ст.: джерела, жанрова своєрідність, періодизація, найвидатніші представники.

31. Життєвий шлях та творча доля Ґенрика Ібсена – творця «нової драми».

32. Художня своєрідність, проблематика, естетика драматургії Ґ. Ібсена. Рання драматургія Ґ. Ібсена.

33. Вираження концепції особистого покликання, принципів самоутвердження і вільної реалізації людських потенцій у драматичній поемі «Бранд». Моральні пошуки головного героя.

34. Народно-фольклорні риси драматичної поеми «Пер Ґюнт». Символіка змісту і системи образів.

35. Художня своєрідність, проблематика, естетика драматургії Ґ. Ібсена другого (реалістичного) періоду творчості. Реалістичні драми Ґ. Ібсена.

36. Проблематика, композиція, конфлікт у драмі Ґ. Ібсена «Ляльковий дім» («Нора»).

37. Життєвий шлях і творчість Кнута Гамсуна.

38. Художня своєрідність, проблематика і естетика драматургічної спадщини К. Гамсуна.

39. Роман К. Гамсуна «Пан»: сюжетна основа роману, філософська і морально-етична проблематика твору, тематика, символіка назви. Поетизація природи в романі. Тема кохання в романі.

40. Життєвий шлях і творча доля О. Вайлда.

41. Англійський естетизм, його характерні особливості. Втілення естетичних принципів творчості О. Вайлда в есе «Занепад мистецтва брехні».

42. Відображення естетизму О. Вайлда у казці «Рибалка і його душа».

43. Роздуми про мету людського життя, про суспільство і людину, добро і зло, красу і насолоди життя, моральність і аморальність в романі «Портрет Доріана Грея».

44. Парадокси О. Вайлда.

45. Життєвий шлях і творча доля Герберта Веллса. Своєрідність науково-фантастичних романів Г. Веллса, їх насиченість соціальними

проблемами, філософськими роздумами про життя, вплив науково-технічного прогресу на долю людства.

46. Г. Веллс про майбутні науково-технічні відкриття. Мрії письменника про перебудову суспільства. Розквіт творчості Г. Веллса в останньому десятилітті XIX століття.

47. Ідейно-естетична вагомість ранніх романів Г. Веллса.

48. Проблема недосконалості світу і майбутнього людства в романі «Машина часу».

49. Соціальна гострота роману «Війна світів». Осуд загарбницьких війн. Наука і техніка на службі мілітаризму, їх небезпека для людства.

50. Життєвий шлях і творчість Генриха Манна. Художньо-естетичні особливості, система образів роману «Вірнопідданий».

51. Життєвий шлях і творча доля Томаса Манна. Вплив філософії А. Шопенгауера, Ф. Ніцше та творчості Р. Вагнера, Й.-В. Ґете, Ф. Шиллера на світогляд і творчість письменника.

51. Інтелектуальний характер прози Т. Манна.

52. Новелістична творчість Т. Манна.

53. Життєвий шлях і творча доля Франца Кафки – австрійського німецькомовного письменника-модерніста.

54. Жанр параболи, притчі в творчості Ф. Кафки.

55. Оповідання «Перевтілення» як ілюстрація концепції світу Ф. Кафки та метафора самотності і знедоленості людини.

56. Символічність образного світу оповідання «Перевтілення» Ф. Кафки, зміст метафори «перевтілення», стилістика твору.

57. Проблема гуманізму і антигуманізму в творчості Ф. Кафки.

58. Роль творчості Ф. Кафки в розвитку літератури XX століття.

59. Життєвий шлях і творча доля Р.-М. Рільке – австрійського німецькомовного поета-символіста. Зв’язок поета з гуманістичними європейськими традиціями, утвердження гуманістичних цінностей життя.

60. Основні мотиви лірики Р.-М. Рільке.

61. Р.-М. Рільке і Україна.

62. Життєвий шлях і творча доля Джека Лондона.

63. Вплив соціальних, філософських, наукових ідей Ч. Дарвіна, Г. Спенсера, Ф. Ніцше на формування ідеалів та концепцію людини і суспільства в творчості Джека Лондона.

64. Роман «Мартін Іден» Дж. Лондона як соціальний роман про трагічну долю митця з народу в умовах міщанської бездуховності та егоїзму.

65. Тема мистецтва в романі «Мартін Іден». Автобіографічність твору. Образ Мартіна Ідена.

66. Загальна характеристика циклу «північних оповідань» Дж. Лондона: історія створення, тематика. Образ позитивного героя.

67. Точка зору Дж. Лондона на жанр і специфіку «малої прози».

68. Художня своєрідність «північних оповідань»: поетизація природи Півночі і романтики пригод, динамізм оповіді, використання професійного жаргону і розмовно-побутової лексики. Метафоричність авторської мови у зображенні природи Півночі.

69. Життєвий шлях і творча доля Теодора Драйзера – американського письменника-реаліста, виразника інтересів і настроїв демократичної Америки.

70. «Дженні Герхардт» Т. Драйзера – роман про життя простої трудової людини. Протиставлення людей праці багачам-мільйонерам.

71. Тема кохання в романі «Дженні Герхардт» Т. Драйзера. Образ Дженні.

72. Критика фальшивих ідеалів американської дійсності в романі «Американська трагедія» Т. Драйзера. Назва твору як символічне узагальнення трагедії молодого покоління американців.

73. Соціальна детермінованість витоків формування індивідуалістичної психології Клайда Гріффітса, її розкриття через зображення стосунків героя з Робертою Олден і Сондрою Фінчлі.

74. Етапи моральної деградації Клайда Гріффітса в романі «Американська трагедія» Т. Драйзера. Осуд цинізму і бездуховності американської політичної системи, лицемірності буржуазного суду.

75. Роль і місце релігії в американському суспільстві у зображенні Т. Драйзера (на прикладі романів).

76. Загальна характеристика історико-літературних процесів у слов'янських країнах кінця XIX – початку XX ст. Відображення в літературі теми національного і соціального визволення.

77. Зв'язок і взаємовплив слов'янських літератур з Україною.

78. Проблематика, жанрова своєрідність польської літератури кінця XIX – початку XX ст.

79. Життєвий шлях та творча доля Генрика Сенкевича.

80. Оповідання Г. Сенкевича.

81. Історичні романи Г. Сенкевича, їх художня своєрідність, патріотична ідеалізація в них польської шляхти, спотворення історичної правди, польський шовінізм («Вогнем і мечем»).

82. Відображення теми боротьби первісних християн за віру та виживання в умовах деспотизму римського імператора Нерона в романі «Куди йдеш?».

83. Загальна характеристика літератури Чехії 1918–1945 рр.

84. Життєвий шлях і творча доля Я. Гашека. Близькість його стилю до національної і народної сатиричної традиції.

85. «Пригоди бравого вояки Швейка» Я. Гашека – видатний сатиричний роман: структура роману, образ Швейка, його глибока народність.

86. Українська тема у романі «Пригоди бравого вояки Швейка». Я. Гашек і Україна.

87. Життєвий і творчий шлях Карела Чапека. Соціально-етичні погляди письменника.

88. Новелістика К. Чапека: проблематика, тематика, стилістика.

89. Соціально-фантастичні та антифашистські драми К. Чапека: тематика, символіка, проблематика.

90. Філософський зміст роману «Війна з саламандрами».

91. Загальна характеристика німецької літератури ХХ ст. (1917–1945 рр.): джерела, жанрова своєрідність, художньо-стилістичні особливості, найвидатніші представники.

92. Загальна характеристика життєвого і творчого шляху Еріха Марії Ремарка.

93. Відображення трагедії «втраченого покоління» в романі «На Західному фронті без змін» Еріха Марії Ремарка. Автобіографізм твору. Дегероїзація війни й ідеалізація солдата.

94. Зображення психології героїв в романі «Три товариші» Еріха Марії Ремарка.

94. Життєвий шлях і творча доля Бертольда Брехта – творця нової драми.

95. «Епічний театр» Б. Брехта, його естетика. Принцип «очуднення» і способи його створення.

96. Антивоєнна спрямованість драми Б. Брехта «Матінка Кураж та її діти».

97. Філософський зміст драми Б. Брехта «Життя Галілея»: образна система, проблематика, особливості поетики.

98. Загальна характеристика французької літератури XX ст. (1917–1945 рр.): джерела, жанрова своєрідність, художньо-стилістичні напрямки, періодизація, найвидатніші представники.

99. Життєвий шлях і творча доля М. Пруста. Вплив імпресіонізму на формування естетики М. Пруста.

100. Роман М. Пруста «У пошуках втраченого часу»: Особливості сюжетної побудови, художнє новаторство.

101. Життєвий шлях і творча доля Альбера Камю. Філософсько-естетична еволюція А. Камю. Формування екзистенціальної проблематики в його творчості.

102. Соціальний і метафізичний зміст базової метафори роману «Чума» А. Камю. Конкретно-історичний зміст образу чуми. Проблема вибору і її гуманістичне розв'язання в романі.

103. Життєвий шлях і творча доля Жана–Поля Сартра. Екзистенціалістська творчість Ж.–П. Сартра.

104. Інтелектуальна драма Ж.–П. Сартра. Екзистенціалістична концепція «ситуації» і «свободи вибору» у драмах.

105. Інтелектуальна драма «Мухи» Ж.–П. Сартра: конкретно-історичне і метафізичне у драмі, антифашистська спрямованість, метафоричний зміст драми.

106. Польська література кінця XIX– 40–50 рр. XX ст. «Молода Польща» як виразник епохи кінця XIX – початку XX ст. Прозові жанри. Молодопольська поезія. Синтез мистецтва у драматургії.

107. Життєвий шлях та творча доля Станіслава Пшибишевського.

108. Життєвий шлях та творча доля Ґабріели Запольської.

109. Життєвий шлях та творча доля Владислава Оркана, Владислава Реймонта.

110. Життєвий шлях та творча доля Стефана Жеромського.

111. Польська література міжвоєнного двадцятиліття та періоду окупації. Основні художні напрями, угрупування, домінанти поезії. Багатовимірність драматургії та прози.

112. Польська повоєнна і новітня література. Проза на роздоріжжі. Еволюція драми. Форми прояву ліризму на переломі століть і поетик.

113. Польська література пограниччя та еміграції. Літературний феномен «малої батьківщини».

114. Життєвий шлях та творча доля Ярослава Івашкевича, Казимежа Вежинського, Мельхіора Ваньковича, Станіслава Вінценза, Марії Шофер (загальний огляд).

115. Життєвий шлях та творча доля Юзефа Лободовського, Анджея Бобковського, Ромуальда Верника, Влодзимежа Одоєвського, Анджея Стойовського (загальний огляд).

116. Італійська література. Драматургія Луїджі Піранделло.

117. Загальна характеристика літератури США 1910–1940-ві рр.

118. Загальна характеристика життєвого шляху і творчої долі Е. М. Ґемінґвея – американського письменника антифашиста і гуманіста.

119. Особливості художнього стилю Е. М. Ґемінґвея: «принцип айсберга». Психологічний підтекст, роль діалогів і внутрішніх монологів, ліричне начало.

120. Пристрасний антивоєнний пафос твору «Прощавай, зброє!» Е. М. Ґемінґвея.

121. Новелістика Е. М. Ґемінґвея.

122. Життєвий шлях і творча доля Джерома Девіда Селінджера.

123. Повість «Над прірвою у житі» Джерома Девіда Селінджера: жанрово-композиційні особливості, художня своєрідність, ідейний зміст, образ Холдена.

124. Життєвий шлях і творча доля Вільяма Фолкнера. Національна своєрідність творчості митця.

125. Загальна характеристика літератури Великобританії 1918–1945 рр.

126. Загальна характеристика життєвого шляху і творчої долі Джеймса Джойса.

127. Особливості художнього стилю Джеймса Джойса. Новаторство Джойса-модерніста. Місце збірки «Дублінці» в творчості Дж. Джойса.

128. Роман «Улісс» Джеймса Джойса. Головні теми, ідеї, філософські, релігійні й естетичні установки.

129. Розвиток жанру інтелектуального роману в творчості Олдоса Хакслі. Жанр антиутопії в романі «Прекрасний новий світ».

130. Життєвий і творчий шлях Джорджа Оруелла. Роман-антиутопія «1984» – узагальнена гротескна картина життя тоталітарної держави.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

І варіант

1. З’ясуйте, завдяки чому Старий перемагає рибу в повісті Е. Ґемінгвея «Старий і море»:
а) великій фізичній силі;
б) сильній волі та витримці;
в) щасливій випадковості;
г) підтримці людей;
д) ваш варіант.

2. Вкажіть, хто такі Швейцеркас, Ейліф і Катрін:
а) супутники матінки Кураж;
б) діти Анни Фірлінг;
в) небожі Анни Фірлінг;
г) ваш варіант.

3. З’ясуйте, який твір приніс визнання Б. Брехту?
а) п’єса «Барабани вночі»;
б) «Матінка Кураж та її діти»;
в) «Життя Галілея»;
г) ваш варіант.

4. Сформулюйте головну ідею роману Альбера Камю «Чума»:
а) примирення з нездоланним злом;
б) відмежування від зла в особистому житті;
в) стоїчний опір загальному безглуздю;
г) ваш варіант.

5. За що солдати імператорського війська вбивають Катрін, дочку матінки Кураж?
а) вона вкрала гроші;
б) відмовилася виконувати наказ;
в) попередила мешканців міста Галле про напад ворога;
г) ваш варіант.

6. «В міру того як я зростав, мені неприємними ставали люди мого класу», – Бертольт Брехт сказав так, тому що:
а) промисловці зрадили його батька;
б) промисловці підтримали Гітлера;
в) батько збанкрутував;
г) ваш варіант.

7. До теми «втраченої генерації» Е. Ґемігвей уперше звернувся у творі:
а) «І сходить сонце» («Фієста»);
б) «По кому подзвін»;
в) «Прощавай, зброє»;
г) ваш варіант.

8. Вони висунули програму Нового Мистецтва оновленого майбутнього, оголосили війну культурі минулого, створювали нові слова. Це були:
а) символісти;
б) акмеїсти;
в) футуристи;
г) ваш варіант.

9. Зясуйе, звідки запозичив сюжет твору «Лорелеї» Гійом Аполлінер:
а) з балади Брентано;
б) з народної легенди;
в) з балади Г. Гейне;
г) ваш варіант.

10. Оберіть, який літературний напрям презентує Ф. Кафка власною творчістю:
а) реалізм;
б) експресіонізм;
в) імпресіонізм;
г) неоромантизм;
г) ваш варіант.

11. Вкажіть, яка провідна тема оповідання «Перевтілення» Ф. Кафки:
а) самотність людини в жорстокому світі;
б) складність родинних стосунків;
в) перетворення Грегора на комаху;
г) ваш варіант.

12. У оповідання «Перевтілення» Ф. Кафки процес перетворення людину на комаху – це:
а) безпідставне явище, фатальна несподіванка;
б) закономірність, спосіб самозахисту від зла;
в) прийом розкриття нікчемної сутності людини;
г) ваш варіант.

13. З'ясуйте, яким чином перевтілення Грегора вплинуло на його сім'ю:
а) зриванні з неї маски благопристойності, людяності;
б) підтвердженні великої ролі родини в його житті;
в) руйнації родини, яка виживала завдяки його заробіткам;
г) ваш варіант.

14. Вкажіть, фантастика у творах Ф. Кафки:
а) має на меті соціальний аналіз, пояснює дійсність;
б) контрастує з реальністю, протиставляє їй ідеал;
в) є невід'ємною частиною абсурдної алогічної дійсності;
г) ваш варіант.

15. У п'єсі «Синій птах» Моріс Метерлінк використовує численні засоби експресії, що характерні для літературного напряму:
а). символізм;
б). класицизм;
в). античність;
г). ренесанс.

16. З'ясуйте, хто із письменників літератури ХХ століття є засновником напряму «естетизм»?
а). Джек Лондон;
б). Теодор Драйзер;
в). Бертольд Брехт;
г). Оскар Вайлд.

17. Оберіть автора повісті «Над прірвою у житі»:
а). Джек Лондон;
б). Бертольд Брехт;
в). Джеймс Джойс;
г) ваш варіант.

18. Оберіть одне із літературних понять, введене Ернестом Ґемінгвеєм:
а). «втрачене покоління»;
б). «мудре покоління»;
в). «покоління нових ідей»;
г). «покоління мудрих ідей».

19. З'ясуйте, який роман у літературі ХХ століття мав ознаки антиутопії та антиробінзонади:
а). «Айвенго» Вальтера Скотта;
б). «Володар мух» Вільяма Ґолдінга;
в). «Пригоди Олівера Твіста» Чарлза Діккенса;
г). «Ярмарка марнославства» Вільяма Теккерея.

20. З'ясуйте, до якого творчого методу належить літературна спадщина Габрієля Гарсія Маркеса:
а). магічного реалізму;
б). «потоку свідомості»;
в). «принципу айсберга»;
г). «драми ідей»;
д) ваш варіант.

21. Вкажіть жанр твору «Ляльковий дім» Генріка Ібсена:
а). роман у віршах;
б). соціально-психологічна драма;
в). літературна казка;
г). історична драма.

22. Оберіть роман Теодора Драйзера, вихід якого ознаменував розквіт критичного реалізму в американській літературі:
а). «Роб Рой»;
б). «Людина-коробка»;
в). «Американська трагедія»;
г). «Над прірвою у житі».

23. З'ясуйте, кого вважають теоретиком екзистенціалізму:
а). Жана Поля Сартра;
б). Вальтера Скотта;
в). Вільяма Теккерея;
г). Вільям Голдінга.

24. Марсель Пруст – представник літератури:
а). романтизму;
б). символізму;
в). модернізму;
г). натуралізму.

25. Оберіть поетичну збірку в американській літературі, в якій провідною думкою є нерозривна єдність людини і Всесвіту:
а). «Листя трави»;
б). «Ніч і день»;
в). «Романсеро»;
г). «Квіти зла»;
д) ваш варіант.

26. З'ясуйте, ким за прояесією був батько Олекси з оповідання Р. М. Рільке «Пісня про Правду»:
а) ковалем;
б) кобзарем;
в) шевцем;
г) ваш варіант.

27. З'ясуйте, як називається літературне явище, коли повторюються звуки, слова чи групи слів на початку кількох рядків, строф або фраз:
а) анафора;
б) антитеза;
в) порівняння;
д) ваш варіант.

28. З'ясуйте, чим є характерний американський модернізм:
а). появою «нового роману».
б). заснуванням дадаїзму;
в). існуванням «конкретної поезії»;
г). ультраїзмом;
д). футуризмом.

29. Вкажіть, які два етапи розвитку є в літературі модернізму:
а) перший і другий;
б) поміркований і епатажний;
в) раціональний та ірраціональний;
г) ранній і зрілий;
д) передмежовий і межовий.

30. Оберіть країну, яка наприкінці XIX ст. відігравала визначальну роль у виникненні й формуванні нових тенденцій у світовій літературі:
а). Англія;
б) Німеччина;
в) Франція;
г) Норвегія;
д) ваш варіант.

31. Вкажіть назву сформульованого Ш. Бодлером закону, відповідно до якого згодом розвиватиметься творчість поетів-символістів:
а) «абсурду»;
б) «занепаду»;
в) «істини»;
г) «відповідностей»;
д) «протилежностей».

32. З'ясуйте, хто вжив вперше термін «символізм»:
а) Ж. Мореас;
б) Ш. Бодлер;
в) А. Рембо;
г) Т. Готьє;
д) О. Вайлд.

33. З'ясуйте, що означає поняття «символ» у контексті літератури кінця XIX ст.:
а) ірраціональну силу, яка керує буттям;
б) художній образ, що втілює певну ідею;
в) відкидання правдоподібності;
г) уособлення краси й гармонії;
д) контрастність художніх образів.

34. З'ясуйте, ким вважали себе поети-символісти в кінція XIX ст.:
а) видобувачами поетичного вогню;
б) шукачами пригод;
в) захисниками правди;
г) втаємниченими обранцями;
д) виразниками соціальних ідей.

35. Оберіть поета, довкола якого в середині 80-х р. XIX ст. згуртувалися митці, які оголосили себе прихильниками нової течії – символізм:
а) П. Верлен;
б) Ш. Бодлер;
в) А. Рембо;
г) С. Малларме;
д) Т. Готьє.

36. З'ясуйте, як називають кризові явища кінця XIX – початку XX ст. у світовій літературі, що характеризувалася настроями безнадії, розчарування, відчуттям занепаду життєвих сил, а також культом естетизму:
а) символізм;
б) імпресіонізм;
в) неоромантизм;
г) експресіонізм;
д) декаданс.

37. Філософською та світоглядною основою декадентства як умонастрою кінця XIX ст. є:
а) інтуїтивізм;
б) фрейдизм;
в) «філософія життя»;
г) раціоналізм;
д) екзистенціалізм.

38. Представники французького символізму XIX ст. на початку своєї діяльності належали до поетичного угрупування:
а) «Парнас»;
б) «Плеяда»;
в) «Абатство»;
г) «озерна школа»;
д) «Буря і натиск».

39. У поданих словах «Чи ти гадав, що народитися – це щастя?» Волт Вітмен використав художній засіб:
а) символ;
б) метафору;
в) риторичне запитання;
г) гіперболу;
д) асонанс.

40. З’ясуйте, з ідеями якого вірша французьких поетів-символістів співзвучні ідеї поезії Артюра Рембо «Голосівки»:
а) «Гімн красі» Шарля Бодлера;
б) «Відповідності» Шарля Бодлера;
в) «Поетичне мистецтво» Поля Верлена;
г) «Лебідь» Стефана Малларме;
д) «Так тихо серце плаче…» Поля Верлена.

41. Оберіть рядок, де названі твори Оскара Вайлда:
а) «Арманс», «Ваніна Ваніні», «Пармський монастир», «Червоне і чорне»;
б) «Саломея», «Ідеальний чоловік», «Балада Редінзької в’язниці»;
в) «Пані Боварі», «Саламбо», «Виховання почуттів», «Бувар і Пекюше»;
г) «Посмертні записки Піквікського клубу», «Девід Копперфільд», «Різдвяна пісня в прозі»;
д) «Пігмаліон», «Дім, де розбиваються серця», «Смаглява леді сонетів».

42. Оскар Вайлд був представником літературно-художньої течії:
а) реалізм;
б) естетизм;
в) натуралізм;
г) символізм;
д) екзистенціалізм.

43. З’ясуйте, хто назвав Артюра Рембо одночасно «ангелом і демоном»:
а) Шарль Бодлер;
б) Поль Верлен;
в) Оноре де Бальзак;
г) Проспер Меріме;
д) Стефан Малларме.

44. З’ясуйте, в якому віці Артюр Рембо створив свій шедевр «П’яний корабель»:
а) тридцять сім років;
б) сім років;
в) п’ятнадцять років;
г) двадцять років;
д) тридцять років.

45. У вірші «П’яний корабель» Артюр Рембо абсолютизує найвищу для людини цінність:
а) некерованість;
б) свободу;
в) сваволю;
г) кохання;
д) красу.

46. Вкажіть, кого називають «Чарівним Принцом» у романі Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея»:
а) Генрі Уоттона;
б) Безіла Голуорда;
в) Доріана Грея;
г) Алана Кембела;
д) Джеймса Вейна.

47. З’ясуйте, з яким літературним образом споріднений образ Доріана Грея (роман О. Вайлда «Портрет Доріана Грея»):
а) Фауста;
б) Гете;
в) Сореля;
г) ваш варіант.

48. Визначте жанрову специфіку роману Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея»:
а) сімейно-побутовий роман;
б) філософський (інтелектуальний) роман;
в) роман-епопея;
г) фантастичний роман;
д) роман-щоденник.

49. З’ясуйте, якою є композиція драм Г. Ібсена є:
а) психологічною;
б) аналітичною;
в) кільцевою;
г) параболічною;
д) лінійною.

50. Оберіть, на чому зосереджували увагу в своїх художніх творах представники «нової драми»:
а) на історичній проблематиці;
б) на психологічному підтексті;
в) на зовнішніх діях;
г) на швидкоплинності проблем;
д) на стосунках персонажів.

ІІ варіант

1. З’ясуйте, яку проблему піднімає Б. Брехт у п’єсі «Матінка Кураж»:
а) роль матері в сім’ї;
б) відповідальність пересічних людей за історію;
в) патріотизм молодих людей;
г) ваш варіант.

2. Вкажіть, хто із героїв роману «Чума» А. Камю першим наважився зруйнувати мовчання про хворобу:
а) Ріє;
б) Тарру;
в) Кастель;
г) ваш варіант.

3. З’ясуйте, хто із героїв сказав: «Я колись думав, що чужий у цьому місті і що мені тут у вас нема чого робити, але тепер, коли я бачив те, що бачив, я відчуваю, що я теж тутешній, хочу я того чи не хочу»:
а) Рамбер;
б) Ріє;
в) Панлю;
г) Гран;
д) Тарру.

4. Вкажіть, хто мав прізвисько матінка Кураж в однойменному творі Б. Брехта:
а) Іветта Потьє;
б) Анна Фірлінг;
в) заможня селянка;
г) Аврора Дюпен;
д) ваш варіант.

5. Вкажіть тему повісті Е. Ґемінгвея «Старий і море»:
а) незахищеність бідної людини;
б) зображення життя кубинських рибалок;

6. З’ясуйте, чия це головна ознака: відтворення сприйняття дійсності як підсвідомого процесу перебігу думок за допомогою прийому автоматичного письма:

в) місце людини у життєвій боротьбі;
г) цікава пригода із життя рибалок;
д) ваш варіант.

7. З'ясуйте, хто є автором поезії «Міст Мірабо»:
а) Райнер Марія Рільке;
б) Гійом Аполлінер;
в) Федеріко Гарсіа Лорка;
г) ваш варіант.

9. З'ясуйте, чим є вірш Федеріко Гарсіа Лорки «Про царівну Місяцівну»:
а) переспівом «Світлани» В. Жуковського;
б) обробкою циганського фольклорного твору;
в) оригінальним твором за фольклорними мотивами;
г) ваш варіант.

11. Назвіть головний конфлікт оповідання «Перевтілення» Ф. Кафки:
а) зіткнення різних поколінь, батьків і дітей;
б) суперечності між работодавцем і працівником;
в) боротьба людського і тваринного в душі людини;
г) зіткнення слабкої незахищеної людини і ворожого їй світу;
г) ваш варіант.

13. З'ясуйте, що стало результатом перевтілення Грегора в оповіданні «Перевтілення» Ф. Кафки:
а) він став гіршим, пробудилися його тваринні інстинкти;
б) поглибились і розвинулись кращі риси його особистості;
в) він залишився таким, як був;
г) ваш варіант.

а) «потоку свідомості»;
б) сюрреалізму;
в) імпресіонізму;
д) ваш варіант.

8. Оберіть поезію, яка входить до збірки «Сонети до Орфея» Р. М. Рільке:
а) «Осінній день»;
б) «Орфей, Еврідіка, Гермес»;
в) «Ось дерево звелось»;
г) ваш варіант.

10. З'ясуйте, чому Ф. Кафка за життя не видав більшу частину власного творчого доробку:
а) не встиг це зробити через хворобу;
б) ці твори залишились незавершеними;
в) його твори не цікавили видавців і читачів;
г) вважав творчість своєю особистою справою;
д) був надзвичайно вимогливим до написаного.

12. З'ясуйте, яким чином змальована сім'я Замз в оповіданні «Перевтілення» Ф. Кафки:
а) як типова буржуазна сім'я;
б) як модель нестабільного світу;
в) як модель Австро-Угорської імперії;
г) ваш варіант.

14. З'ясуйте, в кого виникає вперше думка про смерть Грегора-комахи як кращий вихід із життєвої ситуації (оповідання «Перевтілення» Ф. Кафки):
а) самого Грегора;
б) батька;
в) матері;
г) сестри;

д) ваш варіант.

15. З’ясуйте, чим у творах Ф. Кафки виступає зло:
а) соціальним явищем;
б) властивістю окремих людей;
в) філософською категорією, антитезою добра;
г) складовою світобудови, її основою;
д) ваш варіант.

16. З’ясуйте, про належність до якої художньої системи свідчить визначальна риса – зображення фантастичної події як чогось буденного:
а) сюрреалізму;
б) модернізму;
в) магічного реалізму;
д) ваш варіант.

17. З’ясуйте, засновником якого театру став Моріс Метерлінк:
а). «театру античності»;
б). «театру середньовіччя»;
в). «театру класицизму»;
г). «театру мовчання».

18. Оберіть один із принципів, який Ернест Ґемінгвей ввів у літературу:
а). «принцип вулкану»;
б). «принцип айсбергу»;
в). «принцип вітру»;
г). «принцип дощу».

19. Оберіть головного героя повісті Джерома Девіда Селінджера «Над прірвою у житі»:
а). Айвенго;
б). Скрудж;
в). Голден Колфрід;
г). Безіл Голуорд.

20. З’ясуйте, що означає філософія гедонізму (за мотивами роману Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея»):
а). філософсько-етичне вчення, за яким розум є найвищим благом, метою життя;
б). філософсько-етичне вчення, за яким психологія є метою життя;
в). філософсько-етичне вчення, за яким фізична краса є найвищим благом, метою життя;
г). філософсько-етичне вчення, за яким насолода є найвищим благом, метою життя.

21. Вкажіть, хто зі світових письменників (початку ХХ століття) не хотів оприлюднювати власні літературні твори:
а). Вальтер Скотт;
б). Франц Кафка;
в). Бертольд Брехт;
г). Джек Лондон.

22. З’ясуйте, що є історичним тлом у новелі Томаса Манна «Маріо і чарівник»:
а). Франція часів Наполеона;
б). Англія періоду чартистського руху;
в). Італія часів Беніто Муссоліні;
г). Польща періоду Другої Світової війни.

23. Оберіть історичний період, який зображений у п'єсі Бертольда Брехта «Матінка Кураж та її діти»:
а). у часи 30-літньої війни;
б). у часи Паризької Комуни;
в). у часи боротьби англосаксів та норманів (XII століття);
г). у часи Великої Вітчизняної війни.

24. Вкажіть, хто був теоретиком та практиком «епічного театру»?
а). М. Метерлінк;
б). Б. Брехт;
в). Аристотель;
г). В. Шекспір;
д) ваш варіант.

25. З'ясуйте, для якого літературного напряму змішування літературних традицій та інтертекстуальність є характерними рисами:
а). романтизму;
б). реалізму;
в). символізму;
г). постмодернізму;
д) ваш варіант.

26. Оберіть, кого із митців називали «Орфеєм XX століття»?
а). Р. М. Рільке;
б). С. Малларме;
в). П. Верлена;
г). А. Рембо;
д) ваш варіант.

27. З'ясуйте, проти чого протестує Нора, головна героїня драми Генрика Ібсена «Ляльковий дім»:
а) примусової жіночої праці;
б) «чоловічих» законів у суспільстві;
в) обмежень у галузі жіночої освіти;
г) емансипації;
д) руху карбонаріїв.

28. Вкажіть хронологічні рамки історичного модернізму «другої хвилі»:
а). 20-60-ті роки;
б). 50-60-ті роки;
в). 1939–1959 рр.;
г). 40-60-ті роки XX ст.;
д). 1945–1971 рр.

29. З'ясуйте, що означає термін «модерн» у загальному культурному контексті:
а) краще мистецтво;
б) високе мистецтво;
в) найкраще мистецтво;
г) нове мистецтво;
д) вишукане мистецтво.

30. З'ясуйте, в якому рядку все перераховане належить до явищ раннього модернізму:
а) імпресіонізм, символізм, неоромантизм**;**
б) експресіонізм, футуризм, акмеїзм;
в) імпресіонізм, сюрреалізм, дадаїзм;
г) імажизм, імпресіонізм, неоромантизм;
д) футуризм, дадаїзм, імажизм.

31. З'ясуйте, кому належить твердження «Померли всі Боги, залишилась одна людина»:
а) З. Фрейду;
б) А. Бергсону;
в) А. Шопенгауеру;
г) Ф. Ніцше;
д) А. Бретону.

32. З'ясуйте, що є основною ознакою мистецтва модернізму:
а) ірраціональність;
б) непередбачуваність;
в) агресивність;
г) традиційність;
д) ліризм.

33. Визначте хронологічні межі символізму:
а) остання третина XIX – початок XX ст.;
б) остання третина XVIII – початок XIX ст.;
в) середина XX ст.;
г) середина XIX ст.;
д) кінець XX – початок XXI ст.

34. З'ясуйте, хто є автором статті «Літературний маніфест. Символізм» (1886) був:
а) Т. Готьє;
б) П. Верлен;
в) Ж. Мореас;
г) С. Малларме;
д) Ш. Бодлер.

35. З'ясуйте роль поезії (на думку символістів):
а) повинна відображати реальний світ;
б) повинна слугувати вираженню людських стосунків;
в) покликана наблизитися до непізнанної таїни, вищого смислу;
г) має бути соціально спрямованою;
д) має висвітлювати людські почуття.

36. З'ясуйте, в якій країні вперше було застосовано назву «декаданс» щодо кризових тенденцій у культурі та літературі:
а) Норвегії;
б) Німеччині;
в) Франції;
г) США;
д) Англії.

37. З'ясуйте, чим характеризується декаданс як умонастрій літератури кінця XIX ст.:
а) усвідомленням абсурдності буття, існуванням «до смерті»;
б) песимізмом, гіпертрофованим авторським суб'єктивізмом;
в) песимізмом, «світовою тугою», відчуттям самотності;
г) іронічністю, втратою моральних ідеалів і орієнтирів;
д) оптимізмом, життєствердженням.

38. З'ясуйте, чим характеризується в художніх текстах імпресіоністична манера зображення:
а) поєднанням реального й фантастичного в межах одного часо-просторового виміру через гіпертрофоване-авторське «я»;
б) загостреним суб'єктивним світобаченням;
в) поєднанням різнорідних об'єктів, не пов'язаних між собою образів;
г) відтворенням розрізнених вражень через переживання героя;
д) незвичайним ракурсом подання теми.

39. Оберіть прийом, який відіграє основну роль у збірці «Листя трави» У. Вітмена (уявлення про той чи інший масштабний образ створюється за допомогою переліку явищ, предметів, подій):
а) «каталогізація»;
б) «реєстрація»;
в) «перепис»;

40. З'ясуйте, засновником якої поезії в американській літературі є Волт Вітмен:
а) пейзажної;
б) мариністичної;
в) урбаністичної**;**
г) медитативної;
д) сугестивної.

г) «опис»;
д) «інвентаризація».

41. Оберіть твір Оскара Вайлда, який за жанром є казкою:
а) «Як важливо бути серйозним»;
б) «Саломея»;
в) «Ідеальний чоловік;
г) «Хлопчик-зірка»;
д) «Кентервільський привид».

42. З'ясуйте, творцем чого (в літературі) вважають Артюра Рембо:
а) верлібру;
б) сонета;
в) дольника;
г) акровірша;
д) ронделя.

43. З'ясуйте, в якому творі Артюра Рембо формулюється ідея, як гімн творчій уяві, свободі митця:
а) «Відчуття»;
б) «Голосівки»;
в) «Моя циганерія»;
г) «П'яний корабель»;
д) «Паризька оргія».

44. Оберіть жанр твору «Голосівки» Артюра Рембо:
а) верлібр;
б) сонет;
в) білий вірш;
г) рондель;
д) дольник.

45. Оберіть рядок, де перераховані лише персонаж роману Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея»:
а) Алан Кембел, Джим Вейн, Безіл Голуорд, Дервіль;
б) Сібіл Вейн, Генрі Уоттон, Безіл Голуорд, Алан Кембел;
в) лорд Генрі, Безіл, Гобсек, Доріан Грей, леді Брендон;
г) Сібіл Вейн, Луїза де Реналь, Матильда де Ла-Моль, Анастазі де Ресто;
д) Джон Вордінг, Алджернон Монкріф, Меррімен, канонік Чезюбл.

46. Назвіть ім'я цинічного і скептичного лорда, який виховував свого учня (Доріана Грея) в дусі нового гедонізму та цілковитої свободи від будь-яких зобов'язань (роман О. Вайльда «Портрет Доріана Грея»):
а) Генрі Уотгон;
б) Безіл Голуорд;
в) Альфред Дуглас;
г) Алан Кембел;
д) Алджернон Монкріф.

47. З'ясуйте, хто є автором живописного портрета головного героя в романі Оскара Вайлда «Портрет Доріана Грея»:
а) Доріан Грей;
б) Генрі Уоттон;
в) Безіл Голуорд;
г) Сібіл Вейн;
д) Джеймс Вейн.

48. Вкажіть титул, що успадкував від героя свого роману «Портрет Доріана Грея» (лорда Генрі) автор Оскар Вайльд:
а) Принц Парадокс;
б) Чарівний Принц;
в) Щасливий Принц;
г) Хлопчик-зірка;
д) Проклятий поет.

49. Генрик Ібсен був одним із творців
а) інтелектуального роману;
б) епічної драми;
в) театру абсурду;

50. Вкажіть, яким чином Генрик Ібсен зображує головну героїню п'єси «Ляльковий дім»:
а) зі зневагою і обуренням;

г) нової драми**;**
д) народної драми.

б) з повагою та захопленням;
в) зі співчуттям її чоловікові;
г) з недовірою щодо ролі жінки в суспільстві;
д) з жалістю і співчуттям до Нори.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії поточного оцінювання

4 бали. Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно й аргументовано його викладає під час усних виступів, всебічно розкриває сюжетну лінію художнього твору, розуміється в теоретичних питаннях. Чітко формулює тему, ідею та проблематику твору. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки й узагальнення, вільно оперувати фактами і відомостями.

3 бали. Здобувач вищої освіти на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Однак при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Формулює висновки і узагальнення, вільно оперує фактами та відомостями.

2 бали. Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Робить помилки в розкритті сюжетньої лінії, формулюванні теми, мети, проблематики твору.

1 бал. Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; недостатньо розкриває зміст теоретичних питань; не виявляє здатності аналізувати і синтезувати матеріал; не знайомий із художнім текстом, однак робити узагальнення, висновки.

Критерії оцінювання самостійної роботи

6–7 балів. Здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно й аргументовано його викладає під час усних виступів, всебічно розкриває сюжетну лінію художнього твору, розуміється в теоретичних питаннях. Чітко формулює тему, ідею та проблематику твору. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки й узагальнення, вільно оперувати фактами і відомостями.

4–5 балів. Здобувач вищої освіти на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Однак при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Формулює висновки і узагальнення, вільно оперує фактами та відомостями.

2–3 бали. Здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Робить помилки в розкритті сюжетньої лінії, формулюванні теми, мети, проблематики твору.

1 бал. Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; недостатньо розкриває зміст теоретичних питань; не виявляє здатності аналізувати і синтезувати матеріал; не знайомий із художнім текстом, однак робити узагальнення, висновки.

Критерії оцінювання ІНДЗ

10 балів. Здобувач вищої освіти в повному обсязі розкриває заявлену тему. Демонструє здатність синтезувати, аналізувати матеріал. Проявляє креативність та творчість, чітко формулює висновки й узагальнення, вільно оперує фактами і відомостями.

8–9 балів. Здобувач вищої освіти розкриває заявлену тему, роблячи незначні помилки. Демонструє здатність синтезувати, аналізувати матеріал. Чітко формулює висновки й узагальнення, вільно оперує фактами і відомостями. Проявляє креативність та творчість.

7 балів. Здобувач вищої освіти розкриває заявлену тему, аналізуючи матеріал. Формулює висновки й узагальнення, оперує фактами і відомостями. Є поодинокі креативні ідеї.

5–6 балів. Здобувач вищої освіти не повністю розкриває заявлену тему, допускає помилки в аналізі матеріалу. Нечітко формулює висновки й узагальнення, робить помилки у фактах і відомостях. Не проявляє творчість. Стандартно вирішує розкриття теми.

1–4 балів. Здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; недостатньо розкриває зміст теми; не виявляє здатності аналізувати і синтезувати матеріал; не проявляє творчий підхід. Рекомендовано переробити завдання, або обрати іншу тему.

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Оцінка	Бали за ЄКТС	Характеристика відповідей
Незадовільно	0–35	Здобувач вищої освіти фрагментарно характеризує окремі літературознавчі поняття, називає прізвища та імена, твори митців.
	36–59	Здобувач вищої освіти в загальному дає характеристику літературним напрямам, наводить елементарні приклади, знайомий із окремими творами письменників.
Задовільно	60–68	Здобувач вищої освіти дає означення окремих літературознавчих понять, неповно аналізує розвиток світового літературного процесу, характеризує творчі методи та літературні напрями, називає їх особливості; знайомий із основними етапи життєвого шляху та творчої долі видатних письменників різних країн; нечітко формулює тему, ідею, проблематику певного художнього твору.

	69–74	Здобувач вищої освіти дає неповне визначення окремих літературознавчих понять, характеризує загальні ознаки літературних напрямів, орієнтується в основних етапах життєвого шляху та творчої долі видатних митців; чітко формулює тему, ідею, проблематику прочитаних художніх творів.
Добре	75–82	Здобувач вищої освіти відповідає на запитання; дає чітке визначення літературознавчим поняттям, характеризує загальні ознаки літературних напрямів, аналізує розвиток світового літературного процесу, його особливості; деталізує основні етапи життєвого шляху і творчості видатних митців; формулює тему, ідею, проблематику прочитаних творів. Дискутує, вміє довести власну думку, проводить паралелі подій, зображених у художніх творах, із сьогоденням.
	83–89	Здобувач вищої освіти вільно відповідає на поставлені запитання; самостійно аналізує художні твори, деталізує ознаки літературних напрямів, характеризує стан розвитку світового літературного процесу; виокремлює основні етапи життєвого шляху та творчої долі видатних митців; формулює тему, ідею, проблематику прочитаного художнього твору у контексті паралелей з історичними та суспільно-політичними подіями певної епохи. Креативно і творчо вміє застосувати свої знання на практиці.

Відмінно	90–100	Здобувач вищої освіти виявляє глибокі знання із історії зарубіжної літератури, конкретно відповідає на будь-які тематичні запитання; самостійно аналізує і розкриває зміст літературознавчих явищ, процесів; узагальнює, систематизує, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, характеризує основні етапи життєвого шляху та творчої долі видатних митців; оцінює та прогнозує загально культурні, виховні й етичні наслідки процесів у літературі. Креативний, творчий, активний. Знайомий із передовими тенденціями розвитку літературного процесу у світі, специфіки його перебігу, проводить паралелі з літературним періодом, який вивчається. Розуміється на змістові напрямів, течій, стилів, жанрів. Вміє визначати значення прочитаного художнього твору для формування культурологічних світових процесів. На найвищому рівні оперує фаховими та предметними компетенціями.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90–100	відмінно	зараховано
82–89	добре	
75–81		
69–74	задовільно	
60–68		
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

1–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

Презентації, відеоролики, схеми, опорні конспекти лекцій, нормативні документи, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації.

Методи контролю

Поточне оцінювання під час практичних занять, оцінка за змістові модульні та семестровий тестування, самостійну роботу, ІНДЗ, наукову статтю, підсумковий контроль.

Глосарій

Словник літературознавчих термінів. URL : http://klas.sadzhavka.org.ua/mod/page/view.php?id=144 https://zarlit.com/textbook/9klas/93.html (дата звернення 27.05.2024)

Авангардизм – умовна назва художніх тенденцій в мистецтві, що виникли на початку XX століття, для яких характерні категоричне заперечення традицій і цінностей попередніх культур, агресивне пропагування епатажу та протесту. Серед головних течій авангардизму варто назвати футуризм, кубізм, дадаїзм, експресіонізм, сюрреалізм й інші.

Автобіографія – літературний жанр, головним героєм якого (в літературному сенсі) є сам автор.

Автобіографічний роман – жанровий різновид роману, в якому головним персонажем виступає сам автор, а події, вміщені у фабулі, – достеменні події з його життя. Як образ головного персонажа, так і його сюжет, – це художня обробка фактів, пережитих автором.

Акмеїзм – модерністська течія в російській поезії 1910-х років, головною ознакою якої, на противагу символізму, було звернення до реальності, відображення земного, конкретного, предметного світу.

Алегорія – одна з форм інакомовлення, у якій конкретний образ використовується для вираження абстрактного поняття або судження. У сучасній літературі алегорія зберігає своє значення у творах, де мораль або повчання чітко визначені (байка, притча).

Алітерація – повторення подібних за звучанням приголосних у віршованому рядку, строфі для підсилення звукової або інтонаційної виразності й музичності.
Алюзія – художній прийом, натяк, відсилання до певного літературного твору, сюжету, образу, історичної події з розрахунку на ерудицію читача, покликаного розгадати зашифрований зміст.
Амфібрахій – у силабо-тонічному віршуванні – трискладова стопа з наголосом на другому складі.
Анакреонтична поезія – жанр ліричної поезії, в якому панує життєрадісне, світле світосприйняття, переважають мотиви земного щастя, кохання, чуттєвої насолоди.
Анапест – у силабо-тонічному віршуванні – трискладова стопа з наголосом на останньому складі.
Анафора – єдинопочаток, повторення на початку віршових рядків, строф або речень однакових чи співзвучних слів, синтаксичних конструкцій.
Антитеза – протиставлення. Стилістична, або словесна, антитеза – розташування поруч протилежних за змістом слів. Образна антитеза – протиставлення насамперед персонажів.
Асонанс – повторення однакових голосних звуків у рядку або строфі, що надає віршованій мові милозвучності, підсилює її музичність.
Аутo – драматичні дійства на біблійні й інші релігійні сюжети.
Афоризм – коротке, лаконічне судження, яке в стислій, зручній для запам'ятовування формі містить глибоку думку. Своїм змістом афоризми найчастіше залежать від епохи, що їх породила, і охоплюють часто політичні проблеми, питання етики, побуту тощо.
Афористична проза – самостійний жанр: мудрі, дотепні й лаконічно висловлені думки, вкладені в особливо вишукану форму.
Байка – коротке алегоричне оповідання, переважно віршоване, з певною моральною настановою. Різновид ліро-епічного жанру. Героями байок виступають зазвичай звірі, птахи, рослини, за діями і вчинками яких вгадуються людські вади.
Байронічний герой – різновид літературного героя, який дістав свою назву після виходу у світ поеми англійського поета Байрона «Паломництво Чайльд-Гарольда» (1812). «Байронічний герой» рано «стомився» життям, його охопила меланхолія, «хвороба розуму». Він втратив зв'язок з навколишнім світом, і страшне почуття самотності стало для нього звичним, він людина безкомпромісна, лицемірство йому ненависне. Лише одне визнає поет прийнятним для свого вільного, нелицемірного і самотнього героя – почуття великої любові, що переростає у всепоглинаючу пристрасть.

Балада – жанр ліро-епічної поезії фантастичної, історико-героїчної або соціально-побутової тематики з драматичним сюжетом.
Бароко – напрям у мистецтві та літературі XVII–XVIII ст., який прийшов на зміну Відродженню, але не був його запереченням. Бароко синтезувало мистецтво готики й ренесансу.
Білий вірш – неримовані вірші з чіткою внутрішньою метричною структурою, де на місці рими лишається чиста клаузула.
Вічні образи – літературні образи, що за глибиною художнього узагальнення виходять за межі конкретних творів та епохи, що в них відображена.
Верлібр – вірш, у якому відсутні певний розмір і рифма.
Внутрішній монолог – різновид монологу, в якому передаються внутрішні переживання персонажа замість опису зовнішніх реальних подій, ситуацій, що викликають ці переживання.
Всесвітня (або зарубіжна, світова) література – сукупність усіх національних літератур. Літературний процес як органічна єдність, взятий в історичному плині.
Гекзаметр – віршовий дактилічний розмір з шістьма наголосами без рими.
Герой літературного твору, або Персонаж – 1. Постать людини, зображена письменником у художньому творі, загальна назва будь-якої дійової особи кожного літературного жанру, 2. Олюднені, оживлені образи речей, явищ природи, звірів у казках, байках, притчах та деяких інших жанрах.
Готичний роман – зображує незвичайні ситуації, жахи пекла, страхітливі жорстокості, великі таємниці, що перетворюють людину на іграшку надприродних сил. Дія найчастіше відбувається у середньовічному готичному замку, перейнятому атмосферою таємничості.
Градація – стилістична фігура, що полягає в поступовому нагнітанні засобів художньої виразності задля підвищення чи пониження їхньої емоційно-смислової значимості.
Гротеск – різновид комічного в мистецтві, художній прийом, у якому фантастичне поєднано з реальним, звичайним і навіть приземлено-побутовим.
Гумор – 1. Різновид комічного, відображення смішного в життєвих ситуаціях і людських характерах. 2. Узагальнена назва творів, мета яких – розсмішити, викликати гарний настрій 3. Взагалі сміх і відчуття комічного.
Дадаїзм – течія авангардизму, що відображала розгубленість інтелігенції часів війни, кризу її художнього мислення. Метою дадаїстів було створення такого мистецтва, яке шокувало б людей так само, як і війна.
Діалог – розмова двох чи кількох дійових осіб.

Діалог культур – сукупність різноманітних зв'язків між різними культурами, завдяки яким цінності однієї культури стають надбанням іншої.
Драма – 1. Один з основних родів художньої літератури, що зображує дійсність безпосередньо через висловлювання та дії самих персонажів. 2. Один із жанрів драматичного роду, комедією, трагедією, це п'єса соціального чи побутового характеру з гострим конфліктом, як розвивається в постійній напрузі.
Дума – великий пісенно-розповідний (ліро-епічний) твір переважно героїчного змісту.
Екзистенціалізм – течія в літературі ХХ століття, основне положення якої полягає в тому, що існування передує сутності. Отже, кожна людина може обирати свою сутність, своє «Я». Саме унікальність людського буття екзистенціалісти висувають на перший план, розглядаючи людину як вільну істоту, відповідальну за вибір власної долі. Вищою ж цінністю вони вважають свободу особистості.
Експозиція – сюжетно-композиційна частина художнього твору, яка знайомить з його головними персонажами, конфліктами, проблемами, обставинами дії.
Експресіонізм – течія авангардизму, для якої характерні гіпертрофоване авторське «я», суб'єктивність світобачення, загострена емоційність (експресія), напруженість, гротеск, бажання всі почуття виявити пристрасно і схвильовано.
Епічний театр – театр, покликаний (за Брехтом) діяти не на почуття, а на розум глядача, використовуючи до того ж основну особливість епосу як роду літератури – оповідь про певні життєві ситуації немов зі сторони. Завдання драматурга – розвивати інтелект глядача (звідси ще одна назва театру – інтелектуальний), пробуджувати в ньому прагнення до вдосконалення світу, спонукати його до суспільної активності.
Епізод – невеликий уривок, фрагмент, відносно завершена та самостійна частина художнього твору, що зображує одну з подій або важливий у долі персонажа момент.
Епопея – значний за обсягом монументальний твір епічного змісту, в якому широко і всебічно відтворено епохальний перелом у житті цілого народу (часом багатьох народів), відображені події, що мають вирішальне значення для багатьох поколінь.
Епос – один із трьох родів літератури, відмінний за своїми ознаками від лірики та драми. Основа епічного твору – розповідь від автора. Жанр епічної героїчної поеми.
Зав'язка – елемент сюжету й композиції, який розпочинає основний конфлікт, зіткнення антиподів.

Загадка – це короткий твір, в основі якого лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає відповідь на нього.
Ідея художнього твору – емоційно-інтелектуальна, пафосна спрямованість художнього твору, яка приблизно може бути охарактеризована як провідна думка, ядро задуму автора.
Імпресіонізм – художній напрям, заснований на принципі безпосередньої фіксації вражень, спостережень, співпереживань.
Інверсія – одна із стилістичних фігур мови, яка полягає в незвичному розташуванні слів у реченні, щоб найбільш значуще слово чи слова особливо підкреслити, звернути на них увагу.
Інтер'єр – в літературі вид опису, змалювання внутрішніх приміщень та предметів, які в них знаходяться і безпосередньо оточують персонажів твору.
Іронія – художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення.
Казка – один із основних жанрів народної творчості, епічний, розповідний, сюжетний художній твір усного походження про вигадані та фантастичні події.
Класицизм – напрям у європейській літературі та мистецтві, який уперше заявив про себе в італійській культурі XVI ст., а найбільшого розквіту досяг у Франції у XVII ст. Для класицизму характерна орієнтація на античну літературу, яка проголошувалася ідеальною, класичною, гідною наслідування.
Клаузула, або *Клаузула* – заключна частина віршового рядка, починаючи з останнього наголошеного складу.
Комічне – естетична категорія, характерною рисою якої є освоєння світу і його зображення крізь призму сміху. Основними формами функціонування комічного є сатира, гумор та іронія. Сатира осміює суспільні явища, а гумор –несуттєві недоліки окремих осіб, а також екзистенційні вади буття людини.
Колізія – зіткнення протилежностей (інтересів, переконань, мотивів, окремих осіб), джерело конфлікту та форма його реалізації у художньому творі.
Комедія – драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири викриваються негативні суспільні та побутові явища, виявляється смішне в навколишній дійсності чи людині.
Композиція – побудова твору. Найпоширеніші види: лінійна – події зображуються в хронологічній послідовності; ретроспективна – події, що відбулися раніше, зображуються пізніше; паралельна – дві події, що відбулися одночасно, зображуються як послідовні; монтаж – кілька подій, що відбуваються одночасно, зображуються по черзі.

Конфлікт – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями.
Критичний реалізм – літературний напрям, який став у XIX ст. конкретно-історичним утіленням реалізму. Критичний реалізм 30-40-х рр. у Англії та Франції (а пізніше і в інших країнах Західної Європи) по-новому вирішує проблему «Людина і середовище». Характер людини художньо осмислюється в її соціальній обумовленості, розкривається в ретельно досліджених, достовірно зображених суспільних обставинах; дійсність піддається критичному аналізу.
Кульмінація – важливий елемент сюжету: вирішальне, найгостріше зіткнення сил, які ведуть боротьбу, момент найвищого напруження в розвиткові змальованих у творі подій.
Лірика – 1. Один із трьох родів художньої літератури, в якому навколишня дійсність зображується шляхом передачі почуттів, настроїв, переживань, емоцій ліричного героя чи автора. 2. Певний віршовий твір або сукупність творів.
Ліричний відступ – це такий авторський відступ від розгортання подій, картин і образів у якому письменник безпосередньо від себе висловлює почуття і настрої у зв'язку з долею героїв виявляє своє ставлення до них тощо.
Ліричний герой – образ, що виникає в уяві читача під враженням висловлених у почуттів, переживань, роздумів. Ліричний герой не обов'язково тотожний авторові.
Ліро-епічний твір – це літературний твір, в якому гармонійно поєднуються зображальні виражальні засоби, притаманні лірици та епосу, внаслідок чого утворюються якісно нові сполук (балада, співомовка, поема, роман у віршах).
Література – так колись називали все, що написане або надруковане буквами (літерами). Зараз термін «література» переважно вживається у значенні художня література. А художня література є одним із видів мистецтва, що образно відтворює життя за допомогою слова, мов.
Літературний жанр – тип літературного твору, один з елементів класифікації літературно матеріалу, позначає літературні твори, які умовно об'єднуються за певною структурою та спільний ознаками зображення дійсності. Наприклад, серед епічних творів найчастіше виділяють такі жанри (види): казка, байка, легенда, оповідання, новела, повість, роман, епопея та ін.; серед ліричні ліричний вірш, пісня, елегія, епіграма та ін.; серед драматичних: трагедія, комедія, драма, фарс та ін.
Літературний напрям – це конкретно-історичне втілення художнього методу, що проявляє себе в ідейно-естетичній спільності групи

письменників у певний період часу. Літератури напрям є своєрідним синтезом художнього методу та індивідуального стилю письменника.
Літературний процес – безперервний, надзвичайно складний, іноді суперечливий, який визначається всією сукупністю явищ і фактів, як єдиними нормами загальнолітературного світового розвитку, так і його національні особливостями.
Літературний рід – узагальнююче поняття, один з головних елементів систематизації літературного матеріалу, категорія вищого порядку. За родами література поділяється на епос, лірику, драму.
Легенда – народна оповідь про життя якоїсь особи чи незвичайну подію, оповита фантастикою, казковістю.
Лейтмотив – конкретний образ, часто повторювана деталь, головна тема чи ідея, визначальна інтонація, що пронизує твір або всю творчість письменника.
Логічний наголос – виділення важливого слова в реченні (яке несе особливе смислове навантаження) через підвищення сили голосу.
«Магічний реалізм» – умовна назва модерністської течії в літературі Латинської Америки, для якої характерне органічне поєднання елементів реального й фантастичного, побутового та міфологічного, справжнього та уявного, таємничого.
Містерія – західноєвропейська середньовічна релігійна драма, що виникла на основі літургійного дійства.
Міф – 1. Форма мислення стародавньої людини. У міфі абстрактні поняття про світ виражаються у вигляді живих істот або навпаки – живі істоти виступають як вищі символи світу. Міф ґрунтується на глибокій вірі в реальність цих істот та їх надприродну силу. 2. Те саме, що легенда, розповідь про богів та героїв.
Міфологізм – спосіб поетичної реалізації міфу в творах художньої літератури.
Медитація – вірш філософського змісту, в якому автор передає свої глибокі роздуми про деякі важливі проблеми, інколи глобального значення (життя і смерть, дружба і кохання, людина і природа).
Мемуари – оповідь у формі записок від імені автора про реальні події минулого, учасником або ж очевидцем яких він був.
Метафора – один з основних тропів: образний вислів, в якому ознаки одного предмета чи дії переносяться на інший за подібністю.
Модерн – це художній стиль у Європі на межі XIX—XX століття, що об'єднує декілька стильових напрямів, в основі яких лежить прагнення узагальнити та переосмислити естетичний досвід людства.

Модернізм – загальна назва літературних напрямів та шкіл ХХ ст., яким притаманні формотворчість, експериментаторство, тяжіння до умовних засобів, антиреалістична спрямованість.
Монолог – переважно в драматичному творі або кінофільмі роздуми персонажа вголос, розмова з самим собою чи глядачами.
Мотив – неподільна смислова одиниця, з якої складається сюжет (мотив жертовності, скорбота та ін.) або тема ліричного твору.
Натуралізм – літературний напрям, який виник у західноєвропейській літературі в 70-х роках і розповсюдився у 80-90-х роках XIX ст. Програму натуралізму сформулював Еміль Золя. Натуралізм трактував життя з позиції біологізму; характер людини, з погляду натуралістів, залежить від спадковості, фізіологічних чинників. Натуралісти прагнули з науковою точністю описувати зовнішній вигляд людини, події, середовище, відмовляючись від їх художньої інтерпретації.
Науково-фантастична література – напрям у художній творчості, який формується наприкінці XIX століття творами Ж. Верна і Г. Уеллса і найвищого розвитку досягає у ХХ ст. Відмітними рисами науково-фантастичної літератури є розгортання подій в близькому або далекому майбутньому, найчастіше в космічному просторі з: використанням апаратів і артефактів науково-технічного прогресу, подорож у часі, зустрічі з представниками далеких цивілізацій, поведінка роботів і кіберів тощо.
Неореалізм – стильова течія в українській літературі початку ХХ ст., яка розвинулася з класичного реалізму.
Новела – невеликий за обсягом прозовий епічний твір про незвичайну життєву подію з несподіваним фіналом, сконденсованою та яскраво вималюваною дією.
Ода – жанр лірики, вірш, що виражає піднесені почуття, викликані важливими історичними подіями, діяльністю історичних осіб.
Образ автора у літературному творі – художній двійник реальної особистості письменника, змодельоване ним уявлення про себе і відтворене у відомості читача. У літературі ХХ століття образ автора відображає особистість з трагічно розірваною, відчуженою свідомістю. Автор як реальна постать та образ автора - поняття співвідносні, але не тотожні.
Образ художній – одне з головних літературних понять, узагальнене відображення дійсності чи переживань митця у формі конкретного, індивідуального явища (образ Фауста, батьківщини, ліричного героя і т. ін.)
Оповідання – невеликий прозовий твір епічного роду, сюжет якого заснований на певному епізоді з життя одного або кількох персонажів,

обмеженому у просторі і в часі. Продуктивний жанр художньої літератури, як самостійний оформився в XIX ст.

Оповідач – особа, вигадана автором, від імені якої в художньому творі автор оповідає про події та людей.

Оповідь – зображення подій і вчинків персонажів через об'єктивний виклад їх від першої особи, на відміну від розповіді – викладу від третьої особи.

Опис – зображення письменником місцевості, де відбувається дія, природи (пейзажу), зовнішнього вигляду осіб (портрета), внутрішньої частини приміщень (інтер'єру).

Підтекст – внутрішній, прихований зміст якого-небудь висловлювання.

Пірихій – у силабо-тонічному віршуванні пірихієм умовно називається заміна стопи ямба чи хорея стопою з двох ненаголошених складів.

Пісня – словесно-музичний твір ліричного або ліро-епічного характеру, мелодійний за своїм інтонаційним малюнком і призначений для співу.

Памфлет – публіцистичний твір на злободенну тему, в якому з особливою гостротою й експресією, часто в сатиричній формі висміюються й викриваються якісь негативні суспільні явища.

Паралелізм – стилістична фігура: паралельне зображення двох (трьох і більше) явищ з різних сфер життя, показ одних явищ на фоні інших.

Пародія – сатиричний або гумористичний твір, який наслідує, імітує творчу манеру письменника або напряму з метою його висміяти.

Пейзаж – один із композиційних компонентів художнього твору: опис природи, будь-якої незамкненого простору зовнішнього світу.

Переказ – подібне до легенди усне оповідання про видатні події минулого, але біль достовірне, ніж легенда.

Персоніфікація – вид метафори: уподібнення неживих предметів чи явищ природи людським якостям, олюднення їх (а уособлення – оживлення їх).

Повість – епічний прозовий твір (рідше віршований), який характеризуємо однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкрито посідає проміжне місце між романом та оповіданням.

Поезія – 1. Один із трьох літературних родів, поряд з епосом і драмою. 2. Невеликий художній твір у віршах, 3. Інколи цим поняттям означають віршовані твори певного автора, нації чи епох.

Поема – ліро-епічний віршований твір, у якому зображені значні події і яскраві характери, а розповідь героїв супроводжується розкриттям авторських переживань і роздумів.

Порівняння – троп, який полягає у зіставленні одного предмета з іншим для того, щоб глибше розкрити, яскравіше змалювати його.

Портрет – зображення в літературному творі зовнішнього вигляду, пози, рухів, виразу обличчя людини, її одягу, взуття тощо.
Постмодернізм – світоглядно-мистецький напрям, що в останні десятиліття ХХ ст. приходить на зміну модернізмові. Цей напрям – продукт пост індустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем – світоглядно-філософських, економічних, політичних.
Проза – мовлення не організоване ритмічно; літературний твір або сукупність творів, написаних не віршованою мовою.
Психологізм у літературі – це характеристика художнього твору, сукупність стилістичних прийомів та засобів, за допомогою яких письменник передає внутрішній світ своїх персонажів. Вчинки героїв оцінюються опосередковано, за допомогою підтексту, який виникає у свідомості читача через зіставлення окремих ситуацій, висловлювань персонажів тощо.
Психологічний драматичний конфлікт – різновид художнього конфлікту в драматичному творі, при якому зіткнення протилежностей, напруження суперечностей мають внутрішній характер, виявляються не стільки у діях, скільки у переживаннях і почуттях персонажів. Вони можуть відтворювати різні грані духовного життя: наприклад, конфлікт між розумом і почуттям, обов'язком і честю
Психологічний роман – великий за обсягом епічний твір, у якому автор зосереджує увагу на духовному світі персонажів, їх внутрішніх переживаннях.
Постмодернізм – загальна назва новітніх тенденцій у мистецтві, що виникли після модернізму та авангардизму. Тяжіють до стилізації, цитування, переінакшення, ремінісценції. Читання їх творів вимагає глибокої інтуїції.
«Потік свідомості» – засіб зображення психіки людини безпосередньо «зсередини», як складного та плинного процесу. Для розкриття внутрішнього світу людини письменники «потоку свідомості» використовують численні спогади, внутрішні монологи, різноманітні асоціації, ліричні відступи тощо.
Реалізм – літературний напрям, який характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації життєвих явищ.
Ремінісценція – один із видів творчих взаємовпливів, який полягає в запозиченні окремих елементів з творчості попередників.
Ремарки – авторські пояснення в тексті драматичного твору про час і обстановку, в якій відбувається дія, про вік, вигляд, міміку, жести, інтонацію голосу персонажів, про їх психологічний стан, вчинки тощо.

Рецензія – один із провідних жанрів літературної критики, що розглядає й оцінює твори художньої літератури й мистецтва, визначає їх вартість та характеризує, на думку критика, хиби, недоліки.
Рима – співзвучність закінчень слів у віршових рядках.
Розв'язка – складовий компонент сюжету, вирішення конфлікту (інтриги) епічного, ліро-епічного, драматичного, а іноді й ліричного (сюжетного) твору.
Розвиток дії – розгортання подій, що виростають із зав'язки, своєрідний перебіг розповіді автора про життя, стосунки і дії персонажів.
Роман – великий за обсягом, складний за будовою прозовий (рідше віршований) епічний твір, в якому життя людей розкривається на тлі історичних або соціально вагомих обставин.
Роман детективний, або кримінальний – жанр детективної літератури. Відрізняється усталеною структурою і надзвичайно динамічним і напруженим сюжетом.
Роман історичний – роман, в основу якого покладено історичний сюжет, що відтворює у художній формі певну епоху, певні історичні події. В ньому поєднані історичні факти та особи з фактами та особами вигаданими. Справжнім творцем жанру історичного роману став Вальтер Скотт.
Роман морально-психологічний – різновид реалістичного роману, у якому основна увага зосереджена на розв'язанні поставлених письменником моральних проблем, що веде до глибокого психологічного аналізу дій та вчинків героїв.
Роман пригодницький (авантюрний) – роман, сюжет якого насичений незвичайними подіями. В основі сюжетів пригодницьких романів лежать мотиви пошуку скарбів, викрадення і переслідування, їх пронизує атмосфера таємничості і загадковості.
Роман соціально-психологічний, або соціально-побутовий – різновид реалістичного роману, для якого характерне поєднання глибоко соціального та психологічного аналізів як героїв, так і середовища, в якому вони діють.
Роман у віршах – різновид ліро-епічного (змішаного) жанру, у якому поєднані особливості і ліричного, і епічного зображень, що веде до багатоплановості художнього світу. Межує з драматичною поемою, віршованою повістю. Поширення набув у XIX–XX ст. Зразок роману у віршах – «Дон Жуан» Дж. Байрона.
Романс – невеликий за обсягом вірш переважно особистого (любовного) характеру та музичний твір для сольного співу з інструментальним супроводом.

Романтизм – один із провідних напрямів у літературі, науці й мистецтві, що виник наприкінці XVIII ст. у Німеччині та існував у літературі Європи й Америки в першій половині XIX ст. Романтики виступали проти нормативності класицистичного мистецтва, проти його канонів та обмежень.
Романтичний герой – людина великих пристрастей, глибоко незадоволена дійсністю, здатна на незвичайні дії.
Сарказм – зле, в'їдливе висміювання серйозних вад у характері персонажів, подіях та явищах громадського або побутового життя з тим, щоб викрити їх потворну сутність.
Сатира – 1. У давньоримській літературі написаний гекзаметром поетичний твір, в якому викривалися пороки суспільства. 2. Різке осміяння суспільних вад за допомогою сатиричних засобів 3. Художній твір, в якому здійснюється таке осміяння.
Сентименталізм – напрям у європейській: літературі другої половини, XVIII — початку XIX ст., що характеризується прагненням відтворити світ почуттів простої людини й викликати у читача співчуття до героїв.
Символ – поетичний троп, що ґрунтується на умовному означенні якогось явища чи поняття через інше на підставі подібності. За допомогою символу поети прагнуть стисло і яскраво передати певну важливу думку.
Символізм – одна зі стильових течій модернізму, що виникла у Франції в 70-х рр. XIX ст. а в українській літературі поширилася на початку XX ст. Основною рисою символізму є те, що конкретний художній образ перетворюється на багатозначний символ.
Сонет – ліричний вірш, який складається з чотирнадцяти рядків п'ятистопного або шестистопного ямба, тобто з двох чотиривіршів (катренів) з перехресним римуванням та двох тривірші (терцин) тернарного римування.
Сюжет – організована в життєво правдоподібну картину система подій за участю певні персонажів.
Твір-антиутопія – жанрова форма, народжена дійсністю XX століття. Такий твір є попередженням; у ньому майбутнє (з ознаками сучасності) зображується як небажане, як те, чого слід уникнути. Антиутопія є своєрідною перевіркою політичних або наукових концепцій з метою вияву їх хибності.
«Театр абсурду» – термін, який позначає сукупність явищ драматургії авангардизму та театру 40–60-років XX століття. Абсурдисти вважають головним атрибутом дійсності порушення причинних зв'язків, дегуманізацію людини та втрату нею моральної опори.
Тема – це коло життєвих явищ, відображених у творі у зв'язку з певною проблемою, що служить предметом авторського осмислення та оцінки.

Тема – узагальнена основа змісту художнього твору, те, про що в цілому йдеться у всьому творі.

Тип – образ чи персонаж, в якому відбиваються риси характеру, спосіб мислення, світоглядні орієнтації певної групи людей або нації, а він при цьому залишається яскраво індивідуальним, неповторним.

Трагедія – драматичний твір, де зображуються нерозв'язні моральні проблеми, що призводять, як правило, до загибелі героя (героїв).

Трансценденталізм (той, що виходить за межі, даний поза досвідом) – самобутня релігійно-філософська й етична система, яка розвивала національну філософську традицію в США. Американські трансценденталісти поділяли думку І. Канта про апріорне знання, яке нібито одвічно притаманне свідомості і було умовою й основою для всякого досвіду. Вони вважали, що людська свідомість від народження – не *tabula rasa* (чиста дошка); не сприймали капіталістичного накопичення, протиставляли йому вищі духовні цінності, ставили в центрі Всесвіту людську особистість, наділену божественною душею, яка не визнає над собою ніякої влади, окрім закону «я».

Усна народна творчість – це художньо-словесна творчість народу в сукупності її видів і форм, де засобами мови збережено знання про життя і природу, давні культи і вірування, а також відбито світ думок, уявлень, почуттів і переживань, народнопоетичної фантазії.

Фабула – основні події міфу, легенди, художнього твору, викладені без додаткових деталей.

Характер літературний – це зображення письменником у художньому творі людини з властивими їй індивідуальними рисами, які зумовлюють її поведінку, ставлення до інших людей, до життя.

Художня деталь – засіб словесного та малярського мистецтва, який полягає у виділенні особливо значущого елементу художнього образу. Через художню деталь виявляється спосіб художнього мислення письменника, поета. Художня деталь може бути речовою, портретною, пейзажною, інтер'єрною, психологічною, мовною. Може перетворюватись і в образ, і в символ.

Художній метод – це сукупність принципів ідейно-художнього пізнання та образного відтворення світу, спосіб осягнення дійсності засобами мистецтва. В історії літератури виділяють такі художні методи: бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм, натуралізм, модернізм.

Художній образ – особлива форма естетичного освоєння світу, при якій зберігається його предметно-чуттєвий характер, його цілісність, життєвість, конкретність, на відміну від наукового пізнання, що подається в формі абстрактних понять.

Художня асоціація – зв'язок уявлень, коли одне з них у людській свідомості викликає низку інших, інколи ірраціональних (чистий – божественний), контрасту (добро – зло), суміжністю в часі (весна – цвітіння) чи в просторі (поле – жито) і постає як наслідок естетичного освоєння дійсності.

Цитата – це більш чи менш дослівно наведений у тексті уривок з претексту, яким може бути висловлювання іншого мовця або попереднє висловлювання автора цього ж тексту (автоцитата). У літературних творах цитати бувають передтекстовими (епіграф), внутрішньотекстовими (цитування мовлення персонажів у авторській мові) і міжтекстовими – чужими висловлюваннями, які вводяться з посиланнями на джерело (явна цитата), або ж – частіше – без посилань (прихована цитата), у зумисне зміненій формі (невласне пряма мова, парафраза, алюзія, ремінісценція, стилізація, травестія, пародія) і виконують інтертекстуальну функцію (збагачення семантики тексту відлунням інших текстів, стилів, жанрів).

Рекомендована література:

Основна

1. Давиденко Г. Й., Стрельчук Г. М., Гринчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 488 с.

2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку ХХ століття : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.

Допоміжна

1. Абрамович С., Кеба О., Стахнюк Н. Історія польської літератури. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2019. 417 с.

2. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005.

3. Осіпчук Г. В. Історія польської літератури : від епохи Середньовіччя до сучасності : навч.-метод. посібник. Умань : Візаві, 2023, 112 с.

4. Радишевський Р. Нарис історії польської літератури: підручник у 2-х кн. Кн. 1. Серія «Київські полоністичні студії». Т. XXXIV. Київ : Талком, 2019. 512 с.; Кн. 2. Серія «Київські полоністичні студії». Т. XXXIV. Київ : Талком, 2019. 488 с.

5. Ревук Ю. О. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Література Великобританії та США». Умань. 2020. 144 с.

6. Тестові завдання для модульного контролю з курсу «Історія зарубіжної літератури XIX ст.»: навчальний посібник / укладач Ревук Ю. О. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 105 с.

7. Ульяш Станіслав. Література пограниччя – пограниччя літератур: монографія. Київ: Університет «Україна», 2011. 256 с.